ANUL XXI
36
(854)
Sîmbătă
9 septembrie
1978
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Încrezători în viitor

Activitatea politică din ultima săptămînă a înregistrat în prim-planul interesului general vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în județele Vrancea, Brăila și Galați. Entuziasmul cu care a fost primit pretutindeni în colectivele de oameni ai muncii constituie expresia puternică a aderiunii poporului nostru la politica internă și externă a partidului. Caldele aprecieri ale conducătorului partidului, analiza întreprinsă împreună cu factorii răspunzători, consultările cu oamenii muncii au relevat succesele obținute în realizarea măreților obiective ale Congresului al XI-lea și ale Conferinței Naționale, precum și resursele încă nevalorificate, posibilitatea ridicării eforturilor la cote superioare, pentru bunăstarea poporului și binele României socialiste. Cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu au devenit prilejuri noi de analiză științifică, în spiritul clarviziunii revoluționare ce caracterizează întreaga activitate și gîndire politică a președintelui României socialiste. Trecînd în revistă succesele oamenilor muncii din județele vizitate, secretarul general al partidului a evidențiat faptul că ele aparțin poporului liber, stăpîn pe soarta sa, privind încrezător înainte, spre viitorul luminos al socialismului multilateral dezvoltat și al comunismului, operă istorică a anilor noștri de eforturi și devotament față de patrie.

Președintele Republicii a subliniat faptul că munca plină de abnegație a poporului nostru este în același timp o contribuție la cauza socialismului în întreaga lume, la creșterea prestigiului și a succesului său pe planeta noastră. Desfășurînd o amplă activitate internațională, partidul și statul nostru promovează relații de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, cu partidele progresiste, în spiritul programului nostru luminos, care se bucură de adeziunea poporului și care a fost confirmat de evoluția întregii vieți internaționale. Partidul Comunist Român a acționat în permanență pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor cu celelalte partide comuniste și muncitorești, în vederea promovării unui nou climat politic, guvernat de spiritul comun al ideologiei noastre, pentru depășirea dificultăților care pot să apară și pentru respectarea principiilor de egalitate și neamestec în treburile interne. Cuvintele secretarului general al partidului exprimă convingerile adînci ale întregului nostru popor, ale partidului nostru : „La baza tuturor relațiilor noastre internaționale așezăm ferm principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, asigurării dreptului fiecărei națiuni la dezvoltare liberă, independentă".

România socialistă întreține raporturi de colaborare în spiritul acestor principii ordonatoare, al prieteniei și relațiilor tovărășești, cu toate țările socialiste, militînd hotărît pentru dezvoltarea și amplificarea lor continuă. Țara noastră nu operează nici un fel de discriminări între prietenii noștri, nici în Balcani și nici în alte părți ale lumii, considerînd că raporturile de prietenie cu un partid sau un stat socialist nu trebuie să impieteze în nici un fel asupra raporturilor cu un alt stat socialist. Respectarea fermă a angajamentelor noastre externe și a coordonatelor principale care au prezidat întreaga politică internațională este o chezășie a politicii de prietenie și pace cu care se identifică astăzi numele României socialiste. Interpretarea tuturor actelor de politică externă ale partidului și statului nostru este posibilă numai în acest spirit, așa cum au probat-o atitudinea pe plan internațional și întreaga conduită politică a României socialiste, stimată astăzi pe toate meridianele.

Luceafărul

Monumentele Unirii

Unirea,
A făcut-o poporul !
Iată Desăvîrșirea
În care s-a prins
Viitorul

Acum faptul
E făcut
Acesta este Actul
De nedesfăcut

Ion Gheorghe

Monumentul Unirii din Focșani (reliefurile realizcte de Ion Jalea)

PERMANENȚA UNUI IDEAL

Născut odată cu stîncile și codrii Carpaților, crescut în văile lor, lîngă izvoarele limpezi ce țîșnesc din adîncurile lor și de-a lungul apelor, care scaldă cîmpiile Ardealului, Banatului, Munteniei și ale Vechii Moldove, coborîtor din neamuri vechi ca lumea însăși — după cum remarca un patriot român de la 1918 — care cu aproape 2050 de ani în urmă, sub puternica personalitate a lui Burebista și-a constituit statul centralizat și independent, **Dacia**, poporul daco-român a locuit neîntrerupt în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic, a făurit și permanentizat pe aceste meleaguri o înfloritoare cultură materială și spirituală.

Deși supus unor presiuni externe îndelungate, în toate epocile istorice din partea marilor imperii cotropitoare — roman, otoman, austro-ungar, țarist — poporul daco-roman, profund democrat și de oameni care de la începuturile existenței lui n-a rîvnit niciodată ceea ce aparține altcuiva, dar din răsputeri a luptat pentru ca ceea ce este al lui, lui să-i aparțină, și-a afirmat cu putere voința sa de a trăi liber, neatîrnat și unitar.

Cu prețul unor lupte grele și sub conducerea unor personalități remarcabile ca Dromichete, Burebista, Decebal, Menumorut, Gelu, Glad, Ioniță, Basarab, Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Horea, Tudor Vladimirescu ș.a., daco-românii s-au opus cu strășnicie tendințelor expansioniste ale imperiilor vecine, și-au apărat cu dîrzenie independența în fața politicii de forță și dictat a statelor și imperiilor cotropitoare vecine, contribuind prin aceasta nu numai la apărarea ființei lor dar și a civilizației europene.

Înfruntînd vitregiile aspre ale istoriei — vremelnica cotropire romană, care datorită culturii materiale și spirituale înfloritoare a influențat puternic și aceste meleaguri, precum și lunga perioadă de năvăliri ale semințiilor migratoare — poporul daco-român, fără a-și pierde individualitatea sa caracteristică, formată de milenii, reușește să se regrupeze pe cuprinsul vechii Dacii, în organizații politice de tip feudal — în voievodate, și să înfăptuiască apoi concentrarea acestora în state feudale puternice, care „au asigurat — după cum se subliniază în programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism — atît dezvoltarea continuă a forțelor de producție, cît și conservarea ființei poporului, apărarea autonomiei Țărilor române, în fața marilor imperii ale vremii".

Puternica împotrivire a poporului român în fața invadatorilor, forța economică și politică a statelor românești, precum și prestigiul consacrat în glorioasele lupte ale voievozilor români, moștenitori ai unui trecut glorios geto-dac, de care invadatorii nu erau străini și nu-l subestimau, au făcut ca Țara Românească, Transilvania și Moldova să nu poată fi transformate în provincii turcești (pașalicuri), ci, dimpotrivă, Poarta să recunoască puterea suverană a domnitorilor români, dreptul țărilor române de a se cîrmui liber, după legi și întocmiri proprii, românii îndatorîndu-se numai la un tribut, pentru care sultanii se obligau să apere integritatea statelor feudale Moldova, Țara Românească și Transilvania.

În focul luptelor românilor pentru deplina libertate se conturează tot mai clar necesitatea imperioasă a înfăptuirii unității politice a țărilor române, obiectiv fundamental, determinat de însăși evoluția istorică a poporului nostru. Pe acest fir istoric, măreața acțiune a lui Mihai Viteazul, marele voievod care a realizat în 1600, pentru întîia oară de la Burebista și Decebal, unitatea politică a celor trei țări române, s-a răsfrînt pe planul conștiinței poporului român ca un nestins îmbold al marilor bătălii din veacurile care au urmat, pentru înfăptuirea unității naționale a poporului român, pentru refacerea Daciei străbune.

În calea înfăptuirii idealurilor sale de unire și independență absolută, poporului român i s-au pus noi stavile. Imperiile habsburgic și țarist, în plină ascensiune, au silit Imperiul otoman, aflat în declin, să le recunoască, pe nedrept, cotropirea unor provincii românești. După ce în 1687, Principatul transilvan este încorporat în Imperiul habsburgic, iar din 1867 fiind anexat de Ungaria grofilor și baronilor reacționari, la 1775 este cotropită de habsburgi și partea de nord a Moldovei — numită Bucovina. În 1812 Rusia țaristă anexează partea de răsărit a Moldovei cuprinsă între Prut și Nistru. Astfel, poporul român a fost nevoit, din zorii epocii sale moderne, să suporte consecințele dominației imperiilor inconjurătoare, fără ca voința sa de a trăi în libertate să poată fi înfrîntă. Dimpotrivă, ea a căpătat noi valențe în condițiile create de dezvoltarea noului mod de producție, capitalist. Nu întîmplător revoluția română de la 1848 are în vedere, în primul rînd, apărarea dreptului la independență a țărilor române și „neamestec al niciunei puteri din afară".

Pe această bază și împletită strîns cu lupta pentru emanciparea socială, s-a dezvoltat lupta națională a poporului român în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd a obținut două mari victorii : Unirea statului Moldova cu Țara Românească, în 1859, într-un singur stat național român modern, precum și obținerea independenței absolute de stat și redobîndirea provinciei românești Dobrogea, în urma războiului

Augustin Deac

Continuare în pag. a 7-a

Diversiuni ideologice

În memorabila Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta întîlnire cu activul central de partid și de stat se sublinia că „în lumea capitalistă afectată profund de fenomene de descompunere socială și morală, datorită faptului că unii oameni nu întrevăd o cale de rezolvare a problemelor economice și sociale și de trecere la o orînduire nouă, mai dreaptă, apar tot felul de concepții nihiliste, anarhice — unele de extremă stîngă, altele de dreapta — care nu au nimic comun cu efortul de soluționare a problemelor arzătoare ale maselor, de transformare democratică, socialistă, a societății".. Mi-a fost dat să trăiesc doi ani în sînul unei astfel de lumi, în mijlocul tineretului, și mai cu seamă al tineretului universitar. Un tineret în marea lui majoritate serios, studios, care-și căuta cu ardoare un statut social, sub spectrul îngrijorător al zilei de mîine. Acolo, pentru cei mai mulți, terminarea studiilor universitare, chiar în condiții strălucite, nu înseamnă nicidecum și un loc de muncă asigurat. De abia atunci începea odiseea bătutului la uși închise, confruntarea cu șomajul, umilința de a nu-și putea cîștiga singur pîinea de toate zilele. Cum era și firesc, anii de studii erau și anii formării unei atitudini politice, a unui crez social.

Unii găsiseră calea dreaptă, singura fertilă, a luptei organizate în rîndurile partidelor comuniste, socialiste sau democratice, alții se înrolau disperați în mișcări extremiste anarhice și nihiliste care proclamau, cinic și irresponsabil, precum Cohn-Bendit **„Le gauchisme remède à la maladie senile du communisme"**. Înlocuind principiul obiectiv al luptei de clasă cu anarhia, violența și hărțuiala, cu teribilismul pueril. Tinerii acestia își iroseau fortele și idealurile pe drumuri iremediabil înfundate, condamnate, nu o dată de mersul firesc al istoriei. Am văzut studenți în litere luînd plăcile cu nume celebre ale literaturii franceze, de deasupra marilor amfiteatre, pentru a le așeza dezonorant deasupra WC-urilor. Sfidînd concepția științifică despre lume și viață a clasei muncitoare, ignorînd și disprețuind tradițiile de luptă ale poporului francez, negînd violent și irresponsabil tot ceea ce s-a creat pînă la el, un lider găsit, autorul unei masive cărți anticomuniste, spunea dezinvolt, cu inimaginabilă obrăznicie, că urinează (vulgaritatea limbajului îi aparține în întregime) pe mormîntul eroilor Franței și-și șterge ghetele cu steagul ei.

Ascultîndu-l împreună cu mii de studenți care-ncepuseră o luptă dreaptă, cooptată pe-alocuri, din păcate, de valul anarhist, mi-am dat seama cum o amărăciune mare le inundă sufletul ca o apă poluată, cum o imensă deziluzie se lasă peste speranțele lor, mult mai grea și mai apăsătoare decît efectul grenadelor lacrimogene și fumigene cu care poliția spărsese adunarea. Deziluzia cea mai teribilă a apărut atunci cînd dărîmînd tradiții progresiste, proferînd insulte la adresa comunismului, nihiliștii aceștia n-aveau ce pune în loc, decît vorbe... vorbe goale, gesturi teribiliste, puerile, uneori, pe care nimeni nu se poate rezema. Mulți cereau o universitate nouă, liberă, fără profesori și fără examene, în fond, o universitate fără universitate și un tineret fără tinerețe. Extremiștii, fie de stînga, fie de dreapta, imi lăsau impresia jalnică a unor tineri în plină derută. Deruta ideologică, politică și profesională a unei tinereți dibusolate. Un tineret descurajat, fără idealuri clare, înfrînt în încercările sale de autodepășire înce-

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 7-a

PRELUDII LA COLOCVIUL NAȚIONAL DE POEZIE

La timpuri noi, un cîntec nou

Nu demult am citit în „Luceafărul", într-un articol de critică literară, că poezia tinerilor scriitori a trecut printr-o etapă de experimentări artistice, dar că aceasta a fost tranzitorie, iar acum noua poezie a căpătat tot mai mult conținut inspirat din realitățile socialismului în România. Cuvintele nu erau chiar acestea — nu sînt omul citatelor —, dar nu cred să mă înșel că aceasta era ideea. Desigur, cele spuse în „Luceafărul" conțin mult adevăr. Poezia merge pe un drum comun cu al țării și reflectă tot mai mult noul ce se făurește de către oamenii muncii de toate categoriile sub călăuzirea partidului, accentuînd luminile dar neuitînd umbrele.

N-am nimic împotriva nici unei experimentări artistice, mă supără numai acele fără rost, care din mijloc tind să devină scop. Toți experimentăm, eu unul aproape de șase decenii, zilnic. Dar nu experimentele mi le public ; ele-s necesare pentru a găsi „cuvîntul ce exprimă adevărul" în modul cel mai potrivit și cel mai poetic.

Poetul cu personalitatea sa complexă, străbătută de bucurii și de multe amărăciuni, uneori dramatice, chiar tragice, nu trăiește într-un vacuum, ci într-o ambianță fizică și psihosocială, legată de trecut și de viitor prin firele invizibile ale conștiinței sale date numai lui, subiectiv, spre cunoaștere, pe care el le obiectivează în poezie, decantate și alambicate, ca o substanță radioactivă și salutară, cu aspect de mimesis și cu efect de

Mihai Beniuc

Continuare în pag. a 2-a

● În pagina a 3-a ● POEZIA DE AZI ȘI DE MÎINE ● Semnează : ● Daniela Crăsnaru ● Florin Costinescu ● Ion Drăgănoiu ● Mara Nicoară ● Mircea Florin Șandru ● Grete Tartler

INSTANTANEE

Eminesciana 13

La un oarecare interval de timp și de cărți, editura „Junimea" din Iași ne oferă, după inegalabila **Viața lui Mihai Eminescu**, o culegere de studii și articole, **Mihai Eminescu**, ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Maria și Constantin Teodorovici. Este o selecție de articole și studii, esalonate pe o perioadă de 37 de ani, între 1927 și 1964, cu o întrerupere de 9 ani (1951—1959), în care însă bibliografia generală, de 117 titluri, consemnează opt titluri, așa încît se poate afirma, fără teama de a greși, că viața și opera lui Eminescu au fost pentru Călinescu o preocupare statornică și că încă o latură a personalității eminesciene nu i-a rămas necercetată.

Nu întîlnim, în aparatul de note și în bibliografie, decît două luări de atitudine critică a editorilor.

Întîia se referă la afirmația din 1927, după care, în **Înger și demon** s-ar găsi „germenul unui probabil Eminescu mistic". Editorii resping în notă părerea ca „greșită" și trimit la un studiu călinescian ulterior, care ar fi amendat acea concluzie. Desigur, Eminescu n-a fost un credincios, nici un poet mistic, dar „germenul" nu i-a lipsit, numai că l-a „plasat", — iertă-mi-se barbarismul, nu în direcția religioasă, ci în adorația femeii și a naturii. Nu este așadar cazul să se încerce o „disculpare" a marelui exeget eminescian, pe această temă.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 3-a

Ex ungue leonem!

...După gheară se cunoaște leul ! Așa cum orice morfologie a formelor estetice tinde să stabilească o diferență specifică unui mod particular de a fi, de a intra în rezonanță cu o paradigmă utopică și necesară în logica desfășurării unui discurs, sintaxa acestor forme trebuie să se supună unei exigențe mult mai puternice, de autodefinire în orizontul genului proxim pe scara valorilor umane. Atît ordinea morfologică, de conturare a diferenței specifice, cît și cea sintactică, de integrare într-un gen proxim, corespund celor două momente mari pe care le-a trăit și le-a impus gîndirea europeană : o latură tranzitivă, referențială a limbajului artistic cu valoarea ei gnoseologică, și una poetică netranzitivă, care dă suportul și autonomia ontologică a acestor limbaje. Astfel, dacă orice univers artistic își conține propria sa gramatică compusă dintr-o morfologie ca organizare denotativă de semne și dintr-o sintaxă, ca producătoare infinit conotativă de semnificații, vom merge mai departe cu ipoteza noastră și vom spune : în toate limbajele estetice care se reclamă de la un principiu liric stratul morfologic, adică al totalității semnelor aparent definibile din care se compune discursul corespunde procesului individuației, iar stratul sintactic pro-

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 3-a

CARTEA CU PRIETENI

Romulus Vulpescu

Pe scîndura gardului lui Romulus Vulpescu aș scrie cu cretă colorată, șterpelită de la copiii care joacă șchioapa: și nu ne duce pe noi în ispita iubirilor prea mari. Hahalera bucureșteană are în Vulpescu unul din cei mai străluciți reprezentanți. E spin de aur în barbă de împărat și popă fulgerat de anateme trecînd în seară verde, plin de cîntec subțire și de poște pagine, pe uliți înguste, prin mahalale luminate cu arnici și ochi de fată fugită de acasă ca să bea puțină țigănie.

Toamna și primăvara, dar mai ales toamna, Vulpescu mănîncă brînduși din Isarlîk (violetele de Parma îi fac bube pe nări !), de aceea se pricepe să ia pulsul gutuilor și să înjunghie cu un fir de iarbă duhul florilor de măr. Ascultați : „Vine-o vîrstă, vine-o veste, / Vine-o vreme, vine-o vamă, / Vine-o voce, vine, cheamă : / Cheamă clipa tuturora, / Cheamă, vine, pleacă, este... // Vine vama să-și măsoare / Porția de har, / Vine vama cu-nchisoare, / Căci am fost tîlhar"

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

● IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» CUM NE REVENDICĂM CLASICII? (II) ● Participă : ● Const. Ciopraga ● Al. Călinescu ● I. Constantinescu ● Mihai Drăgan ● Liviu Leonte ● M. Ungheanu ● **Fragmente critice : Zaharia Stancu** (III) de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Poezie bulgară ● Poezie coreeană clasică ● **Cariatide** ● Poeme de ● Grigore Arbore ● Angela Marinescu ● Dan Mutașcu ● Dorin Tudoran ● Dan Verona

cronica literară

Alexandru Sever „IMPOSTORUL“

Apar la noi romane interesante pe care critica le ocolește, atunci cînd sînt prea voluminoase. E cazul cărții lui Al. Sever **Impostorul** (658 de pagini compacte, începute cu o intrigă polițistă atractioasă, dar ramificată apoi într-o cazuistică psihopatologică și o construcție complicată, narațiune obiectivă, confesiune destinată să fie materie pentru o analiză clinică, dialoguri între medicul însărcinat să o execute și pacient, reconstituirea din memorie a manuscrisului unei tragedii istorice, **Îngerul slut**).

Străbaterea textului nu e ușoară ; merită însă osteneala pentru că relevă ambiții literare înalte, chiar acolo unde le realizează doar parțial și împinge problematica faptelor relatate la un nivel intelectual puțin comun.

Despre ce e, totuși, vorba ? Simplificînd mult o istorie foarte stufoasă, sîntem puși în fața unui ins bizar : Barbu Cristofor, pentru intimi Uțu, cunoscut sub numele Iraclide ca actor, nu faimos, dar priceput și stimabil. Omul se prezintă autorităților, prin 1943, în plin război, declarînd că este membru al unei rețele germane de spionaj și că are pe conștiință cîteva asasinate pentru care cere să fie arestat și judecat. Ancheta, condusă discret, datorită împrejurărilor, nu reușește să confirme nici o faptă criminală, asumată de Iraclide. Victimele menționate trălesc, sau par să fie nume pur și simplu născocite. Alte indicații sînt contrazise de realitate. Iraclide se încăpățînează, totuși, în a-și menține declarațiile, demonstrînd cu o logică de fier că rezultatele cercetărilor pot căpăta și interpretarea lui, nedovedind deloc absoluta improbabilitate a omorurilor mărturisite. Bătut și torturat, el continuă să susțină același lucru. Bănuindu-se a fi nebun, e dat pe mîna unui reputat medic psihiatru, profesorul Mitiță Teodorescu, care-l tratează amical și-i recomandă, pentru elucidarea cazului, să expună în scris, cît mai amănunțit, anumite momente biografice, legate chiar vag, de faptele supuse anchetei. Pînă la urmă, concluziile medicului sînt că Iraclide suferă de o boală nervoasă și eroul însuși ajunge să creadă aproape și el în diagnosticul acesta. Considerat pe cale de vindecare, autoritățile îl eliberează, deși precaute îl mai urmăresc o vreme, ca odată cu sfîrșitul războiului să lase afacerea baltă. Cîțiva ani mai tîrziu, însă, Iraclide e prins, în urbea sa natală de provincie, după ce încercase să ucidă pe fostul comisar Vorel, fusese rănit la picior, se ascunsese mai multe zile prin tîrg și terorizase populația cu un pistol. Readus în sanatoriul doctorului Teodorescu, așterne pe hîrtie și ultima aventură, iar ca să-și verifice memoria extraordinară (reține toate rolurile dintr-o piesă) reconstituie textul tragediei „Îngerul slut“, actele ei contrapunctînd nararea atentatului.

Psihiatrul conchide iarăși că Iraclide e un bolnav mintal și, deci, iresponsabil. Intervine și tînărul comisar care l-a arestat, aducîndu-i la cunoștință că nu săvîrșise nici o crimă nouă, așa cum credea, toată povestea fiind o capcană aranjată de autoritățile puterii populare pentru prinderea veritabililor spioni și asasini, tentați să folosească obsesiile lui Iraclide spre a-și atinge scopurile. Înainte de a fi pus în libertate, eroul are însă o comoție cerebrală și moare. Rareori, aprecierea unei scrieri a depins atît de tipul lecturii ei. Citită la nivelul strict al narațiunii, după multe promisiuni inițiale, cartea sfîrșește prin a dezamăgi. Ca roman polițist, sau de spionaj, izbutește să acumuleze enigme, să atițe curiozitatea, dar e, întîi, prea lung, pentru genul respectiv. Peste 600 de pagini, cu dese reveniri în trecut și lungi divagații, acolo unde interesul lecturii stă încordat asupra progresului acțiunii, ajunge să sleiască atenția. Apoi, tăierea firului în patru, sub raport logic, chiar dacă dă dovezi de virtuozitate, aparține unei forme revolute a literaturii detective. Nesfîrșitele raționamente, ipotezele pro și contra verosimilității anumitor fapte, slăbesc ritmul expunerii și senzația de autenticitate a întîmplărilor prezentate. Un asasin fugărit, care dezbate principii morale subtile cu medicul silit, noaptea, să-i extragă glonțele din picior, sub amenințarea revolverului, e o prezență greu acceptabilă, în romanul polițist sau de spionaj actual.

Fără acceptarea unei lecturi, la alt nivel, lucrurile rămîn în coadă de peste. Mai plauzibilă și de o încărcătură superioară a semnelor e ipoteza că avem în fața romanul dispozitivului psihic pe care o nutrește eroul, să trăiască o existență imaginară ca spion și ucigaș, născocind cu o inteligență maniacală plauzibilitatea vieții sale duble. Cartea oferă pagini excelente în această perspectivă. Textul e mereu echivoc. Ce mărturisește efectiv și ce ascunde Iraclide ? Au loc și cîteva surprize dramatice în descifrarea fișei clinice de către cititor, odată cu medicul. Episodul traumatizant al căsătoriei eșuate sau cazul omului asasinat de două ori sînt istoriile inspirate și se reține primul prin grotescul ei strivitor, al doilea, prin atrocitate și mister.

Nu prinde ființă însă, destul de coherent, la nivelul acesta al lecturii, o psihopatologie definită. Motivațiile traumelor morale rămîn, pînă la urmă, obscure și, mai ales, legătura între factorii bănuiți a fi provocat boala lui Iraclide nu devine sensibilă.

Ajungem astfel la al treilea nivel de lectură, cel mai interesant și fertil, după opinia mea.

Romanul e o lungă, inteligentă și inventivă extindere a artei actorului asupra întregii vieți. Orice e, într-un fel, teatru, participarea la o viață dublă, care presupune mereu deghizamentul intențiilor, mimicii, gesturilor, cuvintelor. S-a mai spus așa ceva, ca metaforă. Dar a produce o demonstrație prin analiză minuțioasă de situații analoge și extrapolare îndrăzneață e un lucru inedit.

Citit astfel, romanul își dezvăluie o remarcabilă efervescență ideatică și o cuceritoare forță de sugestie analogică. Narațiunea e plină de reflecții profunde și percutante asupra condiției ciudate a actorului. Fascinat de teatru, Al. Sever scrie un fel de monografie tragică a grandorii și mizeriei acestei indeletniciri. Fiindcă actoria presupune și un paradox dureros : este o insinuare în viață, dar nu pe cale naturală, ci printr-o înșelătorie. De aici și titlul romanului : **Impostorul.**

Dacă urmărim, dintr-un atare unghi, episoadele, toate vădesc trăirea intensă, devorantă și, totodată, falsul presupus de orice rol jucat. Iraclide străbate întreaga gamă a acestei prezențe și absența din viața autentică, atunci cînd rătăcește hăituit prin tîrgul înzăpezit. Tribulațiile lui, pline de suferință, nădejdi și incordări supraomenești, își relevă pînă la urmă inaderența efectivă la o realitate incontestabilă. Eroul n-a făptuit nici o crimă, prăbușirea lui Vorel, focul de armă au fost o înscenare a autorităților. S-a reaprins lumina în sală și piesa a luat sfîrșit.

Abilitatea romancierului e de a sugera, în impostura aceasta perpetuă, acțiunea hazardului care face ca născocirea să devină citeodată realitate și întîmplările petrecute aievea să la turnura unui spectacol aranjat. Două episoade, mai ales, dobîndesc o asemenea funcțiune emblematică : Primul e povestea inventată în templu și vocea care vine să o confirme ca adevărată, la sfîrșit : „Așa e... Și eu am fost acolo“ — spune un bătrîn ciolănos și palid, după ce ascultase atent lunga minciună a lui Iraclide. A doua oară, lucrurile se petrec pe dos. Iraclide încearcă să-și construiască un alibi, fiind suspectat pe nedrept de a fi asasinul amantului soției sale. Personajul caută, așadar, acum să iasă dintr-un rol, să părăsească impostura pentru existența reală. Singurul om dispus să-l creadă că n-a făptuit crima o face senin, deoarece el e adevăratul ucigaș.

În lumina aceasta își vădesc rostul scenele din piesa **Îngerul slut**, inserate în text. Tragedia, cu personajul faustic, silit să-și prelungească viața, săvîrșind zilnic cîte o crimă, dăruie semnificații metafizice anumitor situații prin care trece Iraclide, contrapunctîndu-le ingenios. Să notăm în treacăt că, minus scena în versuri (lamentabile) ca și cele scrise de Iraclide și reproduse, piesa e foarte bună și denotă o veritabilă vocație pentru literatura dramatică, în special prin invenția replicii scăpărătoare și a „loviturilor de teatru“.

Supără, totuși, chiar la nivelul acesta superior de lectură, o excesivă insistență demonstrativă, justificabilă, poate, pînă la un punct, dar împinsă prea departe ca să nu devină agasantă. Autorul vrea să epuizeze gama ipotezelor posibile, cînd sugestia generală s-a realizat. Și aș mai adăuga o rezervă : cu toată pornirea lui de a acapara întreaga existență umană, eroul nu reușește să fie un personaj care să aibă atîta relief încît să rămînă memorabil.

E, mă tem, efectul stăruinței în demonstrație. Povestea tinde către parabolă. Își lărgește considerabil termenii de referință, dar individualitatea personajului se estompează. Lăsînd înaintea noastră doar un prototip al actorului. Dacă așa a fost intenția, era nevoie atunci de simplificări expresive mult mai energice.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Exigențele criticii de poezie

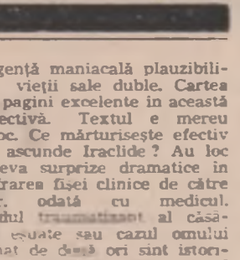

Stare de uimire aproape înduioșătoare provoacă „argumentele“ sau „avertismentele“ cu care se deschid culegerile de cronici, eseuri, articole și studii publicate de majoritatea celor mai tineri critici. Exagerînd întrucîtva, am spune că interpretul fenomenului literar contemporan aparținînd generației tinere nutrește, pare-se, convingerea că aproape tot ce scrie el (chiar și cea mai ocazională recenzie) este predestinat, prin simpla juxtapunere, a se constitui în demonstrație critică de anvergură unitar-sintetică. Conținutul amintitelor „argumente“ sau „avertismente“, într-un asemenea sens, depune mărturii de-a dreptul dezarmante. Iată, avem în față un volum *) ce cuprinde în totalitate optsprezece analize, consacrate unui număr similar de poeți români actuali. Primele cinci texte, ceva mai ample, au înfățișarea unor așa-zise schițe de profil critic, iar restul sînt pur și simplu cronici literare, adevărat, în cîteva rînduri ceva mai dezvoltate, datorită împrejurării că obiectul investigației, acum, îl formează o seamă de culegeri cu caracter retrospectiv. Evident, nu vedem nimic rău în toate acestea, adică în faptul că un tînăr critic, recunoscut pentru consecvența activității sale foiletonistice din paginile unei publicații literare de prestigiu, se hotărăște a publica o asemenea carte. Dimpotrivă, am susținut întotdeauna și susținem în continuare că moralitatea actului critic la zi este condiționată tocmai de asumarea gravă a principiului că, în proporție cît mai ridicată, ceea ce „e bun pentru gazetă“ se cuvine a fi apt și pentru paginile cărților noastre. Criticul ce se respectă pe sine, implicit pe cititorul său de azi și de mîine, nu lucrează în „partidă dublă“ niciodată. Și dacă, de pildă, Daniel Dimitriu tipărind prezenta culegere a lăsat la o parte destul de multe cronici consacrate altor poeți, e normal să credem că, la relectura acelor cronici, autorul însuși a fost nemulțumit de ținuta lor profesională, autosancționîndu-se tocmai în acest chip.

Revenind însă la compoziția volumului **Ares și Eros**, pe de altă parte, nu este exclus ca severitatea selecției să-și aibă originea și în oarecum naiv-prezumțioasele explicații formulate în „avertisment“. Este suficient să reflectăm asupra celor spuse de critic în următoarele fraze : „Cartea de față se vrea o suită de portrete critice ale unor poeți contemporani (stricto sensu) văzuți din perspectiva celor două sfere tematice evidențiate de titlu. Astfel, în intenția mea, ansamblul devine o imagine a liricii noastre actuale, așa cum apare ea privită de la două ferestre. Orizontul e limitat, deci“. Trebuie să spunem, de îndată, că respectivul orizont al cuprinderii critice este „limitat“ numai pentru că așa vrea Daniel Dimitriu, grație accepției alarmant limitative, discriminatorii pe care el o acordă atributelor generice, în ordine tematică, individualizate dar mai ales prefigurate la modul mitic de cele două zeități numite în titlul volumului, Ares și Eros. Or, atenta parcurgere a exegezelor consacrate domeniului pe care l-am numi simbolistica poetic-filozofică a tezaurului mitologic e de natură să arate că în practica artistică atît mitul lui Ares cît și al lui Eros, revendică o semantică mult mai complexă, ca să nu spunem ubicuă și, deci, mult mai greu de perceput decît lasă a se înțelege tînărul critic. Ne explicăm astfel de ce, grăbit, între altele, Daniel Dimitriu nu ezită să afirme că Ion Caraion, deși „poet foarte important“, nu și-ar justifica prezența în prima parte a volumului **(Poezia insurgență)** întrucît — să nu ne vină a crede ! — temperamentul său nu s-ar conjuga „cu un anume determinism istoric, văzut cu precădere din unghiul socialului și al politicului“. Este de reținut dintr-o asemenea afirmație, pe lîngă eventuala cunoaștere superficială a operei lui Ion Caraion, mai ales optica îndeajuns de „realist“-pragmatică asupra raportului dintre universul existenței umane ca atare și universul poeziei. Exact și dezinvolt în intuirea determinărilor socio-umane ce prezidează, în esență, geneza poeziei, în schimb Daniel Dimitriu e mai puțin apt pentru cuprinzarea și interpretarea misterului, adică mitic-existențială, a acesteia. Așa se face că (exceptînd chiar cazurile de analiză premeditată : articole despre Mihai Beniuc și Nina Cassian, de exemplu) el nu pare a se gîndi întotdeauna la ceea ce ar putea fi dincolo de litera textului, de vreme ce un pasaj dintr-o cunoscută elegie a lui Nichita Stănescu nu stîrnește decît următorul comentariu : „Gălbenuș jumătate, pasăre jumătate“ traduce ideea imperfecțiunii, idee ce trimite imediat la o alta, aceea a limitelor perfecte pe care cunoașterea le are de luvins în zborul ei către desăvîrșire. Poetul aglomerează în cîteva versuri o teorie a genezei, văzută ca fenomen continuu, și insistă pe supremația **mișcării** și a **intermediarului**, pe obsesia **virtualului**. Apropierea dintre cunoaștere și creație e mult accentuată. Nichita Stănescu stabilind între ele o relație radicală. Creația însăși vrea să însemne evoluție, motor al evoluției de un sens preexistent, asemenea unor baloane legate cu sfoară, care, oricît s-ar înălța, sînt încă agățate de mîna copilului.

Care este acest sens ? Format sub influența climatului literar din deceniul șapte — a debutat în **Luceafărul**, în 1960 —, Vasile Petre Fati și-a însușit ceva din spiritul **demitizator** al generației lui Nichita Stănescu. Trebuie însă menționat că, în cazul său, acest spirit nu se mai manifestă exploziv, spectaculos, ci se păstrează în limitele unui fel de politețe posomorîtă. Ca și cum descoperirea tîndului neeroic al faptelor considerate eroice nu l-ar mai surprinde de mult — confirmîndu-i, dimpotrivă, o îndărătnică bănuială —, poetul enumera fără elan, aproape blazat argumentele în favoarea unei versiuni mai prozaice. Reproduc, ca eșantion, un fragment din poemul **Porcarul din Odiseea** : „O, Muză, nimic nu-i adevărat ! Am fost acolo cînd s-a întors Ulise, într-o dimineață, singur, / Imediat ce s-a întors s-a îmbăiat, apa era fierbinte și s-a plîns de asta. A început să întrebe de grăjduri, de porci, de capre pentru că fusese un an greu. / Barba îi crescuse, canalizările trebuiau terminate, dulgherii așteptau, / Așa că nu a dat nici un ban cerșetorilor veniți acolo să-l vadă. / Din asta i s-a tras și averea toată viața“. S-ar putea ca aici să fie și o ironie la adresa actului însuși al demitizării — care se explică uneori prin absența unui „instinct“ al monumentalului —, însă perspectiva adoptată de detașare, fie și ironică, îi convine, după cum se vede, de minune lui Vasile Petre Fati.

Nu trebuie înțeles că poetul abordează doar subiecte mitologice, pentru a le repovesti într-un registru domestic. Cele mai multe dintre monologurile sale saturniene se referă la situații din viața cotidiană.

Plictisite, fără a fi niciodată plictisitoare, aceste confesiuni asemănătoare cu niște dizertații „la gura sobei“, îl prind, treptat, pe cititor în plasa persuasiunii lor, înfuzîndu-i o stare de melancolică reverie. Faptul că poetul stăpînește de la început pînă la sfîrșit, cu un aer autoritar, dar și obosit, expresia luxuriantă explică permanența **tensiune** a poeziei sale. Se simte mereu că sub cenușa de cuvinte mocnește jarul lirismului.

Alex. Ștefănescu

*) Vasile Petre Fati : „Fragi în noiembrie“, Editura „Cartea Românească“, 1978.

CARTEA DE DEBUT

Romulus Vulpescu

Urmare din pag. I

Ne-am cunoscut într-un timp de ne-mpliniri vitejești, de ambiții ingenuncheate și învinse și de zăpezi de care nici mie și nici lui, care l-a tradus dumnezeiește pe Villon, nu ne pare rău că s-au petrecut. (Noaptea, uneori, sar din somn și mă întreb de ce trebuia să se întîmple ?!).

Ningea cu ploaie sau ploua cu sfîrc de zăpadă în ziua cînd ne-am cunoscut — lunecăm, îmbătrînind, în romanțe, ca gîndul prin datorii, ca vinul de împărtășanie pe gîtul elevilor ce-am fost, ca un înger în somnul de miere albă al pădurii unde se arată ieșind din dedesubtul fiordurilor scandinave, doi wikingi de un leat cu prima corabie, ca să șlefuiască paftalele ce sclălucesc pe burta lui Vulpică la întîlnirile cu cititorii. Era în ajun de anul nou, în holul Facultății de filologie, el era încălțat în tenișii uzi și vorbea cu Ahoe despre Charles d'Orleans (alt poet pe care l-a tradus dumnezeiește), eu mîncam cireșe congelate, dăruite de Andrițoiu, sculptnd simburii în calea profesorului Al. Graur care mă trintise la lingvistică afectivă (obiect cu care nu mă înrudesc nici astăzi), iar afară bătea vîntul cu multă mînie, dovedindu-ne fără putință de tăgadă că toți sîntem acoperiți de același cer gri : și calicii și americanii. Ahoe a urlat vreo cîteva poeme, apoi i-a răspuns Vulpescu, și Ahoe s-a făcut vînt, a înțepenit și l-a luat boala copiilor, fiindcă dăduse peste unul care vorbește cu două riuri mai mult decît el. Cu Vulpică îmi place să beau, îmi place să mă apuc din nou de fumat sau de țesut covoare, pentru că în preajma lui nimeni nu mai are timp să sufle o vorbă. El povestește și tu lucrezi. Vulpică umblă prin lume ca un fel de donna Alba, purtînd legate de umeri două aripi de șoaptă neîntreruptă și doi pereți de vorbe compacți din care poți face palate pentru Cassanova, locotenenți de artilerie sau funii pentru spînzurători, sau epitaf pentru frunze : „Frunzele în ramuri ? Prizoniere. / Libere să freamăte ? Părere. / Liberă e frunza doar spre toamnă : / Libertatea clipei o condamnă / În căderea liberă, pe drumul / Consumat între pămînt și tumul. / De iluzii vești se desparte / Liberă o clipă-n zbor : în moarte“.

Lui Romulus Vulpescu, Jarry i-a împrumutat un pistol cu care sa să împuște francul toată viața, Rabelais i-a dăruit un boboc de gîscă pe care să-l treacă mai departe, după întrebuințare, dușmanilor, iar umbra lui Manuc-bey, sărind pe o fereastră din calea Moșilor, i-a lăsat veninul aventurii, care în piscul ei de otravă se numește poezie : „Nu-ți pasă — îți închipui ! — crezi că uiți, / Dar gîtul sec de patimi vrea să urle / În ce pupile poți să te mai uiți / Să nu vezi abolirea primei turle ! / Sînt înghețate buzele-n oraș ; / De milă — calde, coapse-n așternuturi ; / Sleit — surîsul tău de nărăvaș / Pe care, cinic, n-ai cum să-l mai fluturi...“

Vulpescu s-a născut pentru a fi artist sau orator la Cornul Caprei din toate parcurile lumii. Lacom, el a ales amîndouă variantele. Dar nu numai de aceea ne e drag.

La timpuri noi, un cîntec nou

Urmare din pag. I

catharsis. Fără îndoială că autorul rămîne factorul activ în creația operei impregnată de caracter, temperament specific mereu înnoit al mijloacelor artistice și responsabilitate morală și social-politică, iar ambianța umană, inclusiv natura și cultura constituie un factor pasiv, dar nu fără o decisivă influență asupra autorului. Opera sa trebuie să fie o sinteză între forța creatoare și substanța vie ce i-o oferă realitatea, substanță extrasă fie din trecut, ori din prezent, fie oferită de un viitor previzibil, dedus și dorit, în ciuda adversităților, care nu trebuiesc pierdute din vedere. Numai o astfel de operă poate deveni o intruchipare cu adevărat artistică spre binele oamenilor de bine și spre satisfacția lor.

Vai de poetul care face „experiențe“ din cocoloase de tină și le coace în cuptoare de nisip, crezîndu-se brutar, sau face exerciții cu puișcoace de soc și le crede aruncătoare de flăcări, sau că poate ridica din cărți de joc castele, decît cel mult „castele în Spania“. Și vai dacă-și tiărăște cititorii prin hățișuri, din care aceștia scapă cu haine sfîrtecate și plini de zgîrieturi. Cititorul se recunoaște în ceea ce este uman și opera trebuie să-l desăvîrșească în ceea ce este uman.

Am participat la multe întîlniri cu secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și i-am ascultat cu mult interes cuvîntările, multe din ele privitoare la literatură și artă. Totdeauna a fost pusă ca o necesitate de prim plan abordarea problemelor socialismului pe plan național și internațional, a realității noastre socialiste, a patrimoniului cultural și istoric, a patriotismului socialist, a cuceririlor oamenilor muncii în lumina ideologiei materialiste și dialectico-istorice, sub îndrumarea partidului. Firește că ceea ce s-a făcut, s-a făcut. Dar nu e încă destul. Pentru a face mai mult fuga după formule depășite și evazioniste nu numai că nu ajută, dar poate fi și dăunătoare. Noi avem nevoie să ne cunoaștem înaintașii, pe care de altfel trebuie să-i continuăm cu mijloacele timpului nostru și pe măsura realizărilor epocii noastre.

La timpuri noi se cer cîntece noi, fără a se pierde din vedere farmecul și vigoarea celor din trecut. E cine să le facă ? Sigur, și se fac. Deși sînt dintre primii care au scris despre Ion Barbu, admirîndu-i meșteșugul cuvîntului, nu i-am devenit ucenic din considerente de altă natură decît estetice. Dar aș încheia totuși cu versurile lui : „Ar trebui un cîntec încăpător precum / Foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare / Ori lauda grădinii de îngeri cînd răsare / Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum“.

Aceste cîntece noi acopăr cu muguri grădina și așteptăm minunea, înflorirea ei, apoi ramurile aplecate de roadă grea — **Cîntarea României socialiste.**

*) Daniel Dimitriu : „Ares și Eros“, Editura „Junimea“, 1978.

---

viața cărților

O mască lirică

● **Mai puțin elocventă decît Roata lumii** (plachetă apărută anul trecut și care a surprins prin lirismul autentic și personal aflat în dezacord cu prozaismul tezist al cărților anterioare) **65 poeme** *) merge totuși în linia acesteia atît prin stările sugerate cît și prin stilul notării lirice. Tonul grav face auzită vocea unei interiorități care, sub aparențe calme, desenează o hartă cu stări sufletești contorsionate ; discursul liric forțează nota formulării eliptice, ezoterice, enigmistice, prin numeroase sintagme gerundivale. Ignorarea verbului sau, dimpotrivă, folosirea lui la un mod nepersonal, suspendă ideea devenirii și temporalității. Cu o oarecare crispare, poemul pare în atari situații un fragment, o paranteză dintr-un context mai larg neînregistrat de o inexplicabilă oboseală a transcrierii. În mod cu totul firesc, domnește picturalitatea, vizualitatea filtrată prin lentile care acordă lumii grație și diafanitate. Iată un exemplu : „Gaița prin tise. / Țipătul ei, zborul ei, / în ziua surprinde-se lin, înăuntru. / „Și pașii tăi reluînd / poteca pașilor, / spre cavoul prințului zburător. / / Roșul — rugina, bronzul — / rugina zilei, între crengile negre, / aripi osificate în aer, / aeroplane oprite în aer : / acolo, muzeul păsărilor, / în cerul oprit“, (**Muzeul zborului**). Simbolica stărilor exprimate se împletește cu tandrețea decadentă și directețea poeziei moderne, amintind pe alocuri de universul fumegos și fantasc al lui Emil Botta : „Vine domnul mascat în Urît, / trece-n amurgul / jumătate [illegible] jumătate pămînt, / / trece pe drumul cu plopi / înghețat, ne-ncepur-. Etc. Avem în față o poezie în care timpul liric preferat e cel al amurgului, al crepusculului, specific guvernante sînt cele reci, spațiul e înghețat, străin, adesea și pustiu. Starea e de așteptare încordată, pînă la ruperea nervilor („va veni curînd, bărbatul / cu părăș de aur sub coif“), golul și frigul fac și mai grotesc un erotism ce se autoparodiază cu o blîndețe rea. Un vers definește poate cel mai elocvent această stare : „zăpezile mele, gerul meu dinăuntru“. Poetei îi se refuză întoarcerea spre o adolescență înfiptă dar și iluzia unui viitor calm. Ea privește totul cu un ochi de gheață, instalată într-o mizantropie specific feminină atît prin [illegible] nevrozei cît și prin rictusul datorat unei singurătăți provocate de absența unor teme sau obiecte ce populează îndeobște cosmosul feminin. Discontinuitățile stărilor li corespund sincopările nervoasă a poeziei, rupturi violente la nivelul comunicării. Treptat, dispersia aceasta, vecină și cu poza, trece într-un soi de pietrificare consemnată liric de apariția unui eu impersonal, neacordat la genul celei cărela îi aparține confesiunea. Pietrificarea e însă ostilă poeziei. Dramatismul liric, spectaculosul și coerența lui se produc numai prin ruperea acestei măști presupuse iar nu impinse în prim plan ca o sfidare aruncată unui cosmos ce se înfățișează pentru poetă numai într-o conjurație a boicotului și ostilității.*

Mirela Roznoveanu

*) Florența Albu : „65 poeme“, Editura „Cartea Românească“, 1978.

Portret de maturitate

● [illegible] în acest ultim volum al lui Anghel Dumbrăveanu *) [illegible] convertită conștient a [illegible] aparținînd ce pare a [illegible] descoperă aproape în [illegible] poetic, în toate [illegible] [illegible] ; [illegible] amurg, asfințit. Funcția nu este însă [illegible] pentru [illegible] ci ea răspunde unei poetici [illegible] [illegible] [illegible]

Preludii la colocviul național de poezie

Poezia de Azi și de Mîine

Deschidem discuția noastră despre poezie, preludiu al colocviului de poezie, cu opiniile poeților tineri. Ele vor prefața dezbaterea noastră asupra fenomenului liric de azi, la care vor participa atît critici cît și alți scriitori, lărgind sfera și posibilitățile dezbaterii. Dezideratele autorului de poezie sînt mai puțin cunoscute publicului larg. Iată ce justifică faptul că dedicăm o pagină întreagă părerilor despre poezie venite chiar din partea celor care o fac. Portretul spiritual al noului venit în literatură poate fi precizat de astfel de inițiative. Prin ele poetul comunică cu confrații și cititorii săi și poate realiza un dialog mai semnificativ în planul ideației critice. 1. Cum vedeți poezia de azi și de mîine? 2. Ce așteptați de la critica de poezie?

„Nu oricine poate vedea deodată toată «marea» lirică"

1. „Frumoși sînt ochii ce privesc, nu frumusețea". Împărțiți în zeci de cimpuri, ochii noștri ar vedea poezia de azi într-o perspectivă mereu schimbătoare, cu transformări rapide și evaluări dificile ; iar viitorul ei nu l-ar vedea deloc. Sau l-ar vedea în chip de joc esoteric, pentru specialiști.

Dar nu oricine poate vedea deodată toată „marea" poeziei ; de obicei zărim doar insulele care ne seamănă. În drumul de formare al unei personalități pe care s-o poți transcende, consideri a fi cel mai durabil locul unde ai reușit să ajungi deocamdată.

Dintr-un asemenea loc disting deci cu mult subiectivism într-o mare de drumuri (unele deja „pecetluite", cum ar fi „nota tracică", frumos epuizată de Ion Gheorghe, cum nici „nota celtică" a poeziei engleze n-a avut un mai bun reprezentant după Yeats : altele, minore „chemarea orașului", „idilele domestice", „poetica adolescenței" etc.), disting deci cîteva drumuri pe care generația tînără ar avea șanse de originalitate. Poeții care cred în puterea vindecătoare a naturii și în cea clarificatoare a culturii, care adîncesc prețuirea poeziei populare adăugîndu-i tehnicile orientale și medievale de captare a misterului (Horia Bădescu, Daniela Crăsnaru, Cezar Ivănescu, Vasile Igna, Adrian Popescu, Marcel Mureșan, ș.a.) ; poeții mai preocupați cu sinele de „scholar" decît cu acela de cîntăreț inspirat (Ion Pop) ; poeții care cred în propriul instinct (Mircea Dinescu, Carolina Ilica) ; poeții care „lustruiesc" luminozitatea limbajului și farmecul calm al atmosferei (Emil Brumaru, Mihai Dan Cantuniari) ; toți aceștia prind, într-un fel sau altul, globul de cristal care reflectă miezul lucrurilor, evocă în simboluri memoria naturii — de care nu vor fi trădați.

Dacă ar fi adevărat că poezia va supraviețui doar ca un joc esoteric pentru specialiști, nu ne-ar rămîne decît să facem cunoscute, să răspîndim regulile acestui joc. Pe un asemenea drum, lirica cere poeților mai mult decît talent : cultură, „Ablauschen der Dinge", vizionarism...

2. Dacă timpul e soartă — diferit pentru fiecare obiect și proces —, dacă fiecare trece printr-o „oră de virf", cînd e prevăzut cu toată lumina naturii, ar fi de așteptat să găsim în critici un fel de medici care, înțelegînd că timpul e în continuă schimbare, recunosc că „bolile" diferă de cele vechi și „medicina" clasică e ineficientă. Nu mai mulțumește critica impresionistă, cu relatări banale și citate interminabile. Așteptăm de la o critică profesionistă, care a asimilat niște curente și școli, dar nu e nici formalistă, lipsită de emoție, care să aibă nu numai idei ci și caracter — așteptăm de la o astfel de critică semnalarea „orelor de virf" din feluritele circuite astrale ale poeziei. Viața unui poet nu se măsoară cu ceasul. Oricît ar fi de lungă sau scurtă, își împlinește rotirea ; doar ritmul diferă. Un critic e dator să surprindă clipa cea mai potrivită cînd poate să ofere leacul, pentru ca acesta să aibă efect.

Avem încredere în tînăra promoție de critici, cu o biografie încă nebătută de vînturi, dornici de învățătură și de aer proaspăt ; poate că există o urmă de adevăr în cuvintele lui Lowell : „în dorința de aer proaspăt, cîteva geamuri se vor sparge".

Grete Tartler

„Condiția perenității operei este păstrarea demnității scrisului"

1. Toate perioadele de înflorire din istoria umanității au demonstrat că ideea de creație (fie ea științifică, fie ea artistică) a fost întotdeauna prețuită și considerată ca una dintre cele mai profunde dimensiuni ale spiritualității umane. Oamenii au știut să cinstească egal pe inventatorul locomotivei cu aburi și pe creatorul Capelei Sixtine. Înțelegerea și prețuirea **statutului de creator** (dobîndit cu o trudă egală cu aceea a străpungerii unui munte cu virful atingînd infinitul), mi se pare a fi prima condiție a libertății de creație, deci a creației înseși. Faptul că de-a lungul tulburatei istorii a umanității oamenii nu s-au luptat cu natura și cu ei înșiși doar pentru bunăstarea materială (adică nu și-au mulțumit doar trupul, ci au căutat și hrană pentru spirit) este dovada cea mai luminoasă a triumfului rațiunii și sensibilității. Așa, cred eu, se explică de ce arta (care vai, n-a produs nici hrană și nici îmbrăcăminte) a rezistat de-a lungul secolelor dînd noblețe și forță ideii de ființă rațională și sensibilă.

Poezia ca formă a artei este și va rămîne în continuare o expresie concretă a trăirii afective, materializarea prin cuvînt a bogăției simțirii umane. Cred că poeții români ai acestui sfîrșit de secol înțeleg și se străduiesc în continuare să înțeleagă ce anume trebuie să însemne arta în general și poezia în special pentru păstrarea nealterată a celor mai profunde dimensiuni ale spiritului uman. O condiție esențială a perenității operei literare este păstrarea **demnității scrisului**, judecarea cu gravitate și responsabilitate a actului creator. Istoria literară a reținut numai truda acelor scriitori, care nu s-au zbătut pentru glorie momentană, care, **oameni ai timpului lor fiind, au știut să proiecteze acel timp în eternitate**, nu prin fixarea prin cuvînt a unor evenimente efemere, ci prin luminarea acelor zone ale trăirii care nu își pierd prin vreme sensul și semnificațiile. Nu cred că poezia este scrisă neapărat pentru azi sau pentru mîine sau pentru mai tîrziu. Poezia adevărată este scrisă pentru totdeauna.

De aceea îi citim și azi pe Homer, pe Dante, pe Eminescu.

2. Critica literară are menirea de a valoriza actul creator, de a-i pune în evidență valențele, de a impune publicului o anumită operă literară. Două lucruri mi se par esențiale în exercitarea actului critic : a) **alegerea** lucrărilor care urmează a fi analizate ; b) **modalitatea** de exercitare a actului critic.

Revistele literare constituie principala și cea mai eficientă tribună a criticii literare, pentru că prin ritmicitatea apariției lor pot controla permanent pulsul creației. Cum se face de obicei **alegerea** lucrărilor care urmează a fi analizate, care este **criteriul** care stă la baza acestei alegeri, iată două întrebări la care nu se poate răspunde cu precizie. Sînt cărți la care dacă au mai apărut două cronici apare și a treia. Dacă nu, nu. O cronică literară a unui confrate incită la lectură mai mult decît cartea din standul librăriei, semnată de un nume mai puțin vehiculat în „topurile" literare. În general se pare că criticii noștri preferă să privească sub lupă terenuri deja defrișate, să mai adauge o interpretare celor 1 001 deja afirmate de-a lungul timpului cu privire la operele scriitorilor clasici sau în curs de clasicizare (și unde mai punem că este și mai glorioasă întreprinderea !), decît să se aplece asupra fragilului și încă incertului perimetru liric al unor scriitori care acum își definesc personalitatea artistică și care, pe deasupra, uneori mai sînt și stîngaci și provinciali în relațiile sociale. Cît privește **modalitatea** exercitării actului critic, am tot mai mult sentimentul că rigoarea și profunzimea, minuțiozitatea și exactitatea demersului critic pierd teren din ce în ce mai mult. Desigur nu pledez pentru o analiză școlărească, schematică, austeră, lipsită de orice strălucire, dar, identificarea temelor, a motivelor, stabilirea tipurilor metaforice, cîteva cuvinte, acolo, despre stil, parcă tot mai simți nevoia să citești din timp în timp prin cronicile literare care seamănă tot mai mult a recenzii, iar recenziile a consemnări. Grabă, superficialitatea, sărăcia criteriilor au dus la inventarea unuia cel puțin bizar, pentru că se bazează pe diferențele biologice (ca să nu folosim un cuvînt mai scurt dar cuprinzător care se găsește în orice enumerare a discriminărilor împotriva cărora luptă din toate puterile omul contemporan). Și astfel ajungem la **lirica feminină**, cu nelipsitele ei caracteristici : grație, luminozitate, imponderabil, suavitate, inconsistență, gingășie, delicatețe, superficialitate, edulcorare, absența ideii, a forței — în timpul anului, și : pasiune, senzualitate, devotiune, maternitate, în preajma zilei de 8 Martie.

Oare folosirea unui astfel de criteriu în analizele critice nu înseamnă **prejudecată** și **slăbiciune** ? Și iată că (dacă tot nu ne putem sustrage cu totul obsesiei determinismului biologic) nu se pare logic că împotriva slăbiciunii mai ales bărbații trebuie să lupte.

Pentru că deja am spus mai mult decît mă îndeamnă de obicei prudența, las pentru altă dată problemele : critica și topurile literare, critica vis á vis de opera tinerilor scriitori, etc.

Nu pot încheia fără a afirma că în contextul literar actual rolul criticii literare este de primă importanță, criticii fiind aceia care au datoria de a delimita cu fermitate valorile de non-valori și de a facilita accesul publicului la lucrările cu adevărat reprezentative.

Daniela Crăsnaru

„Scrisoare dintr-o Grădină de iarnă, însoțită de un surîs, asupra poeziei..."

1. Surizi atunci, cînd nu poți nici plînge, nici rîde, dorindu-le pe amîndouă. Ironia se definește ca o neputință. Ea exclude efectul. Ea nu are scop. Dar margini ? Motorul ei este unul „de reacție". Așa cum avionul cu elice este negat de avionul cu reacție, ironia se împotrivește mișcării prea lente. Ea condensează timpii ascunși în leneșele pistoane ale gîndirii. În sine nu se poate exercita, nefiind punct, ci înglobare de puncte. Cercul și sfera surid punctului. Ea vine în urma constructorilor și netezește asperitățile. Hoardă năvălind ironic, nu se poate spune. Căci mai cu seamă asupra barbariei se exercită ironia. Forma ei desăvîrșită se exercită asupra barbarului EU. Ea nu iubește pronumele personale și posesive. Osanalele. Corurile. Știind că nu știe, sunele se dezghioacă. Lepădare a ghiocului, crustă severă și sufocantă, este ironia. O rigoare totuși există în exercitarea surisului. Mai bine zis, o grijă : aceea de a nu dezveli sălbatic pămîntul roșu al gingiilor, așa cum fac urletul sau bobotul. Crisparea ironică e de natură intelectuală și locul ghiocului magic e luat de lamele tăioase ale inteligenței, vibrînd melancolic. O voință totalitară animă spiritul ironic, încercarea de cuprindere a totului prin repetate prezențe simultane. „Atent" și „ironic" sunt armonice ale surisului. Sau, a cloci, asemeni găinii, ou, în așteptarea miracolului viu al spiritului — nu este cu putință. Înfrățită mai degrabă cu regnul mineral este ironia. Diamantul este mai aproape de voința ei decît floarea ori pasărea.

2. Cineva, prietenul unui prieten, vrînd să-mi facă un bine, dă cu bădăneala pe zidul în care îmi zgîrii cu acul de diamant povestea vieții. Albul lui nu-mi place. (Nu mă aduceți pe mai deloc inecat. Ie spun mereu salvamarilor care și-au tatuat pe piept regulamentul balizelor și fluieră după mine cînd mă văd înotînd spre orizont.) Și iată-mă nevoit s-o iau de la început, opumînd albului bidinelei Omul teoretic : „E adevărat, tată, că bunicul a împușcat oameni vii" ? mă întrebă fiul meu într-o zi, pe cînd săpam cu săpăligile argintii în Grădina de iarnă. Care dintre ei, timplarul sau morarul ? am încercat eu să întîrzii răspunsul. Bunicul, tatăl tău, tată, mi-o reteză scurt iscoditorul meu fiu, cu buzunarele pline de arbagic. Ce poți să-i povestești unui om atît de mic despre întîmplări pe care nici nu le știi prea bine, care nu te locuiesc, care nu sunt în tine ? E adevărat că tatăl meu are un sertar plin cu decorații pentru merite vitejești și virtuți ce nu se pot moșteni. Eu nu voi primi decît Ordinul Grădinarilor, clasa a III-a, și poate vreo medalie de bronz, a Arbagicului pe care-l sădesc cu atîta migală-n grădină. Mai multă lumină pentru verze și fluturi și să luptăm hotărîți împotriva buruienilor de primăvară, mi-au scris copiii pe gardul Grădinii. Robi ai luminii suntem, fiule, ne înfloresc în virfurile degetelor Flori de carne, dacă vrei să ucidem, hai să ne facem pistoale de soc și să deschidem foc asupra omizilor verzi și grase, ce lasă urme uleioase pe verzele noastre frumoase, de-argint. Hai să ne facem pistoale cu apă și să ucidem seceta ce își arată dinții și mușcătura minții. Statui grecești surîd în fața Porții. Undeva bunicile își numără morții. Îmi cresc metafore în virfurile degetelor cînd te văd, iubito, și palida carne mi-o sun : cum tresaltă de sînge. Nu plînge, iubito, nu plînge, noi putem număra ceea ce este încă în viață, frumoasa fată a întîmplării o putem contempla, cilii vibratili ai aflării tresaltă cu toți încă de mărele gînd. În fața Porții, statui grecești mor surîzînd."

Într-un ironic sunt întotdeauna doi. Privind din spate și de sus. Al doilea pare să fie mai înțelept. Pare. De poveștile lui primul nu ascultă întotdeauna. Starea conflictuală a spiritului ironic de azi pleacă. Și, pentru a acoperi-o, se trag din cînd în cînd oblonnele surisului. Sau, cu gîndul la Sibiu, orașul copilăriei, despături o sugativă gri, pe care cineva a scris într-o absență duminicală a mîinii : „Însămînțam copaci nepermiși, într-o Grădină de iarnă, în scrinciob se învîrteau copiii noștri uciși, într-o Grădină de iarnă, rîsaduri și ronduri de noapte și ceață, grădinarul absent retunjea, într-o Grădină de iarnă, veri lungi lunecau, încălzind doar granița, gardul și vina, într-o Grădină de iarnă, moartea, pe-o bancă, migălos tricota, într-o Grădină de iarnă...".

Ion Drăgănoiu

„Critica nivelatoare nu aduce nimănui servicii"

1. Cred că poezia românească de astăzi e cea mai bună din lume. Ca tot scriitorul, citesc și eu tot ce se traduce din literaturile străine, revistele, așa că am putut face o comparație, bineînțeles subiectivă : poezia românească de azi este un adevărat fenomen. Dacă în alte literaturi apar doi, trei poeți foarte buni, la noi există acum douăzeci, treizeci de poeți foarte buni.

Îmi pare rău, că, într-un fel sau altul, poezia românească nu este adusă mai mult la cunoștința lumii întregi, pentru a-și obține triumful meritat.

Generația mea a avut norocul a treizeci și patru de ani de liniște și pace, cînd forța poporului nostru a avut răgazul să explodeze în producții spirituale de excepție în toate domeniile. Noi am avut bunăstarea și liniștea necesare pentru a putea să meditățm despre lumea asta frumoasă, despre condiția noastră de oameni, poezia a cucerit continuu noi imperii.

Poezia este expresia cea mai frumoasă și mai abstractă a gîndirii, oamenii trebuiesc aduși spre ea, poezia trebuie cucerită ca un munte înalt, cu virful acoperit de zăpadă sclipitoare. Ea nu se aruncă pe străzi ca mărgăritarele.

Nu știu cum va fi poezia de mîine, încă nu a dat nici un semn, dar îmi place să cred că poeții de mîine vor scrie mult mai bine ca noi.

2. Dacă admitem ideea de generație literară, trebuie să spun că noi, generația următoare celei a lui Nichita Stănescu, nu beneficiem din partea criticii de același tratament. Acum nu mai există **entuziasm**, totul se petrece cuminte, nimeni nu mai scoate strigăte de admirație la apariția unui poet bun. Și sînt poeți foarte buni în generația de acum : Mircea Dinescu, Dan Verona, Ioana Diaconescu, Adrian Popescu, Titus Vijeu, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Daniela Crăsnaru, Dumitru M. Ion, și mulți alții. Nu mai există entuziasmul de care vorbeam, pentru că, generația lui Nichita, fiind încă tînără și puternică, mănîncă tot aerul, noi, cei veniți după, fiind niște băieți toleranți.

Criticii aparțin tot de acea generație, nevrînd să admită că există în afara ei alți poeți buni și vorbind în diferitele ocazii minimalizator de noi.

Desigur că există și excepții, critici care prezintă la zi fenomenul literar, cartea de poezie.

Criticii se tem să emită judecăți de valoare despre o carte, se tem să facă ierarhii literare, care sînt totuși necesare într-o literatură. Critica nivelatoare, care nu diferențiază valorile, nu aduce nimănui servicii : nici ei înșiși, anulîndu-și funcția (de blamare a nonvalorilor și de promovare a poeziei adevărate), nici cititorilor, cărora le prezintă o imagine liniștită și uniformă a literaturii, și nici poeților, cărora le taie avîntul creator, ambiția de a scrie o poezie mereu nouă, mereu vie. Un articol de critică literară se rezumă în majoritatea cazurilor la enunțarea titlului, apoi continuă și sfîrșește cu citate din volumul respectiv. Criticii au devenit comozi, un cititor oarecare nu află nimic dintr-un articol despre poetul comentat : el nu este fixat într-un anumit loc al literaturii, este lăsat pe pămîntul nimănui, nu este comparat cu cineva, ca să știi dintr-odată la ce nivel se situează. Despre vechii poeți se știe tot : de unde se trag spiritual, ce au adus nou în poezie pentru acea vreme. Dar noi cine sîntem ? Calea pe care mergem e cea bună ? Am realizat ceva de valoare ? Sînt întrebări pe care ni le punem cu fiecare carte apărută, și la care critica ar trebui să ne dea un răspuns.

Mara Nicoară

Pledoarie pentru o antologie

1—2. În 1934, dacă îmi amintesc bine, Zaharia Stancu scoate, la Editura Fundațiilor, o „Antologie a poeților tineri". Ce putea să reprezinte atunci pentru scriitorul aflat la începutul destinului său literar un asemenea volum care reunea nume și valori abia conturate în peisajul literar ? Un simplu exercițiu editorial ? Un volum cu caracter strict informativ menit să prezinte publicului noile nume în poezie ? Un firesc gest de solidaritate față de promoția literară căreia îi aparținea și la afirmarea căreia înțelegea să contribuie pe această cale ? Un act de intuiție și de vizionară încredere în valoarea acelei generații de scriitori tineri ?

Oricare ar fi motivele unei atari întreprinderi, „Antologia" lui Zaharia Stancu rămîne singulară, cu toate că promoțiile literare tinere au cunoscut de atunci o firească succesiune. Nici un editor și nici un scriitor nu s-au mai încumetat de atunci să alcătuiască o antologie a tinerilor poeți sau prozatori, pentru a fixa, astfel, într-o sinteză mai mult sau mai puțin reprezentativă, mai mult sau mai puțin durabilă, startul tinerilor promoți de scriitori. Ce obstacole stau oare în calea alcătuirii unei asemenea (unor asemenea) antologii, dorită cu siguranță de cunoscătorii de literatură și căutată cu asiduitate de traducătorii de peste hotare, interesați să traducă poeți „de ultimă oră ?" O prudență justificată în fața unor valori insuficient decantate ? Riscul ca o asemenea antologie să-și piardă caracterul... antologic, prin dispariția (inevitabilă) din cîmpul valorilor a unor tineri scriitori antologați, care nu rezistă confruntării cu timpul și cu exigențele muncii literare ? Lipsa unor criterii firești de selecție, dată fiind întinderea relativ redusă a creației unor autori aflați la primele lor volume ? Convingerea că o asemenea antologie ar supralicita nejustificat prezența literară a anumitor scriitori tineri ?

În aceeași ordine de idei, semnalăm și pătrunderea foarte timidă a tinerilor autori (din rațiuni care țin exclusiv de voința editorilor) în antologiile tematice sau bilingve ; de cele mai multe ori pentru a număra autorii tineri pătrunși în cele mai recente antologii ajung degetele unei mîini. Se pare că în cazul acestor antologii nu funcționează criteriile de valoare din moment ce față de reprezentanții unor generații mai virstnice generozitatea este absolută : sînt antologați, fără excepție, și scriitorii valoroși și scriitorii care, în mod sigur, în perspectiva timpului, vor reprezenta foarte puțin.

Revenind la ideea unei antologii a tinerilor poeți, credința mea este că o selecție care să recunoască numele și versurile cele mai reprezentative ar fi binevenită. S-ar realiza astfel nu numai un frumos gest de încurajare ci și o firească recunoaștere a valorii proaspete a poeților, aflați la primele lor volume. S-ar oferi publicului o posibilitate intensivă, de cunoaștere a „numelor noi" și s-ar realiza, în acest fel, un document sui-generis de istorie literară.

Faptul că textele cele mai reprezentative ale tinerilor scriitori merită să sălășluiască între copertele unor antologii este un adevăr care nu are nevoie de demonstrații. Îl dovedește și existența unor lucrări critice cuprinzătoare despre tinerii scriitori : „Generația tînără" din **Poezia românească contemporană** a lui Al. Piru, **Prima verba** lui Laurențiu Ulici și **Scriitori tineri contemporani** a lui Mircea Iorgulescu, veritabil dicționar al tinerilor scriitori. Ca să nu mai vorbim de faptul că, în peisajul editorial al altor țări, antologiile creației tinere reprezintă o autentică tradiție : așa se face că am în biblioteca mea un volum de „Young poetry from England" dar nu și o „antologie a poeților tineri români" sau o antologie de „Tînără proză bulgară" și nu o selecție din creația celor mai tineri prozatori din țara noastră. Dar oricum, speranța noastră este nesfîrșită.

Mircea Florin Șandru

Starea de sinceritate

1. Altfel de cum aș fi văzut-o în 1950, ba chiar în 1960 sau 1965... Acuzîndu-l o clipă de o prea mare spontaneitate, consider acest răspuns ca fiind absolut firesc. Anii evocați mai sus marchează, în esență, experiențe. Experiențe situate, prin exagerare, la poli opuși. Se înțelege, semnificația lor pentru destinul poeziei românești este diferită. Momentul 1960 mi se pare cel mai important în comparație. În primul rînd, se înțelege, cu 1965, moment glorificat fără acoperire de penițe grăbite. Și aceasta deoarece cel din 1960 exprima apariția unei **stări de sinceritate** în ceea ce privește condiția poeziei. Așa se explică, de fapt, și de ce „liderii" acelui moment de regăsire a poeziei au rămas ce-au fost — poeți, pe cînd ceilalți n-au putut să reziste și dincolo de limitele convenabile respirației lor lirice, să recunoaștem, destul de sincopate și nu rareori artificiale (fiind ajutați, în acest caz, de o parte a criticii literare). După aceste experiențe, care înseamnă și convulsii și limpeziri, și renunțări și acumulări, poezia românească de azi se află, după părerea mea, într-un stadiu ce-i permite să-și exprime cu adevărat personalitatea. Se poate vorbi, cred, de o conștiință poetică mai adîncă, mai puțin tributară unor modele ce nu duc decît la secătuirea poeziei de lirism, de un mai mare respect pentru condiția versului. De aici, interesul crescut al publicului pentru poezie, pentru cartea de poezie. S-a trecut, nu fără eforturi, de la simplism la simplu și revelator, de la afirmarea unor idei, la tratarea lor sub zodia poeziei. Am exclus, cu voie, stadiul încifrării poeziei, stadiu sinonim cu o stranie bolboroseală fără sens. Poezia românească de astăzi — a ultimei perioade — s-a eliberat în bună parte de acele hăzne ori prea lungi, ori prea scurte... Aceasta reprezintă (ceea ce este foarte important !) o tendință generală relevată de cărți și opere ce își revendică de la sine, prin substanța lor, apartenența la simțirea românească contemporană. La a doua parte a acestei întrebări îndrăznesc să răspund astfel : Ținînd seama de faptul că în ultimii... două mii de ani esența poeziei nu s-a schimbat, că motivele ei chiar au rămas aceleași, reluate fiind de fiecare generație de poeți ce le găsesc, trudind, noi echivalențe de gînd și simțire, cred că poezia românească de mîine va fi o alta și în același timp aceeași poezie românească de astăzi.

2. De la critica literară aștept puțin. De la criticii literari mai mult... Atît poetul, cît și criticul de poezie (există la noi un astfel de critic ?) „lucrează" pentru poezie. Aștept, deci o mai strînsă conlucrare între „părți" — sinceră, deschisă, într-un climat de stimă reciprocă. Ce mai aștept ? Cît mai puține citate (o, cronici conținînd 80% citate) și cît mai multe argumente. Mesele pe care scriu unii critici literari să nu mai aibă colțuri, astfel ar deveni o imposibilitate înghebarea unor cronichete de serviciu. De asemenea, cronicarilor literari le doresc ceea ce îmi doresc mie însumi : eliberarea continuă de sub tirania ideilor preconcepute. Aceasta mi se pare a fi un lucru fundamental pentru poezia românească de azi și de mîine, pentru critica literară de acum și de peste decenii.

Florin Costinescu

Ex ungue leonen!

Urmare din pag. 1

ducător de semnificații, corespunde stării extatice a spiritului nostru. Atît individuația, ca efort dinamic, formativ al persoanei dornice să se elibereze din conjecturile aleatorice ale ambientului, cît și extazul ca o scufundare și reintegrare liminar conștientă în ritmurile necesare ale naturii fac dintr-un sistem coerent, limitat de semne, o lume infinită de semnificații.

...După gheară se cunoaște leul ! Dacă nu orice semn are, în mod necesar, o semnificație, trebuie spus că orice semnificație trebuie să-și aibă suportul într-un semn, așa cum orice sintaxă reclamă construcția prealabilă a unei morfologii. În principiu însă, toți poeții de o anumită limbă scriu cu aceleași semne, întrebuințează cam aceleași cuvinte pentru aceleași noțiuni. Care este atunci elementul care diferențiază valoric un autor de altul, de ce un text intră în sfera artei și altul nu ? Să fie originalitatea ? Să fie profunzimea ? Dar originali, chiar foarte originali, erau și poeții lettriști în organizarea semnelor, a cuvintelor în discursul literar și cu toate acestea nimeni nu pretinde, în mod serios, că lettrismul a răspuns unei veritabile nevoi de înnoire a artei, de iluminare a conștiinței omului modern. Cum profund poate fi și un text filosofic, fără ca, prin însăși calitatea de profunzime, un astfel de text să se integreze literaturității, adică provocării intenționale prin arta cuvîntului a unei emoții cu valoare ontică. **Gheara leului**, adică amprenta unică, inconfundabilă cu o copită de măgar, pe care o revelă un text artistic, o vom recunoaște, totuși, imediat și fatal. Călătoria poetului veritabil în labirintul limbajului capătă, deodată, sigiliul unei profeții : cuvintele se organizează după un ritm încă necunoscut și capătă, individualizîndu-se, un accent personal în succesiunea lor muzicală și îndărătul lor, în sfera luminii lor simbolice, recunoaștem sunetul impersonal, extatic al sintezei, al reintegrării, al reintoarcerii la ritmurile dintîi ale naturii. Morfologia și sintaxa gramaticii textului literar corespunzătoare procesului de individuație și de extaz a existenței noastre spirituale depind, așadar, de experiența gnoseologică și ontologică a poetului : ele devin valori artistice pentru că nu rămîn în stadiu de o obedientă epifanie a unei experiențe clasate, epuizate pe cale informațională a vieții fenomenale, ci se orientează în mod hotărît spre zonele profunde, numenale ale semnificației.

...După gheară se cunoaște leul ! Personalitatea unui poet este așadar rezultatul unei dialectici, paradoxală ca orice dialectică, între forțe contrare : el trebuie să fie impersonal în conturarea morfologică a limbajului, și personal în organizarea sintactică a acestuia. Originalitatea nu se cîștigă în poezie forțînd, caricînd sau ignorînd sensurile fundamentale ale cuvîntului, și, în această perspectivă a nivelului morfologic, poetul trebuie să rămînă impersonal. Originalitatea este dată de atingerea unei emoții impersonale, extatice, pe o cale particulară de organizare sintactică a limbajului, a sistemului de semne. De acest efort teribil, necesar modelării din nou a materialului lingvistic, a imprimării unei urme durabile în substanța cuvîntului, a inaugurării unui stil (gheara leului !) este capabil acel poet care, înzestrat cu un puternic instinct al vieții se iubește suficient pe sine încît să se detașeze, să se elibereze prin individuație, de informal, și în același timp, în virtutea instinctului morții, să aibă o tot atît de mare vocație a dăruirii, a renunțării pentru a se reintegra sunetului fundamental al lumii.

Eminesciana 13

Urmare din pag. 1

A doua luare de distanță a editorilor este de natură ideologică și privește încercarea lui G. Călinescu de a demonstra „într-un mod forțat și neconvingător", într-un articol din **Contemporanul**, în 1959, „caracterul deosebit de critic și de progresist al operei eminesciene". Or, dacă Eminescu, ca și Maiorescu, a fost dominat de respectul pentru adevăr, acesta singur este un autentic element de progresism. Numai minciuna este retrogradă !

M-aș fi așteptat să văd că editorii au adus cîte o retușă, în notă, adevăratelor erori călinesciene, ca aceea de a considera rezumatul unei piese franceze, **Junețea lui Mirabeau**, din manuscrisul 2254, ca un proiect dramatic original, dintre cele neduse la capăt. Atît I.M. Rașcu, cît și subscrisul, am relevat la timp adevărata paternitate a piesei, iar recenta ediție de **Teatru** (**Opere**, IV, Minerva, 1978), îngrijită de Aurelia Rusu, pune lucrurile la punct (pag. 682—683).

Bibliografia este corectă, dar nu dă, cum ne-am aștepta, și replicile ce s-au dat unora din ieșirile injuste ale lui G. Călinescu, ca aceea din **Studii eminesciene** (11 martie 1934), contra istoricului G. Potra, care a răspuns convingător în ziarul **Timpul nostru**, de la 25 martie 1934, la luarea cam prea de sus și respingerea sumară a documentului cu pricina.

De altfel, sînt și contradicții călinesciene care trebuiau relevate, ca aceea relativă la „fiziologia" lui Eminescu, pe care însuși o studiază, dar contestă altora acest drept.

O curioasă greșeală, de asemenea nesemnalată, se repetă de cîte ori G. Călinescu citează această strofă din **Pe lîngă plopii fără soț** :

„Ai fi trăit în veci de veci
Și rînduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmurească mărețe"

punînd punctul care nu trebuia, deoarece fraza continuă în strofa următoare

„Un chip de-apururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zine ce străbat
Din timpurile vechi".

Greșeala e cu atît mai ciudată, cu cît G. Călinescu însuși, comentînd traducerea lui Mario Ruffini, dă sensul exact al celor două strofe : iubita ar fi fost nemuritâ ca o statuie care înfruntă timpurile.

G. Călinescu s-a apărat foarte bine contra clanului Leca Morariu — I.E. Torouțiu, dar nu a reușit să compromită, cum dorea, termenul de „eminescolog", atribuindu-l exclusiv celor ce-i contestau contribuțiile capitale. Astăzi, în fruntea eminescologilor, îi așezăm, cu titluri egale, pe G. Călinescu și pe Perpessicius, iar noțiunea nu are nimic pejorativ.

Să fi greșit G. Călinescu, atribuind versurile

„Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim"

lui C. Sion (pag. 163), în loc de G. Sion (cum figurează, eronat, și în **Indice de nume**)? Nu-mi vine a crede. C. Sion au fost frații Constantin (arhondologul) și Costache, mai marele lui. G. Sion e nepotul lor de frate, poet și memoralist. Greșit e dat, în text și în **Indice**, și numele abatelui francez **Charles Batteux** (iar nu **Batteaux** !). **Sfîntul** Augustin (în text la pag. 209, în **Indice** la pag. 208), figurează în patristica ortodoxiei răsăritene ca **fericit** ! Dr. **Ella** Dăianu (autorul unei broșuri despre Eminescu) semna **Elie**, iar **Al.** Xenopol, **A.D.** Xenopol.

Cînd G. Călinescu spune că Barac, în **Istoria lui Arghir**, are „stihuri hilare", trebuie să înțelegem **ilariante** ! Nu sîntem de acord cînd G. Călinescu afirmă că Victor Hugo avea „violența amabilă". Napoleon al III-lea a simțit pe pielea lui acea „amabilitate", în versuri ca :

„Ah ! tu finiras bien par hurles, misérable".

Aplaudăm însă și subscriem aceste cuvinte, referitoare la panmatematicismul contemporan, care a invadat și filologia : „Cît despre metodele matematice, ele mă sperie și, barbar, rămîn la ele rebarbativ".

Oprim aci observațiile noastre, în marginea culegerii, binevenită și în genere conștiincioasă, dacă nu și pe deplin satisfăcătoare.

dragomir horomnea

moartea lui costică

Victor Cavaleru își aprinse o țigară. Era vineri. Bătrînul sosea abia peste două zile. Nu se văzuseră tocmai de la nunta lui Mihai, din Oltenia, că prin Pîrloaga deltașul hotărîse să nu mai calce decît în caz de moarte în familie. Nu-i bucura din cale-afară perspectiva revederii cu taică-su, dar nici nu-l supăra. Devenise aproape insensibil la problemele sufletești, poate tocmai de aceea nu se însurase pînă acum, se mulțumea cu lipovencele care-i mai cădeau din cînd în cînd, între două plecări ale bărbaților pe apă, cu lotcile. Singura lui pasiune rămăsese peștele de cultură.

...La Ouata se făcea o experiență. Oamenii încercau să imprime pe bandă de magnetofon strigătele de alarmă ale unor păsări, care, amplificate prin difuzoare, urmau să sperie suratele mîncătoare de pește. Încă de dimineață, dinspre malul elești nr. 4 se auzea gălăgie, risete, înjurături, fîlfîit de aripi. Victor se îndreaptă într-acolo.

Dădu peretele de stuf în lături cu brațele, făcu echilibristică pe digul înalt de doi metri, ocoli, mergînd mai departe pe el, o baltă puturoasă, stătută, care dospea slobozind bule de aer prin covorul de lintiță, apoi trecu din nou printr-un zid de stuf și, în cele din urmă, străbătu un teren mai acătării, pe-o cărare îngustă și atît de bătătorită, de parcă era făcută de la începutul lumii. La capătul ei, chiar pe malul eleșteului, se agitau „băieții".

— Noroc, băi! le zise Victor. Merge?

„Băieții" abia dacă-l băgară de seamă. Erau prea ocupați.

— Ce face Costică? Zice? Zice? se interesează mai departe Victor Cavaleru.

Costică, un pelican bătrîn, de peste 12 kilograme din specia pelecanus crespus, cu penele de pe cap crețe de parcă tocmai ieșise de la ondulator, fusese luat la mijloc. Era mascota fermei, se aciuase de citva timp aici, printre oameni, nimeni nu știa prea bine cum. Se trezise într-o dimineață cu el, cotrobăind printre rămășițele de pește mic dintr-o lotcă, apoi plecase, dar apăruse din nou a doua zi, devenind după aceea un locatar statornic al barăcilor Ouatei. De bătrînețe, ochii îi erau aproape mereu înlăcrimați, iar fulgii de pe burtă îi căzeau. Acum, după ce-l priponiseră cu ambele picioare de un țăruș înfipt în pămînt, se îngrămădeau peste el cu toții — vrea cincisprezece inși — străduindu-se să-l ajute în slobozirea strigătului. Dar Costică era încăpățînat sau poate lua strădania oamenilor în glumă. Privea dintr-o parte cînd la unul, cînd la altul, ținîndu-și căscat ciocul imens, din cauza arșiței și, din cînd în cînd, își smucea cîte un picior, incomodat de frînghie. Nu voia defel să strige. Întreaga-i atitudine vădea că nu se teme de ființele acelea ciudate, care se agitau în jurul lui îmboldindu-l cu podul palmei sau cu bucăți de trestie și comentîndu-i în fel și chip tăcerea.

— E mut, își dădu cu părerea unul. Trebuie să prindem altul.

— Face grevă. Protestează!

— Aș, grevă! Își bate joc de noi. Ride.

— Cum să rîdă, bre? se mîră cineva, neîncrezător.

— Da, mă! La ciocul lui uită-te. Și la ochi. Nu-i așa că rîde? Spune tu, Făcui, că parcă te pricepi! Rîde sau nu rîde?

— Poate... Or fi avînd și păsările risul lor, își dădu cu părerea Făcui, împăciuitor. Adică, de ce să nu rîdă?

Făcui, un flăcău blond și pistruiat, stătea pe vine în fața pelicanului și-i îndesa către plisc microfonul unui magnetofon portabil, doar-doar s-o imprima și altceva în afară de larma „băieților".

— Hai, Costică, dă și tu un interviu, se ruga el. Fii înțelegător, arată-le ăstora ce poți. Arată-le că-s proști. Hai! Hai, mă!

— Nu v-am spus eu că-i mut? o ținea într-una cel sceptic, cu pălăria dată pe ceafă. Ne scremem aici de două ceasuri!

Scepticul era furios. Cei mai mulți însă nu erau, se stricau de ris în jurul păsării, nu prea-i deranja că încăpățînatul de Costică era mut sau numai solidar cu confrații care abia așteptau, pe undeva pe-aproape, să dea iama prin peștele crescătoriei; ei găsiseră doar un prilej de distracție în pustietatea Ouatei și îl foloseau.

— Ian dați-vă la o parte, zise Victor Cavaleru. Ce naiba vreți să imprimați, o conversație amicală? Ne trebuie altceva. Niște țipete care să-l sperie și pe dracu. Ian șterge banda, îi ceru el lui Făcui.

Flăcăul apăsă pe o clapă. Mai întîi, voia să vadă dacă aparatul imprimase bine ce apucase să prindă. Din cutia de ebonită explodară hohote, îndemnuri, rugăminți și, după ce dădu din cap ca un cunoscător, omul făcu banda să alerge înapoi, într-un vacarm de scrîșnituri, apoi mai apăsă o clapă și rola prinse să se-nvîrtească încet, curățindu-se de sunete.

— Bun, îl opri Victor. Dă-ncoa microfonul. Acu să te văd, Costică! zise el, cinchindu-se în fața pelicanului. Cu mine nu-ți merge, am un plan de producție, scot din tine și untul dacă nu mă ajuți! Aprindeți-mi careva țigara! mai ceru el, întinzînd spre „băieți" gura, în colțul căreia țigara se stinsese. Așa!

Trase cîteva fumuri grăbite, s-o facă să ardă mai bine și deodată, luînd-o cu două degete, o înfipse în tîrtița lui Costică. Pasărea sări de-un metru, fîlfîi îngrozită din aripi, dar nu slobozi nici un strigăt. Mirosea a pene arse, a fleică proaspătă.

— Ian, țineți-l! ceru Victor, printre dinți.

Trei vlăjgani se năpustiră asupra lui Costică și-l imobilizară, care de picioare, care de aripi, care de git. Pelicanul gîfîia.

— Strigă, bă, ceva, pînă nu-i prea tîrziu! scrîșni în barbă Victor.

Și din nou îi apropie jarul țigării de tîrtiță. De astă dată o ținu mult, lipind-o în cîteva locuri. Simțea cum pelicanul tresare, cum tremură, cum se încordează, gata să plesnească. Dar atît. De țipăt, nici pomeneală.

— Taci, ai? făcu Victor, aproape drăgăstos. Nu te văd bine. De ce, bă, de ce nu vrei să fii înțelegător? Doar ai venit aici de bunăvoie.

Cei din jur nu mai făceau haz. Priveau încruntați, atițați și în același timp înfricoșați de chinul pelicanului.

— Dați-i pace, dom' Cavaleru, se hotărî unul să intervină. Poate că ei nici nu știu să țipe...

— Cum să nu știe? sări altul. Nu i-ai auzit tu! Fac așa, ca măgarul. Alteori rigîie, sînt dați dracului! Te bagă-n sperieți, visezi urît, nu altceva...

— Păi, atunci de ce nu-și dă drumul?

— De unde vrei să știu? Pe mine să mă fi mîngîiat cineva cu mucul țigării între buci, urlam de se auzea pîn' la Babadag. Ian te uită, ce mai pute a ars!...

— Acu ce mai facem, dom' Cavaleru? întrebă un tinerel, venit în practică de două săptămîni. Poate-i cazul să renunțăm la inovație... Doar știți, pelicanu-l ocrotit, mai adaugă el, cu fereală.

Șeful Ouatei se făcu mai întîi că nu aude. Cei care-l cunoșteau mai de mult îi sesizară totuși tresărirea sprincenelor și, din experiență, știură că răbufnirea nu putea să întîrzie. Dar, de astă dată nu fu așa.

— Și să începem din nou să-i dăm cu pușca? făcu Victor, fără să se adreseze cuiva anume. Nu, mergem înainte. O fi el ocrotit, dar nu individual, ci în masă... Cu pușca nu mai avem voie să tragem, te pocnește cu amenda de nu te vezi. Pe de-o parte, cred că-i mai bine așa. Prea s-a împuținat păsăretul... Sau ești de altă părere, băi cum îți zice? Își întoarse el capul, în căutarea practicantului.

Tinerelul nu răspunse. Se făcuse nevăzut, îl ascunseseră ceilalți în spatele lor. În schimb, se auzi glasul lui Făcui:

— Da, dar văd că matale îl chinuiești p'ăsta de parcă ar fi criminal de război.

— Și ce-ai vrea să-i fac? întrebă cu duritate Victor. Ne trebuie o bandă cu țipete, nu? Ca să salvăm nu știu cîte mii de orătănii, n-avem decît să-i facem și de petrecanie! Propui cumva să lucrăm cu anestezie?

— Nu propun.

— Țipătul nu iese fără chin, continuă Victor, filozofic. De bună voie n-ai cum să-l faci să te-ajute, dobitocul tot dobitoc rămîne, pesemne că ăsta a și văzut destule la viața lui... Că uite, de om nu se prea teme, doar vedeți și voi.

— Așa-i. Atunci să căutăm altul mai tînăr, propuse Făcui. Unul fără experiență.

— Aș! Întîi să mai încercăm cu mușneagul. Ce-i în mînă, nu-i minciună...

— Dumneavoastră știți precis că fuge pasărea dacă aude țipete în difuzor? mai întrebă unul, Tache Tănăsie.

— Știu, răspunse Victor Cavaleru. Am citit. Au scris și la ziar. Banda se folosește pe aeroporturi, împotriva stolurilor de pescăruși. Cum intră un pescăruș în reactor, se strică toată hardughia, cade la pămînt. Hardughia, nu pescărușul. Pescărușul crapă de la bun început. Hardughia ori cade, ori aterizează forțat, însă ultima variantă e valabilă numai dacă are și pilotul mînă bună. Mînă bună și noroc. Așa că nu-i inovația noastră. He-he-he, noi doar o aplicăm creator. Pricepi? În sprijinul producției!

— Că pescărușii o fi altfel. Vedeți și dumneavoastră. Costică rezistă pe poziție, nu zice nici pîs.

— Să-l înecăm cu jarul, propuse deodată cineva.

— Cu ce, bă? se holbează Victor către el.

Era Lungulat, pescarul-șef-un om în apropiere, angajat al întreprinderii în fiecare an, din martie pînă în noiembrie sau decembrie, după vreme și caz. Își lungea gîtul uscățiv, ușor ochii îi străluceau albastru, în mijlocul unui păienjeniș de crețuri premature, de om vesel.

— Cu fum, dom' inginer.

— Ți-am mai spus, băi, că eu nu-s inginer!

— Bine. Ziceam să-i dăm fum.

— Îi bagi tu în cioc o țigară? O lulea?

— Pe dracu, țigară! Îi turnăm în pungă jar, peste care aruncăm o mînă de grăunțe. Fumul intră pe gît, pun rămășag că-l facem să tușească. Poate și țipă. Trebuie să țipe. Doar îi punem și jar, cum ziceam. Punga e din piele vie, n-are cum să nu simtă jarul...

— Să știi că ești deștept, fu de acord Victor Cavaleru. Hai să-l blagoslovim și-așa, poate-i prinde bine...

— Prea-l chinuim, militâ în continuare Făcui pentru blîndețe. Mai bine să-i turnăm pe gît un stacan de votcă. Îl îmbătăm. Poate-și pierde controlul...

— Ce control, băi? rise Victor Cavaleru. Îți închipui că individul ne face figura din prea multă stăpînire de sine? Și de ce-i tot ți, partea? Doar nu i-oi fi prieten!...

— Ziceam și eu, așa...

— Care face rost de jar? întrebă Victor. Îmi pare rău, Costică — se adresă el pelicanului, cu un fel de cruzime în priviri.

Lungulat adună în grabă pămătufuri uscate de trestie, cîteva tulpini de papură de anul trecut, două-trei crengi de salcie, văduvite de mult de verdeață. Făcu focul și, în cîteva minute, avea jarul pregătit. Îl așeză cu grijă pe niște frunze late de potbal tînăr, ca pe un făraș, apoi se îndreptă cu el spre pelican.

— Căscați-i ciocul! porunci Victor Cavaleru. Și țineți-l bine, să nu-și bălăngăne capul. Eu îi ofer microfonul... Acum!

Cu băgare de seamă, Lungulat apropie frunzele încărcate cu jar și găteje de pliscul pe care doi inși îl țineau larg deschis, apoi, cu o mișcare bruscă deșertă totul în punga fleșcăită a pelicanului. Se auzi o sfîrîială. Costică zvîcni, sări înapoi, scăpă din strînsoare. Din cioc îi ieșea fum. Își scuturâ înnebunit capul, icni, tuși într-un fel ciudat și începu să țopăie tot mai repede în jurul țărușului de care era priponit, încurcîndu-se în frînghie și filfiind puternic din aripile-i uriașe. Cei de față se deteră în lături. Costică alerga în continuare către porțile iadului, fundul pungii lui pentru pește se înroși, se bășică, se înnegri, se sparse, căzură dinăuntru cîțiva tăciuni. Deodată, pelicanul țipă și, aproape în aceeași clipă, din stufăriș se ridicară alarmate sumedenie de zburătoare.

— Liniște, băi! răcni Victor la cei prezenți, întinzînd microfonul către ciocul păsării. Imprim! Fără hlizeală, fără comentarii, fără șoapte! Musca!

Costică țipa în continuare. Era un fel de răget cutremurător, prelung, întrerupt cînd și cînd de fornăituri, de gîfîieli chinuite. Se mai învîrti de cîteva ori, mai țipă cît mai țipă și, în sfîrșit, se rostogoli în larbă, zvîcnind spasmodic dintr-un picior. Tăcu, dar nu muri. Se sufocă.

— Gata, zise Victor Cavaleru, în liniștea mormîntală care se lăsase. De-acu, nu mai scoatem nimic de la el. Dați-i la cap cu ceva. E păcat să se mai chinuie. Hai, ce mama dracului faceți, dați-i la cap, omoriți-l odată, parastasul ei de viață!

Abia a doua zi avură banda gata. Copiaseră întreg cele două minute de cazna a lui Costică, le repetaseră de multe ori, imprimînd totul pe o bandă nouă, ce ținea jumătate de oră. Ascultînd-o, oamenii de la Ouata aveau impresia că pelicanul încă nu murise, că-și striga în continuare durerea, că și-o va striga mereu, ci va crește stuf peste apele deltei. De astă dată, nimeni nu mai rîdea, nimeni nu mai făcea glume pe seama lui.

Către amiază, duseră instalația provizorie pe malul unuia dintre eleștee. Aveau patru difuzoare. Cablul electric fusese tras prin stuf de la bărci, încă în urmă cu cîteva zile. Era cablul cu ajutorul căruia se experimentase nu demult și un gen de pescuit electric; pescuitul care, în alte condiții, era pedepsit de lege cu închisoare în toată regula. Dar aici asistaseră și cîțiva șefi de la întreprindere, luaseră note, constataseră cît puiet era afectat de șocul electric, care de-altfel nu ucidea întotdeauna, apoi plecaseră, să delibereze la oraș. Victor nu prea credea că vor primi aviz pentru un asemenea pescuit. Tot năvodul va rămîne, așa le și spusese el șefilor. Nu era cîtuși de puțin convins că soluția cea mai bună pentru sporirea producției de pește, mai precis a peștelui trimis pe piață, trebuia găsită în domeniul electricității. Un asemenea pescuit doar pare intensiv, fără a fi și în realitate. În realitate, cpinase Victor, el nu poate contribui decît la nimicirea în timp a peștilor.

Racordară la cablu instalația producătoare de panică. Dinspre barăci începu să păcănească generatorul de curent. Se dădu drumul la bandă. Țipetele pelicanului țîșnîră cu putere și atunci, din toate părțile, de prin hățișurile eleșteelor și chiar de mai departe, de dincolo de zonele amenajate, unde delta hăläduia sălbatică, se ridicară sute, mii de păsări. Întîi apărură pelicanii, vreo duzină, apoi egretele, cormoranii, stîrcii, rațele și gîștele, o lebădă neagră, nagîți, pescărițe, stufărici, bitlani, ereți, călifari, lișițe și chiar vrăbii, păsări de toate soiurile, speriate poate nu atît de țipetele din difuzoare, cît de filfiitul general care trezise împrejurimile. Oamenii dădură chiote. Fodorencu vînătorul trase două focuri, unul după altul.

— Care măta impuști? răcni Victor.

— Eu, dom' Cavaleru, rise Fodorencu. Să trăiți!

— Și de ce te hlizești? Am dat eu ordin să se tragă? Vezi că-ți fac raport!

— Am tras în aer, dom' Cavaleru...

— Bine, se liniști Victor. Dacă-i așa, mai bagă două cartușe. Da' repede, că uite, se duc dracului. Trage-le un reflex condiționat!

— Un ce? nu înțelese Fodorencu.

Alexandru Ciucurencu : „Peisaj de toamnă" (Muzeul colecțiilor de artă)

— Un reflex condiționat. Vezi dacă n-ai prea făcut școală? Ai fi învățat și tu despre ciinele lui Pavlov...

— Lăsați, că mă descurc eu și fără, mîrîi Fodorencu, ridicînd țeava puștii spre cer. Mă doare-ntr-un loc de javra ăluia, știți dumneavoastră cam pe unde...

Păsările roiau deasupra, se învălmășeau bezmetice, unele aveau și cuiburi prin apropiere, în desiș, nu se dădeau plecate, dar banda mergea în plin, vaietele țîșneau mai departe din difuzoare și, încet, încet, cerul rămase aproape gol. Cîțiva pelicani se ridicaseră la mare înălțime, zburau aripă lîngă aripă, în linie dreaptă, nu se dumireau ce se putuse întîmpla. O pereche de rațe filfîia repede, încoace și încolo, destul de jos. Li se deslușeau pînă și ochii. Una măcăi caraghios, de parcă simțise acolo, printre oamenii care se agitau către ele, pe însuși dracul pelicanilor. De dincolo de moarte, Costică băgase spaima în toată suflarea păsăretului.

— Ce ziceți, dom' Cavaleru, lăsăm banda mai departe? întrebă Făcui, într-un tîrziu.

— Las-o, fu de părere Victor, cu barba-i sură ridicată spre cer. Uite, nu mai e nici una. Am reușit, băieți! continuă el, parcă fără satisfacție. Totul e să nu se întoarcă prea curînd...

— Poate-și găsesc alt loc pentru ospăț, mai încolo, în baltă, îndrăzni să spere Făcui.

— Și noi ce facem? vru să știe cineva. E cam simbătă...

— Faceți ce vreți. Dacă vă arde, duceți-vă în sat la Chefalu, după muieri. Mingiați-le și din partea mea, pe unde vă convine... Vă dau șalupa. Dar să mi-o aduceți neapărat pînă mîine dimineață. Vine taică-miu, trebuie să-l plimb și pe el, bătrînul n-a văzut delta nici măcar în vis...

— Dom' Cavaleru, să-i transmitem ceva și Duniașcăi? întrebă Făcui, făcînd celorlalți cu ochiul.

— Hm! Ce să-i transmiteți fetei ăleia! Încă e-o mucoasă. Vedeți-vă de treabă.

Făcui se hlizi, pofticios:

— N-are a face, dom' Cavaleru: mucoasă, mucoasă, da' cred că zbirnîie. Știi matale. Într-o zi am văzut că are păr la subțiori... Era bălai.

— Băi! răcni deodată Victor și barba îi zvîcni din smucitura capului. De Duniașa să nu vă legați, că vă omor și vă dau la pești! Făcui, tu să nu fii porc și măgar!

— Atunci hai și matale cu noi. O să se bucure.

— Nu, nu mă duc, ce să fac eu cu fata aia? mormăi Victor oarecum potolit, făcîndu-și de lucru cu o bucată de trestie. Hai, cărați-vă!

...A doua zi, în așteptarea bătrînului, Victor Cavaleru rămase la barăci. Șalupa, adusă încă din zori de unul din băieți, se legăna trasă la malul canalului. Dar bătrînul nu venea. Nu veni nici după amiază. În schimb, așa cum se întîmpla mai în fiecare duminică de cîteva săptămîni încoace, sosi din satul apropiat Prohor Calisov, tatăl Duniașcăi. Prinsese curaj pescarul. Intră fără să bată, ca la el acasă. Victor își făcea de lucru cu un năvod rupt.

— Noroc, zise Prohor, săltîndu-și cu degetul arătător pălăria de paie.

— Noroc, îi răspunse Victor, fără să-și ridice ochii de pe năvod.

— S-a stricat?

— Uite că da.

— Ian fă-l încoa, propuse Prohor, așezîndu-se pe un taburet. Fu il dreg mai repede. Altfel de șfoară n-ai? Asta nu-i bună nici de brăcinare...

— N-am.

— Păcat. Putrezește prea repede. Dă-mi o bucată de șmoală. Frecăm cu ea șfoara dumitale și poate n-o roade-o apa... Unde-i șmoala?

— După aparatul de radio. Pe raftul ăla, vezi de caută pe sub ziare...

Prohor deșiră o parte din ghemul mare cît un cap de copil, șmoli bine ața și apucînd năvodul, se puse pe lucru. Așa cum stătea aplecat asupra grămezii de șfoară puturoasă, masiv, cu barba-i de trei palme atîrnîndu-i pe piept, părea ieșit dintr-un tablou cu edecari.

— Bănuiesc că mai ai pe undeva și niște apă sfințită, dădu el de înțeles. M-am săturat de spirt medicinal. Ce zici, este?

— Este. Dar dacă mai înghiți mult spirt din ăla, de care zici, să știi că te cureți, nea Proșca. Ascultă ce-ți spun, îl avertiză Victor. Ți s-a urît cu viața?

— Da de unde! rise Prohor. N-o să crăp eu din cîteva stacane pe zi. Dar nu te teme, îl trec prin miez de piine. Îi ja și culoarea. În culoare stă otrava, așa cred... Și-apoi, nu-l beau doar de azi, de ieri. Îl beau de ani. M-am obișnuit.

— Eu zic să nu te amăgești. Am auzit că unul a mierlit-o chiar săptămîna trecută.

— Cine, Mitrofan? Mitrofan a murit de prost. E drept, avea el și rac la stomac, recunosc... Așa au spus doctorii. L-au spintecat la Tulcea, au văzut ce avea pe dinăuntru... Dar ori bea, ori nu bea, tot se curăța, așa cred... Racul apare și la nebăutori, doar se știe. Din partea asta n-am nici o grijă, se bucură Prohor, bătîndu-se cu palma peste pintece. Pot să mănînc și prundiș. Iar de băut, ehei, pot să beau oricît și orișice. Da' unde-i rachiul ăla?

— Uite, ține, îl îmbie Victor, turnîndu-i într-un pahar mare, de băut apă. Noroc! îi ură el apoi, ciocnind cu cana de tablă pe care și-o pregătise.

După ce terminară de reparat năvodul ieșiră afară, în fața barăcii. Stătură acolo, la taifas și la băut. Dușca și înghițitura de piine, cum se obișnuia. Dinspre eleștee se auzeau răcnetele de dincolo de moarte ale lui Costică.

— Vas'zică tot ai instalat măgăoaia, zise Prohor, arătînd cu capul în direcția eleșteelor. Și ține?

— Ține. Fuge păsăretul, ca de potop.

— De potop nu prea cred eu să fugă, își dete cu părerea pescarul. După potop, vine pentru ele raiul. Pentru astea de baltă, zic. Grozav mai țipă! se strîmbă Prohor, arătînd din nou cu capul în direcția eleșteelor.

Victor îl privi dintr-o parte, cu mîndrie.

— Dar și-așa or să se-ntoarcă orătăniile, cobi Prohor. Ce vrei, s-or obișnui și ele cu gălăgia, cum m-am obișnuit eu cu spirtul... Ian ascultă, dumneata ce etate ai? sări el deodată la altă idee.

— Treizeci și șase. Dar de ce?

— Pari mai bătrîn, constată Prohor, măsurîn-

---

teatru

Seri de teatru antic

Un festival de teatru antic mi se pare un lucru extrem de serios, ce presupune curiozitate profundă pentru om și pentru arta dramatică. Antichitatea este desigur actuală nu în primul rînd în faptele istorisite ci în ceea ce afirmă despre ființă și în cum o spune, interesul contemporanilor fiind prin urmare de natură estetică și ontologică. Din fericire noi posedăm și cadrul propice pentru organizarea unui asemenea festival, autenticitatea vestigiilor în care el s-a desfășurat conferindu-i naturalețe și un fel de emoțională, concretă îndreptățire. Serile de teatru antic de la Constanța au reprezentat, în intenție, coborîrea la izvoarele pure ale teatrului și totodată revelarea chipului sub care actualitatea privește vechimea, căci pe lîngă clasici (Eschil, Sofocle, Euripide, Terențiu, Alecsandri) au fost aduși și autori contemporani (Lucian Blaga, Radu Stanca, Eugen O'Neill, Sartre, Giraudoux). A fost, s-ar zice, tatonat din nou răspunsul la tulburătoarea întrebare pe care, într-o conferință ținută la Atena, Albert Camus o punea în legătură cu viitorul tragediei : dacă epoca noastră, aptă în spirit, ar mai putea clădi monumente artistice la fel de grandioase și de perfecte ca elinii. Chestiunea rămîne deschisă, tratarea ei pretinde însă idei clare și devotament față de adevăr. În bună măsură acest deziderat a și fost îndeplinit în comunicările prezentate de personalități distinse ale culturii noastre, precum Alexandru Balaci, D. M. Pippidi, Ovidiu Papadima, de profesori, critici, regizori cum ar fi Ileana Berlogea, Mira Iosif, Viorel Cosma, Romeo Profit, Silviu Purcărete. Trebuie să recunoaștem, spectacolele vizionate nu au fost toate de același nivel, unele lăsînd să se întrevadă o concepție superficială asupra temei, altele invederînd ezitări profesionale. Despre unele, cum ar fi **Zamolxe** ori **Fata din Andros** ne-am spus părerea în acest loc, imediat după premieră. Despre altele, la fel de interesante, parvenind la un anume grad de problematică și de realizare artistică — **Legendele Atrizilor** montat la Teatrul dramatic din Constanța de Silviu Purcărete pe un scenariu propriu, sau **Oedip salvat** de Radu Stanca în interpretarea studenților Institutului de teatru — o vom face cît de curînd. E necesar să menționăm, în orice caz, excepționala contribuție pe care corul „Madrigal", condus de Marin Constantin, a adus-o la calitatea festivalului, concertul său în muzeul de la Adamclisi constituind un moment greu de uitat. Ne îngăduim, în încheiere, să sugerăm organizatorilor nu doar repetarea neabătută a inițiativei lor, capabilă să se afirme și să se statornicească drept un eveniment cultural de cea mai mare însemnătate, dar și mai adecvata distribuire a spațiilor hărăzite manifestărilor, prin ele însele surse de emoție.

Marius Robescu

---

film

Ausweis

Cu toate că au trecut atît de mulți ani de la terminarea războiului cu nemții, Aleksandr Djordjevic face un film cu fascisti, partizani, gangsteri, misiuni periculoase dar îndeplinite cu succes, adică face un film în care fasciștii sînt la fel de prostănaci ca în filmele de acum treizeci de ani, la fel de ușor de fraierit, în care partizanii sînt toți simpatici, frumoși și isteți, plini de inventivitate și alte multe calități pozitive, în care piedicile din calea eroilor sînt trecute de aceștia senin și fără emoții etc. De fapt un act de curaj sau... de plafonare. O muzică duduitoare, gen western, foarte plăcută, însoțește avatarurile personajelor din *Întoarcerea proscrișilor*.

Misiunea — cheia și substanța filmului — este grea, aproape imposibilă, ca de obicei, plină de riscuri și neprevăzut în drumul spre îndeplinirea ei. Filmul începe prin capturarea unui ministru, a actriței Lula, care-l însoțea, a șoferului și a locotenentului ce-l păzea. Partizanii le iau mașina, hainele și identitatea, începîndu-și astfel misiunea, drumul spre Belgrad.

Nu lipsesc total scenele captivante, cu toate că intenția de a infiltra desfășurării o anumită savoare specific populară, un umor adesea vulgar, diluează atenția și eventuala încordare pentru subiectul propus, trecîndu-le într-o relaxare ușor reprobativă. Nu se poate crede însă, nici o clipă, că cei patru partizani nu vor reuși să-și atingă țelul, nici chiar atunci cînd printr-o neînțelegere, într-o întîmplare nefavorabilă, sînt condamnați de un grup de partizani la moarte.

Filmul nu face economie de personaje, apar cîteva chipuri de femei care nu au nici un rost în dramaturgia peliculei, aproape nici un rol, dar aduc o pată de culoare imaginilor, oricum frumos colorate (tehnica întrece astăzi talentul și viziunea regizorală, adesea). Apare și o casă frumos decorată, filmată abundent în interioare, ca să sugereze traiul minunat al banditului trădător Gaspar, educat în spiritul crimei și al brutalității la München, apar și „gorile", body-guard, electricianul partizan care nu se știe de ce era atît de important să fie introdus în casă și apar multe alte scene stereotipe care puteau lipsi fără ca nimeni să le simtă lipsa. Filmul iugoslav *Întoarcerea proscrișilor* are izul unei comedii care nu e comedie, izul unui film de război care nu e cu război, izul unui film polițist care nu e polițist, al unui film cu spionaj fără spionaj. Totul este ușor, împărțit precis, bandiți și eroi, răi și buni, pierzători și cîștigători. Rețeta e discutată chiar în film, conducătorul organizației de tineret afirmînd că totul e calculat matematic în orice acțiune, deci nu se poate pierde. Împușcături cu găleata, foarte puțini morți și nu impresionanți, ceea ce convine spectatorului la un moment dat, încordarea lui dispare și începe să se simtă vesel în scaun : în fond se poate vedea și așa ceva, un film amuzant, cu cîteva momente „suspence", despre probleme grave. S-au văzut și filme grave despre probleme amuzante, de ce nu s-ar putea vedea și unul ca *Întoarcerea proscrișilor*? Cam slab pentru epoca noastră și mai ales pentru publicul nostru, care a devenit pretențios. Dar cum și în film „ausweis-ul" era cît se poate de discutabil, i s-a acordat acestui film „ausweis" de sezon.

Corina Cristea

---

televiziune

Cuvinte și imagini

Un colaborator recent și asiduu al televiziunii este poetul George Țărnea, realizatorul unor reportaje interesante, inspirate din diverse domenii de activitate și date calendaristice („Fiii vetrelor milenare", „Tipografii — 450 de ani de tipografie sibiană", „Păuliș '78". „Marea familie muncitorească de la întreprinderea „23 August" ș.a.). Pentru cine nu știe, reamintim activitatea publicistică desfășurată de poet mulți ani la un ziar județean, astfel că virtuțile sale reportericești n-ar trebui să ne surprindă prea mult. Merită însă subliniată rapiditatea acomodării sale la acest instrument mult mai complex care este camera de filmare, decît obișnuitul condei și carnețel de note, fapt ce ne face să credem că George Țărnea are înclinații teleaste, chiar dacă deocamdată unele din comentariile cu care își însoțește filmul sînt prea lungi și au, altele, prea multe metafore. Am mai scris : încă se vorbește prea mult în majoritatea emisiunilor, în defavoarea imaginii care ar trebui să aibă întîietate. În acest sens, „Balada pentru răsăritul soarelui" (realizatori Vasile Alecu, Leonard Popovici și Constantin Chelba) a fost un film exemplar, chipul bătrînului Vasile Petreu, răvășit de amintirea durerosului masacru hortyst de la Moisei, al cărui singur supraviețuitor este, impunîndu-se în prim-planul imaginii. Reîntoarcerea sa acolo unde numai soarta și norocul său special l-au salvat, învîlndu-l noaptea între tovarășii săi morți, a fost înainte de toate un act de curaj, puțini fiind aceia care, la peste 70 de ani, pot să-și revadă locul execuției. Ochii săi îndurerați au „vorbit" mult mai convingător decît cuvintele.

Eugen Patras „Fată cu flori"

● Cel mai rău este însă atunci cînd se vorbește *cînd* și *cum* nu trebuie. În privința asta, comentariile la Campionatele europene de la Praga au fost nu numai plicticoase și neinformate, cu exaltări verbale care și-au avut hazul lor involuntar, dar au și contrariat prin încălcarea unei reguli de bază a crainicului sportiv care în nici un caz nu trebuie să divulge cîștigătorii în timpul desfășurării cursei. Hristache Naum tocmai asta făcea, spre necazul amatorilor de atletism, consolați în parte de competența lui Vladimir Moraru care restabilea lucrurile, precizîndu-i — să spunem — colegului său că asistă la o cursă de fete și nu de băieți.

Iulian Neacșu

du-l din cap pînă-n picioare. Pari ca de patruzeci și cinci. Poate chiar mai mult.

— De ce vrei să știi ? insistă Victor.

— Hec ! Am întrebat și eu, așa. Vreau să știu cu cine mă îmbii la băutură.

Mai cinstiră două pahare și mai rupseră din plinea mare, coaptă pe niște frunze care se lipiseră, arse, de coaja ei. Soarele lui august dogorea. Cei doi se încinseseră. De la o vreme, se apucară de cîntat. Ridicat în picioare cît era de lung, Prohor începu să improvizeze, dirijînd larg cu mîna liberă ; în cealaltă ținea paharul, la jumătatea drumului spre gură :

Cîte-un pic, piiic, piiic
Adă votcă laaa gaaagic !
Cte-un pic, piiic, piiic
În stacanu ăăăstaa miiic !

Deodată se opri și, luîndu-l pe Victor de după gît, îl șopti la ureche :

— Zice lumea că te ții de Duniașca mea...

— Care lume ? se trase Victor mai deoparte.

— Din sat. Zic destul.

— Palavre !

— Ce, vrei să spui că Duniașca mea nu-i fată bună ? își făcu Prohor ochii cruni. Asta vrei să spui ?

Victor rîse :

— Ai ghicit pe dracu ! Duniașca-i fată bună, numai că uite, mă bosorogesc eu... N-are rost să-i dau tîrcoale... Lumea vorbește degeaba, suge mătrăgună...

— Aha, făcu visător Prohor, părînd că se îmblînzește, după care rigii pe jumătate satisfăcut.

— Mie-mi trebuie femeie coaptă, îl lămuri mai departe Victor.

— Foarte bine, fu de acord pescarul. Dar dacă... cine știe... așa, din întîmplare, mi-o strici ca un cotei în călduri pe Duniașca, fac urît. Eu nu mă uit cine-i omul ăla, la o adică... Cum mi-o strică, cum îi și slobod aripile armăsarului....

— Așa să faci ! rise albastru șeful Ouatei.

— Duniașca o să vadă bărbat fără izmene numai după cununie, ascultă bine, eu nu mă joc cu cuvîntul, eu nu spun prăpăstii, își sfîrși pescarul avertismentul.

— N-avea grijă, îl liniști Victor.

— Ba am. Lumea nu vorbește din senin... Și pe urmă, de ce moaș'sa încă nu vrea fata să se mărite ? Mi-a cerut-o Macaleț, vînzătorul de la magazin. Băiat bun. Sînt și prieten cu ta'su.

— De unde să știu eu ? se mîră Victor. Poate nu i-o fi plăcînd...

— Dar dacă-i placi dumneata ? Și asta se prea poate, așa-mi dau eu cu presupusul, zise Prohor, ducă ce mai bău o înghițitură. Cînd aduc în casă vorba de Cavaleru, bagă ochii în podele. La femei de vrista Duniașcăi, ăsta e-un semn pe care-l poți citi ușor, nu-i musai să le fii tată...

— Hm ! făcu Victor, dus pe gînduri.

— Ai zis ceva ? ciuli pescarul o ureche.

— Nu.

— Poate că ține ea la dumneata, își repetă omul bănuiala. Ai întrebat-o ?

— Cum s-o-ntreb, nea Proșca ? Ce, mă vezi slab de minte ? Eu sînt om serios, nu mă bag unde nu-mi fierbe. Iar cu Duniașca n-am dat ochii decît de vreo două, trei ori, odată chiar în casa dumintale, știi cînd : astă iarnă, cînd am trecut să adun oameni pentru pescuit la copcă. Cred că n-am schimbat cu ea mai mult de cincizeci de cuvinte. E drept, i-am făcut odată și-un compliment. Dacă-mi amintesc bine, i-am spus că seamănă mult c-o femeie foarte frumoasă, pe care am văzut-o într-un film. O franțuzoaică. Și n-am mințit.

— Aha, aha, asta era ! Te pomenești că tocmai de-aia i-ăi fi căzut cu tronc... Țț-țț-țț, auzi bre : într-un fiiilm !

— În cazul ăsta, n-am nici o vină.

— N-ai, n-ai, mîrîi Prohor. Dar să știi că nici nu ești prea bătrîn... Treizeci și șase de ani ? La etatea dumitale, eu eram vînă, nu alta ! Chiar așa...

Pescarul își pironi un timp ochii sticloși în pămînt, părea că-și zărește acolo tinerețea, apoi și-i ridică spre tehnician :

— Ce să zic, dacă ți-o plăcea fata vreodată, e bine să-mi spui. Numai să nu ți-o ia altul înainte, că Duniașca n-o să aștepte mult, îmi cunosc marfa... Are singele aprig, ca și mine. Cum nu s-o mai putea ține, s-o și duce după unul. La urma urmei, nu-mi convine s-o păstrez acasă pînă se zbircește... Că așa... așa nu mi-o mai lua-o nici moș Calistru. Ai priceput ?

După ce Prohor se urcă în lotca lui, îndreptîndu-se lălăind spre casă, Victor Cavaleru se gîndi iar la ce-i spusese oaspetele. Duniașca îi plăcea. Dar îi plăcea parcă altfel, așa, ca orice fată tînără și frumoasă, pe care-o zărești din goana tramvaiului. Îi plăcea să-i privească chipul rumen, cu ochi de un albastru adînc, părul bălai, strîns încă în codițe, picioarele bine făcute, cu coapsele arcuite tulburător. Îi admira în tăcere și gesturile molatice, pline de făgăduinți, gesturile acelea care uneori se schimbau pe negîndite, într-un zvicnet ager, de animal tînăr. Observaseră și alții că se uita lung la fată, dar lui nici nu-i trecuse vreodată prin cap să intre serios în vorbă cu ea, să-i propună o plimbare cu lotca ori șalupa, pe înserat, dincolo de marginea satului, acolo unde începeau hățișurile deltei și, cu atît mai puțin, să i-o ceară lui Prohor de nevastă. Amețit de rachiu, clătină încrezător din cap : dar dacă tatăl citise bine în inima fetei ? Putea să spere el, Victor, la o nevastă de șaptesprezece, optsprezece ani ? Poate că da. S-au văzut și trăsnăi mai mari, zîmbi cu un început de optimism șeful Ouatei. Ba, nu : el nu mai avea de gînd să se însoare. În ascunzișurile sufletului, Victor se și temea de tinerețea Duniașcăi. „Ducă-se-n paștele lor ! mormăi el în barbă, deschizînd cu o lovitură de picior ușa bărăcii, dincolo de care se și făcuse întuneric. De ce naiba nu mai vine bătrînul ? își aminti apoi, aprinzînd lampa, al cărei burlui prea afumat abia lăsa să treacă lumina gălbuie a fitilului cuprins de flacără. Oare s-o fi răzgîndit ?".

În marșul ei viu, de corp de elită, compania pompierilor se ivise deja în capătul dinspre Izvor al uliței care cobora de-a-n boulea din Cotroceni, prin fața cazărmii, a ruinelor Curții Arse și a mănăstirii Mihai Vodă, spre inima Bucureștilor. Mult n-ar mai fi fost pînă cînd pojarnicii s-ar fi aflat față în față cu ostașii otomani din plutonul rînduit să închidă accesul, din partea aceasta a locurilor, mulțimii de care turcilor încă le era teamă, deși izbutiseră să treacă întregi peste primele și marile ei talazuri. Între români și musulmani, de acum înainte, se întindea un larg spațiu al nimănui, prin care ei nu puteau să nu se scruteze unii pe alții. Peste cîteva luni, înalta curte criminalicească i-a adresat căpitanului Pavel Zăgănescu o întrebare : „De ce nu te-ai întors la cazarmă, în vreme ce ai văzut oștile otomane voind a intra în capitală ?" Răspunsul căpitanului, cum era de așteptat, va fi o suavă minciună : „M-am întors pînă de vale — va declara el —, și îndată m-am pomenit cu un al doilea chemare". Și căpitanul va mai afirma că se încăpățînase să îndeplinească un ordin, iar noi, încuviințîndu-i cuvintele peste veacul care s-a scurs de atunci, n-am face decît să picăm în capcana unei alte minciuni. În realitate, la ceasul acela al zilei, este greu de crezut că vreunul dintre ofițerii trupelor de infanterie i-ar fi putut adresa „un al doilea chemare", concentrați cum erau, toți, asupra tratativelor purtate cu avangarda turcească și asupra îndatoririlor lor de rutină. Peste toate, spațiul dintre compania de pompieri și elementele înaintate ale coloanei otomane nu era chiar un spațiu al nimănui. O scenă remarcabilă se desfășura între cele două corpuri de trupă.

Episodul a fost relatat pe larg de Hory, dar este aproape sigur că acesta a ajuns în zona ostilităților ceva mai tîrziu, abia cînd au început să bubuie tunurile. Astfel, înclinăm să credem că scena i-a fost relatată de Emile de Lagrange, despre care știm precis că se afla amestecat în mulțimea de pe cîmpia Cotrocenilor, răzbită acum de coloana turcească, retrăgîndu-se în dezordine spre oraș, împinzînd ca o apă ulcioarele întortocheate și strîmte. Rupți din această mulțime, s-au apropiat de plutonul ce închidea accesul către izvor „trei tineri valahi, fără arme, care voiau să ajungă pe drumul spre cazarmă". Unul dintre ei era mai înfipt, va fi fost, fără doar și poate, și mai bun de gură decît tovarășii săi, încît ofițerul care comanda formația de lăncieri otomani tocmai lui a căzut de cuviință să-i adreseze cele trei somații reglementare. Va fi rostit acel ofițer și un **domuz** (porc, în turcește) scrîșnit printre dinți, pînă cînd, înțelegînd că somațiile lui nu se bucură de nici o atenție, i-a aplicat valahului mai înfipt „o lovitură cu latul sabiei în cap". Fulgerat de durere, valahul a văzut negru înaintea ochilor și a devenit și mai bun de gură decît se credea că ar fi fost pînă atunci, încît ofițerul otoman, provocat, s-a smuls dintre rîndurile strînse ale lăncierilor săi, cu sabia ridicată și cu gîndul să-i spintece pur și simplu. Printre cei trei valahi se afla și unul anume. Constantin, neînarmat ca și ceilalți și acesta, atunci, sau va fi auzit strigătul disperat al soției sale, ce-l urmase tocmai din mahalaua Spirea Veche, pas cu pas, sau singur se va fi gîndit că în locul în care era „e pericol și pentru curioși". Cert este că a luat-o la fugă și nu s-a oprit decît mult departe, în casele lui, pe care ultima catagrafie a Bucureștilor le însemnase cu numărul 1313. Un număr de două ori nenorocos. Iar în spatele lui, sunjenit de vînzoleală și țipăt, ofițerul otoman nu a mai izbutit să-l spintece pe valahul obraznic. Deja, dinspre mahalaua Izvor se apropiau cei în jur de 150 pompieri, avînd înaintea lor „aproximativ 20 tineri înarmați cu puști". Vor fi fost, acești tineri, gardiști din corpul comandat de Costache Arișua ? Se va fi aflat printre ei și Ciupagea, „fostul iuncăr, căpitan de gvardie, cel ce umbla toată ziua cu sabia tîrîș pe pod și cu eșarfa încins și propagandist al tabacilor" ? Sau frații Cuiescu, cei care, amestecați prin mulțimea ce întîmpinase coloanele otomane în satul Sinteși, „umblau cu eșarfă de gît și călări" ? Sau Ghiță Lerescu, nepotul economului de la mitropolie, „cel ce umbla cu stindardul în droșcă și striga poporul să iasă înaintea armiei porții otomane" ?

Dacă Pavel Zăgănescu, văzînd „acea orînduire ostilă" de lăncieri, a traversat într-adevăr o clipă de cumpănă, cum va mărturisi mai tîrziu, tocmai acești 20 de tineri înarmați cu puști i-au schimbat hotărîrea. Și poate nici nu ar mai fi avut timp să comande întoarcerea. Înaintea pompierilor, „apropiindu-se la 40 de pași de turci — își continuă Hory relatarea —, ei (adică cei 20 de tineri amintiți — n.n.) s-au oprit cu strigătul de **ura** !" Numai că lăncierii turci nu erau pregătiți să primească lupta cu un detașament înarmat cu carabine și, atunci, comandantul șirurilor lor strînse a comandat prompt retragerea. Plutonul otoman de lăncieri a fost imediat înlocuit de un alt pluton de infanterie — mai spun documentele —, care a deschis focul primul, fără nici o somație prealabilă, asupra valahilor".

Desigur, este foarte greu să alegem, din atîtea mărturii contradictorii, adevărul unor întîmplări petrecute într-un alt veac. Asupra unora dintre momentele luptei plutește confuzia, asupra altora, dimpotrivă, documentele concordă pînă la identitate. În ceea ce privește împrejurările declanșării ostilităților, ancheta girantului consulatului Franței, Hory, afirmă că valahii „au ripostat instantaneu". Căpitanul Pavel Zăgănescu, referindu-se și el la acest episod, ne oferă o variantă substanțial diferită și sîntem datori să-i acordăm încrederea noastră, pentru că s-a aflat în miezul evenimentelor. „Comandai cu pas iute — susține el — și, cu soldații cu pușca pe umăr, îmi făcui drum prin mulțimea turcilor, despicîndu-i la dreapta și la stînga". Dacă tot intrase în horă, gîndul lui era acela de a se uni cît mai repede cu ai săi: săi camarazi de cazarmă și, totodată, de a implini cu strictețe ordinele primite. Chiar dacă împrejurările neobișnuite complicaseră excesiv execuția lor. Unul din amănuntele care îi vor reține atenția, și lui, ca și celor mai mulți dintre participanții la luptă, a fost aceeași realitate a faptului că turcii țineau fitilele tunurilor aprinse. Mina sumbră a artileriștilor otomani nu lăsa nici o îndoială asupra intenției lor de a declanșa canonada mortierelor lor chiar atunci cînd compania pompierilor va ajunge în bătaia lor optimă. „Comandai mai iute" — adaugă, în memoriile lui, viteazul căpitan, însă o nouă învălmășeală întîrzie executarea expresă a ordinului său : „turcii comandară ca toți ai lor, ce-i despicasem spre dreapta, să treacă către dinșii la stînga". De data aceasta, după ce pătrunsese prepus în plutonul de infanteriști turci, compania pompierilor ajunge în situația de a fi traversată din coastă. Acum survine momentul cînd românii nu mai pot menține ordinea și cadența marșului lor și cînd devine limpede faptul că, întîmpinați cu dușmănie fiind, ceea ce de departe putea pare o simplă degringoladă a două corpuri de trupă prea sumar instruite va degenera iremediabil în catastrofă. De altfel, acum răsună cu adevărat al doilea foc de armă din multele care s-au tras în ziua aceea. Primul, însă, fusese un simplu semnal, în urma căruia au fost arestați parlamentarii guvernului provizoriu. Acesta, al doilea, a fost tras în carne vie.

Important pentru noi este faptul că mărturiile celor ce s-au aflat în imediata apropiere a spațiului în care pompierii își tăiau drum spre cazarmă concordă întrutotul cu relatările căpitanului Pavel Zăgănescu. Cel puțin în ceea ce privește acest debut al fazei catastrofale a zilei de 13 septembrie 1848. De pildă, Dimitrie Papazoglu, comandantul companiei a 5-a din regiment 2 linie, avea un ochi foarte bun, nici la bătrînețe adîncă nu va fi părăsit de vedere, chiar dacă ceea ce s-ar fi numit coada ochiului lui trăgea din ce în ce mai vizibil spre gardurile peste care căpitanul va sări în curînd. Se și afla plasat într-o poziție excelentă în ceea ce privește posibilitatea de a supraveghea de visu cursul întîmplărilor din ce în ce mai dramatice, adică de-a dreptul în poarta cazărmii spre care avansau, îndîrjiți, pomierii căpitanului Pavel Zăgănescu. Conform afirmațiilor lui, Kerim pașa ar fi fost dispus la început să acorde înțelegerea cuvenită declarației colonelului Radu Golescu. Chiar că i-ar fi plăcut această declarație, anume riposta colonelului că nu poate preda cazarma fără un ordin formal, nu putem crede. Nu trebuie cîneva să fie neapărat militar de profesie pentru a-și da seama că un comandant ai cărui ostași au petrecut mai mult de o săptămînă sub cerul liber are dreptul să se gîndească la faptul că acestor ostași li se cuvine, înainte de toate, un adăpost omenesc. (Că acest adăpost ar fi fost de dorit să se afle pe malul Bosforului e o altă problemă...) Dar acesta era Papazoglu, el va avansa întruna o concepție **sui generis** cu privire la eroism și onoare militară, și chiar cu privire la revoluție, pe care n-a înțeles-o nici cît negru sub unghie, deși a trăit-o. Pînă la sfîrșitul zilelor lui va fi convins că revoluția din muza lui Sihleanu se declanșase, avea o încredere oarbă în puterea cuvintelor pe care s-a încăpățînat să le minuiască, în zeci și zeci de broșuri, cu o lipsă de har consternantă. Să admitem, însă, că Papazoglu are dreptate și că, „fără a zice nimic împotrivitor". Kerim pașa ar fi ordonat oamenilor săi „marșarea în continuație spre oraș". Și comandantul companiei a 5-a continuă : „...cînd, dintr-o întîmplare, la 150 de stînjeni distanță de la poarta cazarmei, spre vîrful dealului Spirei (trupa otomană — n.n.) se întîlni piept în piept cu trupa de pompieri, pe care, după cum zisei, o așteptam d-a veni a se întîlni cu noi (...și...) care, sforțînd de a trece mica distanță spre a sosi la cazarmă și încurcîndu-se printre întîiele rînduri de cavalerie și infanterie a trupei otomane, se loviră, se îmbrînciră soldații și, de odată, noi, care ne aflam la poarta cazarmei, auzirăm slobozirea unei puști". Apoi, să trecem și peste contradicția flagrantă dintre „întîmplare" și „după cum zisei, o așteptam d-a veni" („întîmplarea", probabil !...), neființd aceasta nici prima nici ultima contradicție din întinderea operei de mai tîrziu a viitorului locotenent-colonel Dimitrie Papazoglu.

Mult mai multă confuzie au lăsat să planeze asupra evenimentelor cei ce le-au narat de departe, sprijinindu-se pe informații dacă nu de-a dreptul false, incomplete sau preluate de la a treia mînă, sau pur și simplu incluzînd în narațiune puncte de vedere exprimînd modul cum ar fi dorit ei să decurgă lucrurile și nu cum au decurs acestea în realitate. Din păcate, în condițiile în care comunicațiile Țării Românești cu exteriorul erau gîtuite, tocmai aceste relatări confuze s-au bucurat de o largă circulație într-o Europă care-și întorsese fața de la români, sau care, după cum se exprima autorul unei „refutații" apărută în **Foaie pentru minte, inimă și literatură** din 28 octombrie 1848, redactată însă mult mai devreme, „încă nu și-a aruncat căutătura asupra nenorocirilor Țării Românești". Însuși Hory, girantul consulatului Franței la București, om onest și bine intenționat, în primul raport pe care l-a expediat ministrului său Bastide, nu înfățișa o imagine cît de cît exactă a lucrurilor.

Toate aceste aproximații și neadevăruri, evident, nu trebuie să ne determine să uităm că acolo, în Dealul Spirii, lupta abia începuse. „În iuțeala lui — și-a amintit Zăgănescu —, un turc se împiedecă de unul din soldații mei și căzu". Căpitanul Papazoglu nu era încă nici el prea departe și, la timpul potrivit, a fost în măsură să confirme că a văzut „din acea distanță trupele încăierate și mai multe slobozири de puști". Primul foc de armă, după el, l-a tras un infanterist otoman, încurajat de exemplul ofițerului său care, în învălmășeala aceea, lovise cu latul sabiei un ostaș din coloana pompierilor. Aceștia, de fapt, nu numai că nu ar fi putut deschide ei cei dintîi focul, dar nici nu se aflau în situația de a ripposta cu promptitudinea impusă de labilitatea împrejurărilor. Dincolo de faptul că fiecare ostaș pompier avea asupra lui numai trei cartușe, acestea, cîte erau ele, încă se aflau închise în patrontașele trupei — „soldații mei erau cu armele goale" — și, peste toate, carabinele de atunci se încărcau cu o dificultate notabilă. Iar ostașul român atins de cel dintîi glonț tras în ziua aceea în carne vie agoniza acum la picioarele camarazilor săi. „Noi atunci — va relata Zăgănescu — eram drept în gura tunurilor și zisei să dăm mai iute a ne apropia de cazarmă". Aproape jumătate dintre oamenii căpitanului trecuseră totuși dincolo de spațiul pe care l-ar fi putut răvăși tunurile. Cei mai mulți dintre cei ce au scăpat în ziua aceea dintre aceștia au fost. Totodată, „toți turcii trecuseră în partea stîngă", chiar și cei pe care căpitanul Ioan Deivos îi văzuse pînă atunci cum „ne priveau de peste uluci și se mirau de pașnica noastră atitudine". Prin mai mult de jumătatea companiei de pompieri care încă stăruia în bătaia lor, pe neașteptate, intrarea în acțiune a tunurilor „deschise un drum larg", cele mai multe victime prăbușindu-se în aripa stîngă a ceea ce mai rămăsese din formația pojarnicilor. Pavel Zăgănescu, atunci, a crezut că aude un singur tun, însă au tras două, unul fiind încărcat cu obuz și celălalt cu mitralie. „Au tras — ne asigură Hory, într-unul dintre rapoartele lui ulterioare — în direcția străzii care urmează zidul exterior al cazărmii". Și continuă : „Pe această stradă mă aflam eu însumi și am văzut căzînd alături de mine un german și, mai departe, alți oameni veniți ca și mine din curiozitate și fără arme". Zăgănescu, la rîndul lui, și-a mai amintit : „Se repetară tunurile, mai omorîră cîțiva". Dintre cei care încă mai stăruiau în bătaia pieselor de artilerie, susține Hory, ajuns în sfîrșit în apropierea imediată a locului pe care se declanșaseră ostilitățile, un mare număr au stat în careu", adică s-au constituit cum puteau într-un dispozitiv de luptă improvizat. Celorlalți, printre care se afla și căpitanul Pavel Zăgănescu, li se părea în acele momente a fi ajuns „mai la adăpost, lîngă cazarmă". Și nu era vorba, cum este lesne de înțeles, de un adăpost efectiv, ci de unul imaginat de starea lor psihologică febrilă, pentru că tot într-un spațiu deschis se găseau, de-acum bătuți fără milă și de salvele de carabine ale infanteriștilor otomani. Și, totodată, nici nu se îndurau să părăsească cu una cu două spațiul acela cît timp mai mult de jumătate din compania lor era încă răvășită de tirul năprazic al tunurilor. „Umplură flăcării puștile — își continuă Zăgănescu depoziția — și comandai foc și, într-un timp negrăit de scurt, de vreo două trei ori descărcară ai noștri", ceea ce nu însemna altceva decît că cei mai mulți dintre pompieri aveau acum muniția epuizată. „Mitralia, însă, ne prăpădea". Și Emile de Lagrange — Hory părăsise scena evenimentelor —, cu ochii ațintiți asupra otomanilor, a văzut cum „artileriștii au bătut în breșă cazarma" și cum „focuri de șir și de plutoane" au fost slobozite nu numai împotriva pompierilor, ci și „spre trupele de linie pe care maiorul Greceanu, la începutul atacului, le-a retras în fundul curții". Secvențe din infernul acesta nu i-au scăpat nici căpitanului Papazoglu : trupa otomană, ne încredințează el, „deschise cel mai iute foc de rînduri asupra trupelor noastre, cum și slobozири de tunuri și cartace, care curgînd ca ploaia, dimpreună cu țăndări de uluci din împrejmuirea cazarmei, asupra noastră, începurăm și noi cu menționatele șase companii a trage focul cel mai teribil asupra lor". Acesta nemaifiind un adevăr al ostașului care l-a așternut mai tîrziu pe hîrtie, ci al altor ostași. Acum survenind și momentul psihologic care i-a ridicat pe români deasupra dezastrului. După salvele susținute ale soldaților din regimentul 2 linie, care dispuneau de o muniție practic nelimitată, adică de toată muniția care putea fi găsită în ziua aceea în București, se reinstalează curajul și în inima pompierilor. De cîteva clipe, „începură a se culca la pamînt cînd se descărcau tunurile" și mitraliile nu le mai împroșcau sîngele, carnea și sfărîmăturile oaselor pe ulucile din gardul cazărmii. Iar faptul că nu toate inițiativele i-au aparținut în acele momente căpitanului Zăgănescu nu înseamnă că acesta, mai ales atunci cînd soldații săi, „desperați, strigară cu toții" ceea ce strigară, scăpase situația de sub control. Strigară soldații, adică : „Pe tunuri, copii, că ei prăpădesc !..." și nu încape îndoială că ei tocmai gîndul lui îl strigau.

În miezul unei flăcări străvezii

evocare de

mihai pelin

radio

Studii

De curînd am avut plăcerea să ascultăm la **Ora discofilului** o foarte frumoasă emisiune dedicată **Studiilor** lui Chopin, în interpretarea pianistei Monique Haas — cu referire particulară la imprimarea pe disc care a apărut spre sfîrșitul anului trecut. În prezentarea din prima parte a emisiunii, Valeriu Răpeanu, care a avut inițiativa subiectului ca atare (e vorba de ora discofilului !) a făcut o punere în temă asupra interpretei, a discului și **Studiilor**, citind o serie de observații lămuritoare, incitante, din bogata literatură consacrată compozitorului romantic. Apoi — surprinzător, dar justificat — comentatorul și-a propus o abordare mai detaliată a gustului, a revelațiilor pe care le-a avut în privința studiilor chopiniene Gide, omul de litere atît de interesant și rafinat amator de muzică. Despre care aflăm că interpreta el însuși, cu adîncă bucurie în exercițiul artei. **Studiile** lui Chopin. Despre care ni se amintește că într-atît cunoștea și iubea aceste studii, încît le putea visa cu beatitudine, într-o reacție subconștientă de apărare față de întunecările celui de-al doilea război mondial. Fără îndoială că pornind, mai puțin obișnuit, de la unghiul de vedere și mărturiile trăirii estetice ale lui Gide, modul de comentare (cu ilustrări de text și muzică) a studiilor chopiniene, la emisiunea de care ne ocupăm, a prezentat — dincolo de plăcuta dezinvoltură — un dublu interes cultural : sublinierea valorilor moderne ale lui Chopin, sugestia „sufletului muzical" al lui Gide — și, odată cu acestea, nesfîrșitele corespondențe dintre acte. Remarcăm din nou oportunitatea de principiu a comentariului atașat emisiunilor muzicale.

A doua parte a emisiunii a dat o selecție cuprinzătoare din imprimarea **Studiilor** lui Chopin cu Monique Haas. Întrutotul remarcabilă audiție. Piesele, compuse de Chopin între 18 și 24 de ani și reprezentînd un tur de forță în istoria muzicii, ne-au fost oferite de renumita pianistă în toată varietatea lor exemplară. **Studiile** sînt rezultatul unor experiențe de tehnică interpretativă pe claviatură și de sondare a potențelor de expresie ale pianului. Aceasta explică varietatea extremă a structurii compozițiilor din serie, ca încercări ale creatorului tînăr de a proba și extinde aria posibilităților sale de desfășurare (pianul însuși era, încă, un instrument tînăr). Dar calitatea acestor piese n-o explică decît faptul că Chopin reușește,cu o miraculoasă spontaneitate, să insufle viața spiritului său dificilelor resorturi sonore (adevărate performanțe de meșteșug), pătrunzînd în teritoriul artei autentice. Fiecare piesă în sine, dedicată unei probleme tehnice, este o operă de artă care, în modestele ei dimensiuni, are ceva din individualitatea, din bogăția și strictețea unui sonet. Iar Monique Haas umple rama fiecăreia cu o respirație mereu alta, fără să perpetueze între ele decît o anume calitate discret și profund chopiniană, echilibrul tonic dintre rigoare și efuziune. Aceste pagini muzicale — mergînd de la un **Weltschmerz** dizolvant la ipostaze ale unei tensiuni duale dramatice sau geometrizate și la jerbe strălucitoare, jucăușe de dans — devin, în interpretarea pianistei, niște hieroglife muzicale ireductibile în sensul lor și de o rafinată demnitate a perfecțiunii.

Ioana Ieronim

plastică

Imagini, semne, simboluri

...Așa se intitulează expoziția deschisă de Antonio Albici, Andrei Butak, Decebal Scriba și Dan Stanciu în sala „Atelierului 35" de la Galeriile **Orizont**. E un titlu care s-ar preta, în sine, la îndelungi comentarii. Căci în ambianța contemporană termeni de tipul „imagine", „semn", „simbol" sînt manipulați adesea în mod abuziv. Ar trebui să specificăm, mai întîi, că orice imagine e un sistem de semne, dar că nu orice imagine e simbolică. Apoi că semnul **poate fi** o imagine, dar se poate actualiza și în alte medii, în vreme ce simbolul e **neapărat** imagine. În sfîrșit, ar trebui să demonstrăm că, fiind neapărat imagine, simbolul trebuie să fie neapărat **mai mult** decît un semn. Între semn și obiectul pe care el îl raportează e o relație **arbitrară** ; între simbol și realitatea simbolizată e, întotdeauna, o relație **necesară**, profund semnificativă.

Artiștii moderni, — pornind de la imagine — își orientează, de obicei, cercetările fie în direcția semnului, fie în aceea a simbolizării. Cei dintîi se integrează feluritelor compartimente ale artei abstracte, ceilalți zăbovesc în zona suprarealismului — înțeles în accepțiunea sa cea mai largă. În expoziția de care ne ocupăm, Dan Stanciu reprezintă această din urmă categorie. El desenează simboluri, consacrate sau inventate, constrîngînd severitatea liniei să se adapteze fantazării. Riscul unei asemenea întreprinderi e un anumit exces de literaturizare, care mută atenția de pe „limbaj" asupra „motivului". Andrei Butak se situează în tabăra opusă (sau complementară ?) lui Dan Stanciu. El combină procedee ale artei „gestuale" cu procedee ale „serialismului" și obține un discurs „informal", interpretabil aproape grafologic. Întregul prezintă o remarcabilă omogenitate de tensiune, chiar dacă, în definitiv, nu e foarte original. O problemă interesantă pun lucrările celorlalți doi expozanți : Antonio Albici și Decebal Scriba. Este cunoscut gîndul lui Moses Mendelssohn, potrivit căruia, în vreme ce literatura se folosește, pentru a se exprima, de „semne artificiale", plastica recurge la „semne naturale". La prima vedere, Albici și Scriba confirmă acest gînd. Piinea și, respectiv, ghemul sînt „semne naturale", net deosebite de semnele convenționale manevrate de scriitori. Dar plasticienii vor să spună, credem, mai mult decît atît : în mina unui artist adevărat, semnele „naturale" devin și ele — în sens pozitiv — „artificiale", litere abstracte ale unui alfabet complex, hieroglific. Piinea lui Albici și ghemul lui Scriba nu sînt obiecte de referință cotidiană. Ele sînt smulse din imediatul actualității lor și puse în situații arbitrare, în care alcătuirea lor concretă se destramă, pentru a aproxima generalitatea ultimă. Evident, și piinea și ghemul ar îngădui sumedenie de speculații cu adresă simbolică. Ni se pare însă că la Albici și mai ales la Scriba nu simbolicul e domeniul vizat ci, deocamdată, morfologia plină de surprize a semnului, convertirea obiectelor reale în obiecte problematice, descompunerea ansamblurilor semnificative în „elemente" pure, care cer ochiului să-și reconsidere, critic, prejudecățile.

Andrei Pleșu

muzică

Toamna

Ca o inspirată și binevenită presimțire muzicală a toamnei, în ultima săptămînă s-au transmis de cîteva ori „Anotimpurile" de Vivaldi : sub formă de balet, rememorări ale unor interpretări violonistice deosebite etc. Îndeosebi revederea lui Szeryng pe scena Ateneului a iluminat cu acel calm auriu de septembrie, atît de propice meditației. Chiar și în lucrările „grăbite", scrise de la o zi la alta, cu stereotipuri de trepte armonice, la Vivaldi ne încîntă tocmai această lumină așezată, un echilibru de pădure rărită, o invenție tematică plină de sensibile contraste. De altfel, efectele de tutti la unison, surdinele, acompaniamentele de instrumente grave — procedee împrumutate din tehnica de operă — îl apropie concertele de un lirism neobișnuit în creația instrumentală. Am zice, poet : știind să păstreze mister în claritate, ilustrîndu-și adeseori lucrările pentru vioară, flaut, clavecin sau alte instrumente, cu titluri precum „Noaptea", „Grădina", „Vînătoarea", „Furtuna pe mare". Fără a programa doar un pitoresc descriptiv, Vivaldi ne integrează în felurite stări de spirit ; adaptînd forma tripartită a concertului la materia muzicală cerută de program, „ilustrînd" ideea cu imagini melodice precise, el își implică ființa în asemenea măsură încît i-am putea asemăna lucrările, pe plan muzical, cu sonetele lui Shakespeare.

Cunoscutul ciclu „Anotimpurile", cuprinzînd patru concerte pentru orchestră de coarde, vioară și harpischord, este de altfel prefațat de patru **sonete** care transpun ideile muzicale. „La primavera" (Mi major), L'estate" (sol minor), L'autumno" (Fa major), „L'inverno" (fa minor), sînt adevărate virste ale creației și, departe de a fura din misterul partiturii, sonetele scrise de un necunoscut (poate chiar Vivaldi) adaugă farmecul simplității cifrate. Iată într-o traducere cîteva din versurile care însoțesc armoniile de toamnă ale „Anotimpurilor" :

1. ALLEGRO

Aerul dă putere, potrivită e vremea,
livezile și pădurea-n podoabe de toamnă,
plugarul se bucură să celebreze
timpul, vîrsta de aur a anului.
Grămezi se adună pe cîmpuri cu grîne,
sfîrșindu-se truda, luîndu-se grijile,
acum este ceasul cîntării și-al jocului...

2. ADAGIO

(Somnul)

3. ALLEGRO

Se-aude iar cornul și cîinii adulmecă —
vînători în pădurea ce-i încă umbroasă
pe urma găsită strigă și cheamă.
Moartea simțind pe cărarea aceasta
jivina aleargă-nainte — dar halta
în golf de păduri, din adîncuri o scoate.

Grete Tartler

colocviile «luceafărului»

Cum ne revendicăm clasicii?

Discuția de față realizată cu concursul criticilor și istoricilor literari ieșeni este a doua dintr-o serie de colocvii ale revistei Luceafărul care-și propune să stimuleze participarea la un schimb de idei mai viu a tuturor centrelor culturale importante din țară. Menționăm totodată aici cu mulțumirile firești, numele celor care au facilitat la Timișoara si Iași realizarea lor : Cornel Ungureanu și Vasile Versavia, respectiv I. Constantinescu și Liviu Leonte.

Interpretare critică și concepție editorială

AL. CĂLINESCU : Evident că sînt, în anumite perioade, scriitori care polarizează atenția criticilor și care dau naștere unor interpretări ce sînt considerate „îndrăznețe", interpretări care revizuiesc imaginea pe care o avem despre autorul respectiv. Este cazul, în ultima vreme, cu Sadoveanu, Caragiale, Eminescu. Sînt scriitori care nu au fost niciodată, practic, într-o „eclipsă" critică, dar care par să întrunească în mai mare măsură, la un moment dat, opțiunile criticilor și opțiunea „actualității". În ce privește atitudinea noastră față de clasici, față de tradiție, cred că singura atitudine valabilă în momentul de față este o perspectivă îndrăzneț valorizatoare, o perspectivă dezinhibată, o perspectivă care să plece de la prezent către trecut. Meritul criticilor atunci cînd propun noi viziuni interpretative asupra clasicilor este de a descoperi structuri și „teme" noi, care confirmă vitalitatea și polivalența operelor discutate. Se poate vorbi de o nouă critică românească în acest sens și aici lucrurile merg mînă în mînă, în sensul că nu putem privi cu alți ochi pe clasici dacă nu procedăm la o reinnoire sistematică, bine gîndită, justificată din punct de vedere teoretic a instrumentelor de analiză. Nu numai literatura evoluează ci și statutul, obiectivele, instrumentele istoriei literare. Această reînnoire ce se continuă în mod inevitabil, condiționează viabilitatea interpretărilor pe care le dăm operelor clasice.

M. UNGHEANU : S-a spus că o ediție poate decide calitatea exegezei asupra unui scriitor. Este valabilă și reciproca : interpretările noi pot sau ar trebui să decidă calitatea și varietatea edițiilor. Istoria și critica literară românească întreprind astăzi cea mai importantă revizuire.

La Eminescu s-a observat, mi se pare, că există un decalaj între conceptul editorial Eminescu și conceptul exegetic Eminescu, ultimul fiind superior primului. Paginile scrise de Liviu Rusu, C. Noica, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, I. Negoițescu, A. Bose despre Eminescu reprezintă un alt stadiu al înțelegerii eminescianismului. Singura ediție modernă a poeziilor lui e aceea alcătuită de D. Murărașu, fulgerător epuizată de altfel. Nevoia unei noi ediții Sadoveanu e cu atît mai resimțită cu cît demersul critic s-a dovedit mai îndrăzneț. Există însă și studii sau construcții critice care nu îndeamnă către ediții dinamice. Este cazul suitei de cărți închinate lui E. Lovinescu, contaminate aproape toate de o bizară lipsă de spirit critic. Între ele, o excepție — **E. Lovinescu sau antinomiile criticii** de Fl. Mihăilescu, singura care merge și la textul din reviste, dovedind scrupul științific de la care s-ar putea porni în conceperea unei ediții critice complete a marelui critic.

M. UNGHEANU :

„Istoricul și criticul literar, spre deosebire de editor, au datoria de a înfățișa un proiect de lucru maximal"

I. CONSTANTINESCU : Valorificarea moștenirii prin exegeză pune, după părerea mea, două probleme deosebite — nu doar depășirea stadiului criticii tradiționale în mai multe direcții — a perspectivei critice, a stadiilor de abordare a operei și a raportului literatură națională-literatură generală-literatură europeană, eventual. Ne aflăm acum într-o perioadă de adevărat reviriment în ce privește critica literară românească și cred că se poate afirma că noua orientare în ce privește reconsiderarea clasicilor provine atît dintr-o nouă perspectivă, dintr-o modificare sensibilă a mijloacelor de abordare a operelor, cît și din interesul pe care îl comportă în ultimul timp cercetarea comparatistă. Al doilea aspect ar fi necesara înaintare în viitor, adică o privire nouă asupra operei, cu o frază cunoscută de noi toți — aceea că exegeza literară, exegeza literaturii române trebuie să intre cu adevărat, în toate sensurile, în secolul 20. Persistă încă, în critica literară, numeroase prejudecăți, numeroase mentalități depășite. Pentru mine, nu este surprinzător că o anumită „gîlceavă" între critica mai nouă și cea de factură tradițională a fost declanșată tocmai de interpretările privitoare la clasici — Eminescu, I. L. Caragiale. O ultimă chestiune, revenind la o idee la care mă refeream mai înainte : spuneam că, uneori, ediția antologică cu selecție programată din operele unor scriitori ar putea determina o reinterpretare a operei. Am avut recent o experiență parțială în ce-l privește pe Eminescu. Sînt încă numeroase textele eminesciene care trebuie să intre în circuitul criticii. Afirmam că texte de o importanță cu totul remarcabilă din volumul al 5-lea al ediției Perpessicius nu au fost nici măcar citate, o singură dată, în exegezele din ultimul deceniu. O antologie completă în termenii de mai sus ar determina cred sugestii și soluții noi care ar putea să intre în vederile criticii. Ajung, astfel, la subiectul la care m-am referit în 2—3 articole în ultima jumătate de an, acela privitor la aceea ce se numește la noi „protocronismul" literaturii române. Nu vreau să intru deloc în fondul chestiunii. Voi spune numai că o discuție despre tradiția literară nu poate nici măcar evita chestiunea protocronismului : edițiile complete la care ne referim vor releva, cu siguranță, virtuți noi ale acestui concept. Spun asta pentru că, revenind la exemplul Eminescu citat mai sus, numeroase texte care nu se situează în circuitul discuției obișnuite în legătură cu opera poetului oferă perspective noi uneori întrutotul surprinzătoare. În ce privește valorile propriu-zis literare pe care marele poet ni le oferă și care mai sînt încă departe de conștiința criticii și, evident, cititorului. În orice caz, și cu aceasta închei, o discuție de acest fel, nu poate evita referirea la anumite aspecte ale protocroniei privită din punctul de vedere al

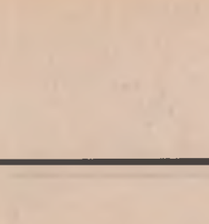

CONST. CIOPRAGA :

„În facultățile de filologie se impune introducerea unui curs de textologie"

evoluției literaturii române. Sînt lucruri care cred că ar trebui să ocupe mai mult loc în discuția critică și care pleacă, încă o dată, de la cunoașterea completă, integrală a operei marilor noștri scriitori.

MIHAI DRĂGAN : Interpretarea clasicilor implică, după părerea mea, folosirea perspectivelor moderne dar și a sugestiilor pozitive care se desprind din critica românească mai veche : există în momentul de față o tendință de echilibru, în sensul că întoarcerea la text aduce după sine nu numai o interpretare nouă a unor valori clasice dar și o preluare a acelor puncte de vedere ce ni se par și azi valabile. Și există și a existat în presa noastră și chiar în unele cărți apărute în ultimii ani, o tendință de depreciere a exegezelor critice mai vechi, fără ca în locul lor să se aducă judecăți critice noi și comprehensive. Tendința criticastră, ca să nu spun negativistă, față de unii scriitori și critici mari din trecut devine tot mai izolată în contextul preocupărilor actuale de istorie literară. Cine contestă, de pildă, viziunea critică a lui Maiorescu, Ibrăileanu sau Vianu despre Eminescu și o exaltă, pueril, pe aceea a lui Anghel Demetriad este un incompetent. Studiile din ultima vreme consacrate clasicilor înlătură nu numai interpretările de acum două decenii, care ignorau textul, dar tind, în același timp, să revalueze și perspective critice mai vechi, reinnodînd astfel firul cu exegeza interbelică modernă, care nu trebuie în nici un caz ignorată. Există, în momentul de față, o aspirație spre critica totală, care tinde să folosească și punctele de vedere ale noii critici.

LIVIU LEONTE : Sigur, e pueril să refacem acum o ..Querelle des anciens et de modernes" și să ne întrebăm care metodologie e mai bună. E mai bună aceea care dă rezultate mai bune. Dar rezultatele bune se pot cita și din noua critică și din critica tradițională care are încă multe de făcut și ca acțiune reparatorie după perioada anilor 50—60. Această acțiune se prelungește și astăzi, așa că alături de un studiu cum e cel al lui Eugen Todoran care-i interpretează pe Maiorescu de pe poziții structuralismului ca un bun cititor, înregistrăm și vom mai înregistra studii remarcabile semnate de mentorului „Junimii" din perspectiva istoriei literare tradiționale. Cine o folosește și o aplică bine știe însă, în linii mari, ce se petrece și „dincolo", la noua critică. Merită citate studiile despre Caragiale, semnate de I. Constantinescu și Al. Călinescu. Unii scriitori intră în eclipse „parțiale", din cauze pe care nu le putem deduce imediat, unele din ele extraliterare, pentru a fi redescoperiți cu pasiune. În doi ani au apărut patru cărți despre motivele, temele, personajele sadoveniene. Opera lui Sadoveanu e o mină inepuizabilă pentru critică, fie ea „nouă" sau „veche".

Laboratorul ieșean și scriitorii săi

M. UNGHEANU : Afirmațiile făcute aici se autorizează de la constatări de ordinul evidenței și multe concluzii se impun de la sine. A lipsit însă în șirul opiniilor emise referințele la planul doi al tradiției literare, mă refer chiar la tradiția ieșeană, moldovenească a literaturii ro-

MIHAI DRAGAN :

„Cînd este vorba de Eminescu, atitudinea de trunchiere a textelor lui este de neconceput"

mâne. Revenind chiar la primul plan al valorilor, subliniez o restrîngere a orizontului de referință. Tradiția ieșeană se revendică pronunțat de la Eminescu, Creangă, Ibrăileanu. Dar D. Cantemir nu este și al dvs. în primul rînd ? O bună parte din cărțile și din edițiile pe care le așteaptă atît cititorii din întreaga țară, cît și istoricii și criticii literari ar trebui să-și aibă laboratorul aici. Ar fi fost firesc cred ca o ediție a **Descrierii Moldovei** de D. Cantemir să poarte antetul orașului Iași, să fie cu alte cuvinte reeditată aici în chip reprezentativ și simptomatic. De ce să nu apară la Iași cu atît mai mult, cu cît alte edituri întîrzie nepermis de mult această reeditare, **Hronicul vechimii româno-moldovlahilor** a aceluiași D. Cantemir, carte de la care se revendică întreaga „Școală ardeleană" și, prin ea, întreaga cultură română?

Junimea și mentorul ei au comis și acte de injustiție care trebuie reparate. O injustiție mare : Simeon Bărnuțiu, profesor de mare audiență aici la Iași, rămîne încă nereeditat, deși despre importanța operei lui au vorbit ulterior Petre Pandrea sau D. D. Roșca. Dan Mănucă a publicat o carte despre convorbiriștii minori, și gestul său trebuie să aibă prelungirea firească.

Cultura românească s-a făcut prin reviste dar trebuie edificată și în volume. Reacțiile polemice trezite de criticele lui Gherea, mă refer în special la cele semnate de Al. Philippide, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, își cer și ele drepturile la circulație. Al. Zub a făcut o convingătoare demonstrație a lipsei de cosmopolitism a **Junimii** prin desfășurarea preocupărilor ei de istorie într-o cercetare recentă. O antologie care să ilustreze această cercetare și care să facă dreptate **Junimii** sub acest unghi e și ea un alt gest firesc în laboratorul de lucru ieșean.

Vechile imagini au nevoie de retușuri ferme. E. Lovinescu a arătat ce loc și ce importanță a avut Gh. Panu prin preocupările lui de istorie și prin talentul său polemic în cercul junimist, demonstrația criticului e o adevărată lovitură de teatru, dar o ediție care să ilustreze viguroasa acțiune cultural-literară a acestuia întîrzie. Evident. Bucureștiul, editura **Minerva** nu poate face totul. C. Mille figură proeminentă a publicisticii literare ieșene și socialiste, unul

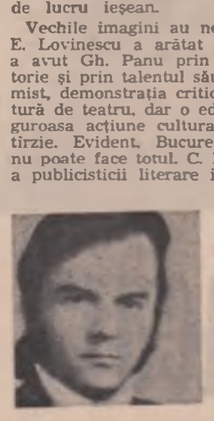

AL. CALINESCU :

„Un alt punct foarte «critic» sînt edițiile criticilor, ediții incomplete: Călinescu, Ibrăileanu, Lovinescu"

din primii critici literari cu rubrică săptămînală, mai este încă lăsat să doarmă în colecții greu accesibile.

Uităm apoi că indiferent cînd au fost scrise și au apărut, romanele lui C. Stere sînt ale **Vieții românești** și ilustrează în chipul cel mai evident poporanismul. Înainte de a fi revendicat de alții, C. Stere s-ar cuveni să fie revendicat mai întîi de istoricii literari la ieșeni. În trecere să observăm un nonsens al valorificării: se retipăresc studii și cărți de un evident ascuțiș polemic, dar nu se reeditează și literatura cu care acestea se află în polemică directă. Recenta ediție de **Opere complete** a lui Gherea, atît de binevenită, dar atît de deficitară la capitolul aparat științific, pune în circulație studiile lui antipoporaniste. Dar nu vedem decît, pe cînd vom reedita și pe cei cu care Gherea intră în polemică directă, C. Stere, de pildă ? Publicistica politică și literară a lui C. Stere de la sfîrșitul secolului trecut, reprezintă un capitol de idei fără de care imaginea evoluției vieții politico-literare la noi ar fi falsă. Valorificarea unilaterală a scrierilor din trecut este un capitol depășit, în consecință să audiem și cealaltă parte.

O sedumărire este și lipsa de interes a editurii locale pentru una din fețele cele mai atrăgătoare ale literaturii care s-a scris în această parte a țării. Moldovenii au, nu e nici o îndoială în acest sens, vocația amintirii, a memorialisticii. Cele mai frumoase cărți de amintiri le datorăm lor și nu e vorba doar de amintirile de la **Junimea** ale lui C. Negruzzi și Gh. Panu, pe care i-am fi dorit tipăriți cu antetul ieșean pe ei, ci de mulți alții. Alecsandri, G. Sion, R. Rosetti, E. Herovanu, dr. N. Leon, Mihail Sevastos, D. Botez, C. Stere, I. Teodoreanu, M. Sadoveanu s.a., iată doar cîteva nume de memorialiști de primă mînă. Cred că o colecție de memorii editată la Iași ar consfinți această superbă vocație a literaților moldoveni pentru trecut și pentru literatură. Tot aici ar intra și romanele lui Dumitru C. Moruzi, de fapt, memorii puțin deghizate.

LIVIU LEONTE : Chestiunea e importantă și pe plan-local și întrebările puse de M. Ungheanu nu cer un răspuns. Problema e complexă și trebuie s-o privim cu luciditate. Dacă preluăm aceste întrebări se va ivi întrebarea : ce oferte s-au făcut în această direcție ? Editarea lui Stere este o problemă de interes național. Cînd eram elev, Stere figura ca romancier în manualele de liceu cu celebre fragmente care îl recomanda ca „extraordinar prozator al geologicului", după formula lui G. Călinescu : „Aurora borealĕ". „Taigaua". Acum el este discutat ca sociolog, ideolog (un foarte bun și amănunțit portret îi face Z. Ornea în cartea sa despre poporanism), dar opera sa nu e publicată. Cu toate erorile sale, cu tot utopismul soluțiilor sale, Stere pleca de la situația reală a țărănimii. În faza sa socialistă, de început, el medita asupra integrării particularităților fiecărui popor în socialism. Toată lumea este de acord cu publicarea unei selecții din opera lui Stere, dar...

CONSTANTIN CIOPRAGA : Era util să fie de față un reprezentant al editurii **Junimea**, care putea să aducă precizări sau să ofere unele speranțe pentru viitor. În legătură cu unele nume citate de Mihai Ungheanu, într-adevăr, intră în joc poate o inerție inexplicabilă. Referindu-ne la unii scriitori de la **Dacia literară** sau de la **Junimea**, mai puțin importanți, ar fi de dorit ca aceștia să apară la Iași, chiar dacă s-ar obiecta de către unii că nu era de urgență publicarea lor. Este nevoie ca valorile tipice să le avem editate, în întregime, pentru că astfel criteriile de evaluare să funcționeze cît mai exact. Ideea unei serii memorialistice aici, la Iași, este cît se poate de realistă și necesară. Să ne gîndim, prin urmare, la o serie care să restituie pe principalii memorialiști ieșeni, fie pe autorii de volume, fie pe autorii de confesiuni izolate. Există, se știe, amintiri de la **Viața românească**, confesiuni de dimensiuni mai mici, care ar putea fi regrupate, oferind puncte de vedere provenind de la mai mulți contemporani. Lucrurile, desigur, pot fi remediate, și este timpul să ne grăbim.

M. UNGHEANU : Colocviul de față este unul al istoricilor și criticilor literari, în primul rînd. Ei sînt cei de la care așteptăm o perspectivă istoriografică cuprinzătoare și coerentă, o concepție asupra valorificării, o metodă de lucru eficace și exactă. Discuția noastră privește, în primul rînd, istoria literaturii române și în chip tangențial problemele editoriale, de care însă nu poate face abstracție. Istoricul și criticul literar au datoria de a înfățișa un proiect de lucru maximal, editorul este un executor al lui. Dacă se întîmplă invers, dacă editorul sau edițiile remorchează pe istoricul și criticul literar, valorificarea nu are decît de suferit. Discuția de istorie literară trebuie să primeze, cea privind problemele practice ale editării și reeditării, foarte importantă la rîndul ei, este consecutivă primei.

I. CONSTANTINESCU : Întrebările pe care ni le-a pus Mihai Ungheanu sînt îndreptățite întrutotul și cred că față de ceea ce s-a făcut, după părerea mea nesatisfăcător, s-ar putea face mai mult numai printr-o acțiune concertată. Nici editura nu trebuie să aștepte o avalanșă de oferte, nici noi nu trebuie să așteptăm să fim solicitați în fiecare zi de editură dar, dincolo de raporturile interumane de la un moment dat, trebuie să existe un acord și un climat care să favorizeze depășirea unei etape care nu este cea mai fericită în ce privește aspectul moștenirii literare în această parte a țării. M-aș referi apoi la necesitatea contribuției pe care revistele din Iași ar putea-o avea, în mai mare măsură decît o au, în această direcție. Mă gîndesc mai ales la revista **Convorbiri literare**, care este, după părerea mea, mult debitoare la acest capitol : atît în ideea că se consacră foarte puțin spațiu istoriei literare, dar și în înțelesul că ar fi necesară inițierea unei discuții serioase pe această temă.

Am încercat, în ultimii ani, să propunem cîteva dezbateri în legătură directă cu problema noastră de azi, fără să găsim însă ecoul și înțelegerea necesară. S-a publicat puțină istorie literară, mai puțin decît în anii dinainte. Cum să așteptăm la o discuție aici despre Constantin Mile, Gherea, Ibrăileanu, cînd despre Eminescu, de pildă, s-a publicat destul de puțin. Avem senzația că sîntem caricaturali, cînd ne dăm seama că publicăm articole despre Eminescu doar la 15 ianuarie și la 15 iunie, într-o revistă profilată pe literatură cum este **Convorbiri literare**. Trebuie, desigur, schimbat ceva esențial în mentalitatea noastră, a tuturor, mentalitate încă tributară unei obișnuințe pe care ar fi trebuit să o depășim mai de mult.

MIHAI DRĂGAN : Poate că explicația nereeditării unora dintre scriitori se datorește și faptului că la Iași nu sînt foarte mulți editori,

I. CONSTANTINESCU :

„Promovarea culturii românești la nivel universal depinde în mod esențial de caracterul și calitatea edițiilor"

oameni care să lase la o parte alte preocupări, în vederea realizării unei ediții. Nu întotdeauna este și un climat favorabil unei asemenea munci. Ca urmare chiar unii dintre editorii buni își îndreaptă preocupările lor spre alte direcții. Cred că un lucru important, în vederea dinamizării procesului editorial orientat spre o seamă de scriitori și valori din această parte a țării, ar putea să-l realizeze revistele, în primul rînd **Convorbiri literare**, și **Cronica** desigur, prin discuții consacrate acestor personalități. Nu întotdeauna valorile care s-au afirmat în această parte a țării au și audiența necesară. Cred că aceste deficiențe s-ar putea remedia printr-o convergență a preocupărilor, la care editorii și presa literară să colaboreze în chip fructuos.

S-a pomenit aici, în mai multe rînduri, colecția **Eminesciana**. Aș vrea să spun că, așa cum a apărut ea, pînă acum, putem să fim încrezători în evoluția ei. Se vor publica, în viitor, încă o seamă de volume care să-i confere prestigiu, țintă fiind atragerea a cît mai mulți cercetători. Este programat ca să apară, în perspectivă, și unele ediții mai vechi, cum ar fi ediția „Maiorescu", din 1833, sau ediția „Ibrăileanu". De asemenea se vor publica, chiar anul acesta, o serie de texte străine : cartea lui Iurii Kojevnikov, iar în perspectivă o traducere a cărții Rosei del Conte. Ceea ce aș vrea să spun în legătură cu colecția este că nu e potrivit să ne gîndim că ea trebuie să fie o colecție editată numai de ieșeni ; ar trebui să fie o colecție de interes național și în acest sens o participare largă a cri-

Fețele ascunse ale istoriei literare

ticilor și istoricilor literari din întreaga țară este de dorit, mai ales că la capitolul cărți noi stăm deocamdată destul de slab. Ofertele care s-au făcut sînt încă puține și nu știm cum vor fi onorate.

I. CONSTANTINESCU : Pe această linie a valorificării moștenirii literare toți vorbitorii au revenit cu insistență la marii clasici. S-ar putea face foarte multe lucruri dacă ne-am hotărî, în sfîrșit, la aproape 100 de ani de la moartea lui Eminescu, să scoatem la Iași, o revistă **„Eminescu"**. Dacă la Paris poate apare o revistă trimestrială care se numește **Panait Istrati** de ce nu s-ar putea scoate la Iași o revistă trimestrială care să se numească **„Eminescu" ? Caietele Eminescu** au o apariție întîmplătoare, sporadică. Ele nu pot avea nici pe departe rolul unei reviste **„Eminescu"**. A existat, în urmă cu decenii, un **Buletin Eminescu**, publicație utilă, deși

LIVIU LEONTE :

„O cultură nu se poate dispensa de instrumentele de lucru care sînt edițiile integrale"

fără un prea elevat nivel științific. Cultura românească actuală oferă cu totul alte condiții decît cele de pe vremea apariției **Buletinului...** Cu atît mai mult deci apariția revistei **„Eminescu"** în această parte a țării ar fi necesară.

AL. CĂLINESCU : Am impresia că problema pe care o ridică M. Ungheanu vine să confirme, o dată în plus, o idee conturată în această discuție și anume că editarea clasicilor ar putea fi imaginată în două feluri, pe de o parte o bibliotecă ideală în care să intre marile ediții, pe de altă parte, o bibliotecă generală în care să intre, în versiune integrală, practic, toți scriitorii importanți ai literaturii române. Cred că ambele direcții trebuie să stea în permanență în atenția noastră și sînt de acord cu antevorbitorii mei că în această privință s-ar putea face mai multe lucruri la Iași și am chiar speranța că această discuție ar putea constitui un punct de plecare, că ea își va putea dovedi în timp, și pe această cale, utilitatea.

MIHAI DRĂGAN : Această muncă editorială foarte grea și de o importanță deosebită pentru cultura noastră este uneori privită de sus sau chiar desconsiderată în articolele apărute în presa culturală și literară. De ce să nu spunem, este privită de sus, în chiar mediile universitare, fiind socotită ca ceva lipsit de însemnătate. În realitate, această activitate este foarte importantă și poate că n-ar fi rău ca revistele noastre să consacre uneori ceva mai mult spațiu pentru discutarea edițiilor, mai ales a edițiilor critice. Ideea de organicitate despre care am vorbit s-ar putea concretiza și într-o discuție mai sistematică și mai la obiect, din interior aș spune, a muncii editoriale. La aceasta cred că ar trebui să adăugăm propunerea, făcută deja, ca în facultățile de filologie să se pregătească viitori editori.

CONSTANTIN CIOPRAGA : Nu trebuie ocolită, cînd e vorba tot de politica editorială, o dimensiune de aspect economic privind retribuția celor care alcătuiesc aceste ediții critice. Ținînd seama de efortul imens, de pasiunea care se cheltuiește, de munca ingrată și uneori fără satisfacții nici măcar morale, cred că e cazul să se aibă în vedere și o retribuție adecvată a celor care își sacrifică mulți ani din viață. Personal, am mare stimă pentru toți acești alcătuitori de ediții și aș cita aici munca discretă, de foarte bună calitate, a lui Nicolae Gheran care a publicat recent cel de-al IX-lea volum din opera lui **Rebreanu**, o ediție sub toate raporturile exemplară. Regretabil e că această activitate foarte grea și de o importanță, să recunoaștem, deosebită pentru cultura noastră este privită uneori de sus chiar în mediile universitare. N-ar fi rău ca revistele noastre să consacre ceva mai mult spațiu pentru discutarea unor ediții, mai ales a edițiilor critice. Propuneri fertile ar putea rezulta dintr-o discuție mai sistematică, mai la obiect, din interior aș spune. Despre rolul acestei munci editoriale. Să subliniem deocamdată propunerea care deja s-a făcut și care merită a fi insistent repetată, ca în facultățile de filologie să se pregătească viitori editori. Avem acum un număr de editori care să recunoaștem, nu este prea mare, iar „cei care vin" nu s-a afirmat încă. Dintre absolvenții din ultimii zece ani, cel puțin, eu nu cunosc vreunul care să se fi impus printr-o ediție deosebită sau care să promită că în viitor ar putea să realizeze lucruri și mai bune. Iată de ce în facultățile de filologie se impune introducerea unui curs de textologie care să inițieze sistematic într-un domeniu care presupune o pregătire multilaterală.

LIVIU LEONTE — Aș vrea să amintesc, în încheiere, o chestiune care nu ține nici de principii nici de tehnica edițiilor, ci de circulația cărților. Cînd o ediție critică are un tiraj de 2 000—3 000 de exemplare, aproape că te întrebi care e rațiunea muncii la ea. Eu sînt convins că și un tiraj dublu sau triplu s-ar vinde repede. Dar chiar dacă nu ar fi așa, ele s-ar epuiza în cîțiva ani, fiecare serie de tineri studioși are nevoie de aceste instrumente de lucru. Și apoi, după cîți ani se reia o ediție critică ?

M. UNGHEANU : Se impune de la sine o singură concluzie : e necesară o nouă concepție de lucru privind restituirea complexă a valorilor literare românești.

Zaharia Stancu (III)

Tema morții, tratată întîi într-un tulburător jurnal **(Ce mult te-am iubit),** este reluată în **Șatra** (1968), un roman independent de ciclul **Desculț,** singura operă de ficțiune pură a lui Zaharia Stancu. Nu mai este vorba aici de Omida și de Darie, ci de o lume care a mai intrat în literatura noastră, sub înfățișări mai totdeauna satirice. Zaharia Stancu scrie o narațiune tragică și, prin anumite elemente, o narațiune inițiatică. Nu este vorba numai de inițierea în viața unei mici comunități care trăiește după alte legi decît indivizii comuni, ci de **o inițiere în moarte.** Trecerea „dincolo" de Fluviu are, prin numărul mare de semne premonitorii, valoarea mitologicei treceri a riului Stix. Asta dacă dăm faptelor o demnitate și o măreție epopeică. În **Șatra,** faptele sînt însă mai modeste. Ele ajung, adesea, în marginea grotescului, însă prozatorul nu stăruie în această direcție : sensul general al narațiunii este grav, dramatic.

Șatra este istoria unei deportări spre răsărit și a degradării unor legi străvechi de existență. O lamentație lungă, ca și **Ce mult te-am iubit,** și o meditație despre moarte, dar într-o formă indirectă. În cărțile anterioare, Zaharia Stancu privea pitorescul, exoticul **din afară.** Acum se instalează **în interiorul** lui și construiește o povestire verosimilă, de o aspră poezie. Șatra lui Him-bașa are legi statornicite de mult și existența ei depinde de respectarea acestor legi. Oamenii fură, se ceartă, se bat, uneori se omoară între ei, dar respectă autoritatea legii reprezentată de bulibașa Him. Războiul distruge însă aceste relații. Șatra lui Him primește ordin să meargă spre răsărit și să se așeze **dincolo** de fluviu în locuri necunoscute.

Epopeea acestei imigrațiuni forțate constituie substanța romanului. Formal, viața șatrei curge normal. Lisandrei, nevasta lui Goșu, îi place de flăcăul Ariston și, păcătuind, este bătută cu biciul în fața tuturor. Femeia este străină de șatră, a fost cumpărată pe bani grei dintr-o comunitate vecină. Goșu are drept de viață și de moarte asupra ei, însă Lisandra nu respectă legile morale ale șatrei. Este primul semn de rebeliune. Ea aduce justificarea pasiunii : „Nu sînt eu vinovată (...). Vinovată e dragostea. Dragostea m-a aprins, m-a zăpăcit, m-a orbit și m-a aruncat în brațele lui Ariston".

Însă justificarea nu este primită. Ea primejduiește structura micii comunități. Înțeleapta Oarba, nevasta lui Him bulibașa, apără tradiția, și tradiția cere înăbușirea pasiunilor nelegiuite :

„Este adevărat că străvechile noastre legi sînt aspre. Și tot atît de adevărat este că grozav de aspre sînt și străvechile noastre obiceiuri. Dar noi nu ne putem lepăda nici de unele, nici de altele, fără să ne pască primejdia pieirii".

Pasiunea nu cedează însă în fața rațiunii, și Lisandra urmează să fie ciștigată, cavalerește, de candidatul cel mai puternic. Goșu și Ariston se bat cu harapnicele, cu pumnii, cu cuțitele, Goșu scoate un ochi lui Ariston, Ariston face antrenament lovind cu biciul un sac plin cu paie etc. Istoria acestei dragoste violente va colora istoria tragică a șatrei. Este unul din semnele dezagregării ei interioare. Altele vin din afară. Him pornește spre răsărit și, în drum, sînt surprinși de bombardament. O femeie tînără, Zara, moare odată cu copilul pe care îl naște. Alt copil, Baru, intră cu burta într-un par și, pentru a-i face agonia suportabilă, „oamenii oacheși" îl îmbată cu rachiu. Întîlnind o coloană de soldați străini (prozatorul nu-i numește nici pe aceștia cu exactitate), femeile din șatră sînt amenințate să fie violate, însă ele, la îndemnul unei bătrîne, se apără în chip barbar : ies în față, își gezdolesc spatele și fac indecențe în fața soldaților care, scîrbiți, fug. În apropierea unui oraș, cîinii se adună în haită, latră, sar în fața cailor, voind, astfel, să avertizeze pe Him de o primejdie. Apar și niște muște mari și agresive, lui Alimut, fe-

FRAGMENTE CRITICE

ciorul cel mic al lui Him, un guștere îi trece peste picior. Semne negre, rău prevestitoare.

Him însoară pe Alimut cu Kera, și prozatorul descrie în amănunt ceremonialul unei nunți în șatră. Mergînd în pădure cum cere tradiția pentru a cunoaște în libertate bucuria împreunării cu Alimut, Kera este atacată de patru inși și violată sub ochii tînărului soț, maltratat și legat de un copac. Alimut cade bolnav și nu mai vrea să audă de Kera, pentru că, deși femeia este nevinovată, rămîne, totuși, o femeie „spurcată".

Trecînd **dincolo** de fluviu, semnele morții sporesc. Șătrarii sînt fixați într-un loc pustiu și, ca să nu moară de frig, intră iarna în pești. Ursii Zozu și Babaia, emblemele șatrei, sînt tăiați și mîncați. Vine, apoi, rîndul cailor și măgarilor. În condiții de claustrație și mizerie, indivizii își pierd firea și nu mai respectă morala tribală. Lisandra are un acces de isterie și doctorii șatrei îi desfac o vină cu cechia ca să curgă surplusul de sînge. O altă femeie, Matahala, nevasta lui Uj hoțul, se întinde pe zăpadă cu băiețandrii. Celelalte femei o pîndesc și îi aplică o pedeapsă adecvată : îi bagă bulgări de zăpadă în locul unde păcătuise Matahala este puternică și lovește, la încăierare, pe Him, bulibașa. Tot ea instigă pe Uj hoțul să uzurpe autoritatea bulibașei și reușește. Him nu mai este ascultat, **legea** nu mai este respectată și bulibașa se duce să moară, demn, în pustiu. Moartea voluntară a bătrînului Him, simbolul autorității, este descrisă în cîteva pagini admirabile.

Tot la o moarte voluntară se hotărăște și Lisandra, după ce Goșu omoară pe Ariston. Ea rămîne în aceste locuri pustii, în timp ce puținii supraviețuitori ai șatrei lui Him iau calea spre marele fluviu. Autoritatea, legea (Him) dispare odată cu pasiunea clocotitoare, irațională, dizolvantă (Lisandra). Și amîndouă printr-o opțiune în care intră și un mare orgoliu rănit. Him nu poate suporta destrămarea șatrei, Lisandra nu vrea să accepte viața fără dragoste.

Toate însemnele prozei lui Zaharia Stancu se văd aici : poezia violenței, gustul pentru situațiile limită, intuiția **legii** morale care acționează într-un grup și gravitatea cu care înfățișează momentele capitale ale existenței : nașterea, ritualul împreunării, înmormîntarea etc. Pe acest plan, romanul este profund, coerent, de o poezie amară. Cartea are și o idee (dispariția miturilor și a autorității morale), și ideea este bine ilustrată epic.

În **Șatra** există însă și un roman pe care unii l-au numit **esoteric,** iar alții **mitic, ritualic.** Noi i-am spune **inițiatic,** ținînd seama de simbolismul obscur ce însoțește, de la început, aventura șatrei lui Him spre răsărit. Drumul peste marele fluviu este drumul spre moarte. O călătorie spre neant, presărată cu locuri și întîmplări „rele", prevestitoare. Prozatorul se ferește să spună lucrurilor pe nume. Ca în epopeile antice, fapta este anticipată de o presimțire a faptei. Cîinii urlă, fîntînile sînt spurcate de leșuri, gesturile de insubordonare față de **legea** ancestrală a tribului cresc. Him moare cu sentimentul că „șatra nu se mai vindecă", că structurile ei sînt distruse. El dispare fără ca să poată să-și treacă șatra prin pustiu și s-o ducă spre pămîntul speranței, ca personaje **fibilic** cunoscut. Rămîne, în plan simbol, Oarba care merge, în finalul cărții, în urma unui convoi mizerabil de supraviețuitori.

Șatra este nu numai o inițiere forțată în moarte, dar și o meditație despre moarte și viață, o lungă interogație. Pe dedesubtul evenimentelor crîncene, curge apa resemnării și se întinde privelișteа eternității : „Viața, oricum ar fi trăită, nu este decît un crîmpei de lumină. Pentru fiecare om atît e viața : un crîmpei de lumină. Înaintea acestui crîmpei de lumină : oceane de întuneric. După ce se va isprăvi acest crîmpei de lumină : oceane de întuneric, oceane de întuneric și nimic altceva".

Reprezentată întîi sub forma unui jurnal cutremurător **(Ce mult te-am iubit),** moartea mai apare o dată în literatura lui Zaharia Stancu, într-o operă de imaginație, sub înfățișarea unei morți colective, biblice. Războiul este un potop din care puțini se mai salvează. Privit din această direcție, romanul ar putea fi interpretat ca parabola unui apocalips.

Proza lui Zaharia Stancu este, într-un fel, simptomatică pentru literatura română postbelică sau cel puțin pentru o primă fază a ei. **Desculț** este o pînză vastă neterminată și inegală ca valoare, animată de o tendință de cuprindere socială absolută. Prozatorul vrea să facă cronica unei lumi și a unei societăți, privind-o cu îndirjire dintr-o unică direcție. În sfera ei, cronica atinge uneori profunzimi remarcabile și impune un destin colectiv și, numai în planurile secundare, și un destin individual : Darie. Romanul (șirul de romane) urmărește formarea lui morală la legea aspră a vieții. O curiozitate : Darie și toate celelalte personaje din cărțile lui Zaharia Stancu nu cunosc valoarea „tainei" și a discreției. Totul se joacă pe față, cu o derutantă sinceritate, într-o neostenită fierbere a instinctelor primare. Aceasta este sursa realismului liric și pamfletar al epicii lui Zaharia Stancu, scriitor în multe privințe exemplar.

Eugen Simion

atelier literar
poșta redacției

MARIANA GEORGESCU: Da, într-adevăr, e mai multă limpezime și simplitate (uneori, chiar exagerat, mergînd spre simplism, rarefiere, inconsistență). Drumul e bun, cu corectivele necesare, atît pe latura menționată mai sus, cît și pe cea opusă (ilustrată acum de enumerativul prelungit, din „Reconstituiri" sau „Translație" — enumerativ cam frecvent, de altfel, prin pagini). Cele mai bune, „La țară", „Generație", „O zi", „Iarnă". Felicitări pentru examenul reușit.

AL. PRIBOIENI: Versurile însoțitoare sînt mai slabe, mai opintite, mai neinspirate ca niciodată, pentru care nu vă felicităm (ceva mai bine, în „Timp de creație", „Viață"). În ultimul plic, din nou, multe lucruri slabe, neglijente, neisprăvite. Scrieți prea mult și „controlul de calitate" e — la un condei cu atîta experiență și vechime — îngrijorător de oscilant, nesigur, concesiv. Ceva mai bine, în „Tîrziu", „Gura lumii", „Mistuitoarea dorință".

C. GREȘANU: Sînt auspicii bune, în general (versificație abilă, vervă asociativă, fantezie etc.) care au toate șansele să se concretizeze într-un drum liric convingător, odată cu împuținarea unor neajunsuri (există și pagini tulburi, insuficient cristalizate, abuzînd de trucaje verbale, de metaforism inadecvat, „în sine", pagini de vervă în suprafață, fără suport, de facondă dezlănțuită, fără măsură, rime „de obligație" etc.). Dar sînt mai multe paginile demne de interes, promițătoare: „Bolero", „Prohibiție", „Tutun", „Dezastru", „Supoziții", „Voi avea parte", „Viața", „Gibraltar" (de ce nu „Dardanele"?), „Vicii". În „Aceste versuri", însă (de mirare, la un om inteligent și talentat!) vă lăsați cotropit de „teza" unei mentalități inferioare, proletcultiste, de activist rațional (o să spuneți că nu mai există asemenea activiști și o să vă răspundem: păi, tocmai!...).

P. IVAȘCU: Povestirea e scrisă curat, iar dialogul copiilor e bine prins, „adevărat".

G. GAVRILEANU: Nu găsim nici acum temeiuri suficiente spre a vă îndeplini dorința. Paginile nu depășesc un nivel mijlociu, de sîrguincioase compuneri meșteșugărești, fără suflu convingător, cu un orizont de gîndire și de cultură mai de grabă modest. Se pare că frenezia grafică vă consumă toată energia și timpul, în dauna preocupărilor pentru școală și studiu, pentru ameliorarea condiției dv. de ucenic-literat (nu lipsit de talent, totuși!).

CORNELIU MUNTEANU: Sînt unele semne lirice, dar ele se pierd înecate într-un potop de vorbe, în lungi perorații retorice din care nu lipsesc locurile comune, imaginile uzate, standard etc. Ceva mai bine, parcă, în „Se zice că fiecare lucru în parte".

B. MARIAN: Cam multe pagini fade, fără pigmenți, dar și cîteva interesante: „Jocuri", „Moartea copilului" și (incomplet finisate) „Preumblare". „Locul nașterii".

N. ALEXANDRU-VEST: Aveți umor, fără îndoială (el trebuie ferit, însă, de zona facilă și ieftină, de zona umorului de cartier nepavat și fără gaze" — cum ziceți, nu fără dreptate, despre un alt umorist, precum și de tentația fanteziei elucubrante — ilustrativă pentru toate aceste „păcate", mai ales „Crima de la miezul nopții" etc. Ne-au plăcut, mai degrabă „Scurte știri" (cu un titlu pretențios, pompos, inadecvat), „Surpriza" (deși poanta finală e cam debilă). „De acord cu mortul" (cu poanta cam facilă și istovită), „Vînzătoarea de gogoși" (străbătută de o undă lirică ce nu-i stă rău). Cînd nu cad în „plasa" calamburului simplist, naiv, lihnit, sînt amuzante și unele bancuri din scrisori (deci, cum se vede, „poștașul" — s-ar putea zice în stilul dv. — vă poartă zîmbetele, nu șîmbetele...) Versurile sînt greoaie, căznite, fără viață (ceva în „Naufragiatul" și, poate, cu multă indulgență, „Chaplin"). așteptăm, însă, cu interes lucrările dv. — care par să promită niște contribuții fundamentale — despre „Asimetria nasturilor de plapumă în timpul domniei lui Dabija-Vodă" și „Despre influența paralelismului șinelor de cale ferată asupra sistemului nervos la ciritițe" (al treilea titlu, cu „verdele speriat" fiind de genul „solduri"...).

COLB: O schimbare pe cît de radicală, pe-atît de fericită. În pagini de o poezie aspră, discretă, dar pătrunzătoare și, mai cu seamă, plină de perspective („Chepeng" „Zi pînioasă" „Călătorind". „Drum". „Pasul meu"). Se pare că v-ați găsit. În sfîrșit, drumul adevărat — sperăm să vă țineți de el cu succes.

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se returnează.

La țară

mirosul bun al pîinii ;
liniile mari ale scoarțelor
verdele uscat al busuiocului
din spatele icoanelor ;
rotunjimea liniștită a blidelor ;
apa scurgîndu-se
la streșini ;
ceii rupînd
smocuri de iarbă ;
muscate la ferestre ;
totul rotindu-se
prin inimi.

MARIANA GEORGESCU

Dacă tăceam...

Și cu sufletul
— mai lasă-l și de la tine !
că numai n-o să-l facă mărgelar.
— As mai lăsa dar de la o vreme
e numai prost prin roftun
și-un singur calendar
în care nu se mai poate cîrti nimic
în afară de ploi și de zăpezi

DOINA FRUNZA

Naufragiatul

Marinarul era mai bătrîn cu o ancoră
Decît corabia ce se izbise de stîncă,
De aceea, absența din privirea lui
Era mai albastră și mai adîncă.

Scoicile-aveau colți ascuțiți, fioroși,
Pîndind spre o pradă imaginară ;
Noaptea, barba și mustățile lui pline de alge,
Și le potrivea după steaua polară.

Zvicnea corabia din piept tatuată,
Și-n piciorul cioplit dintr-un lemn de catarg,
În plină zi, simțea o durere
De la genunchi și pînă departe, în larg.

Cînd avea rău de mare și de singurătate,
El își răsucea cîte-o țigară, la mal,
Din aceleași plictisitoare manuscrise
Ce le aducea în cîte-o sticlă, val după val.

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Gura lumii

A fost odată un ulcior de lut ;
Mulți însetați dintr-însul au băut ;
Dar într-o noapte sau într-o zi,
Într-o toamnă sau într-o vară,
Ulcioarul plesni... se făcu țăndări, se risipi...
Iar oseminte le spartelor oale, mai vechi,
S-au și grăbit să rîdă
Cu gura pînă la urechi...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Tutun

Cînd a murit tanti Mănoara era frig ;
Popa îndruga plictisit o slestanie groasă
Babele se chiorîau prin ogeacuri de casă,
Rotofei, bădărănd rontăiau un covrig.

Mirosea a sarmale și a vînt cenușiu,
Un gemăt afumat șiuiia o bocitoare,
Moarta era parfumată și tristă,
Avea sînge domnesc înșirate-n șiruri.

Toți erau pocăiți și cu ochii de broască.
O cucoană-n capot se hîrțea în grădină,
Pe coroană [illegible] și găină
Din sticlare de plastic) moșu-au un șergar și
o pască,

Începeșe să toarne o ploaie mărunță,
Groparii fumau și băsmeau despre fete
Soferul, zurliu, pieptăna și cu piete
Se gîndea și la meci și la boi și la nuntă...

CRISTIAN GREȘANU

Moartea copilului

A murit un copil cu privirea albastră,
în orașul acela s-a spart o fereastră,
pe deal mai sînt crucile vechi din război,
a murit un copil, mai copil decît noi.
Iar eu îmi port vîrsta, mai sînt în puteri,
mai poate-n față vreo cincizeci de veri,
ciinii m-adulmecă-n uliți pustii,
a murit un copil dintre atîția copii.
Și nu mai mi-e teamă de nopțile lungi,
în mine cu pietre poți să arunci,
de ce îmi sînt pleoapele grele, de somn ?
A murit un copil ca în fiecare om.

BORIS MARIAN

Două lucrări de Tanasis Fappas

În grădini

În grădini — automobile
în parcuri — automobile
pe afișele de cinema — flori
pe reclamele luminoase — flori
în jocul copiilor — automobile
și tu, iubito, ce cauți
pe bancheta din spatele
viselor mele ?

IONEL SPINU

din poezia bulgară

VASILKA HINKOVA

Mamele poeților căzuți în război

Ele mai poartă încă negrele cimbere.
Durerea-n inimile lor și azi e trează,
și zîmbetul lor trist de mame,-i tot durere.
Li se scurtează ziua-ncet, li se scurtează.

String marmurele-n brațe, cu ele-s una parcă.
Stau în picioare fiii în marmura lucioasă.
Și ele-i cheamă-ntruna acasă să se-ntoarcă
și de mai știu, i-ntreabă, azi drumul către casă.

Iar vechile lor case sînt toate azi muzee.
Poeții auzind a mamelor grea jale,
au revenit la ele în liniște să stee
poemele să-și scrie în casele natale.

Să nu ajungă gîndul poeților, ușoare
bătrînele lor mame pășesc ca la-nceputuri
și pun în căni de lut din cînd în cînd o floare
și mîngîie aceleași ne-atinse așternuturi.

În românește de
Valentin Deșliu

VLADIMIR BAȘEV

Gara

Vreau să vă vorbesc despre oboseală...

Iată-ne într-o gară !
Peronul adună șinele,
iar șinele trezesc dorința
să le însoțești strălucitoarele fire,
care cuprind întreg pămîntul
într-un ghem de grîji și suspine,
de întîlniri, și despărțiri, și cuvinte.

Din nou ne vor răpi
nebunele depărtări,
oferindu-ne distanțe enorme,
pe care va trebui să le biruim.

Pentru că undeva anume
e nevoie de brațele noastre,
pot fi de folos ideile noastre,
pentru că, în sfîrșit,
e necesară cutezanța noastră.
Și noi trebuie să ne dăruim.

Datoria e datorie.
Prieten pretențios,
multe vreq
fără să ne dea ceva în schimb.
Cuibărită în conștiință,
se agită zi și noapte,
asemeni unui mecanism fără odihnă,
stăruind să mergem neapărat,
devreme ce oamenii ne așteaptă.
Deci, vroiam să vă vorbesc despre oboseală...

Dar nici pentru aceasta
nu e timp de ajuns.
Motoarele trepidează la maximum,
un semafor verde se ridică
și tinerețea începe din nou.

În românește de
Corneliu Savu și Tudor Savu

BOJIDAR BOJILOV

Carusel

Sosi-vor păsări călătoare. Apoi sbura-vor mai departe.
Nu-s tînăr ca odinioară, îmbătrînesc, păsesc spre moarte.

Din amîndoi nu va rămîne.
decît poemele în care,
sosi-vor păsări, iar să sboare,
Voi fi din nou în floarea vîrstei,
și iarăși voi îmbătrîni,
cuprinde moartea toată firea,
din noi nimic nu va rămîne,
nimic, nimic, decît iubirea.

În românește de
Atanasie Nasta

Permanența unui ideal

Urmare din pag. 1

din 1877—1878, purtat împotriva Imperiului otoman.

Pornind de la aceste realități istorice, luptă de eliberare națională a poporului român a fost dusă cînd împotriva Imperiului rus țarist, cînd împotriva imperialismului secolului al XIX-lea și celui al XX-lea în ultima etapă, fiind drept țel firesc desăvîrșirea formării statului național modern. El s-a desfășurat într-o strînsă unitate dintre mișcarea din teritoriile subjugate și cele din Regatul României, către care românii subjugați își îndreptau toate speranțele. Statul român modern a constituit, de altfel, forța de susținere a luptei de eliberare națională, în jurul căruia se va desăvîrși idealul național al poporului român.

Dacă timp îndelungat o serie de factori și condiții externe defavorabile au împiedicat zămislirea țărilor românești într-un stat național unitar, noile împrejurări externe, de la sfîrșitul celui de al doilea deceniu al secolului nostru, nu numai că au favorizat, dar au stimulat lupta poporului român pentru eliberarea naională a teritoriilor aflate sub ocupație străină și într-un șuvoi unic, ce avea să înghită toate piedicile de care dispunea să împiedice înfăptuirea, pentru desăvîrșirea statului național unitar.

În împrejurările create de victoria Marii Revoluții din Octombrie în Rusia, și de prăbușirea monarhiei austro-ungare, la care românii alături de alte popoare asuprite au adus o importantă contribuție, lupta pentru desăvîrșirea statului național unitar a luat un deosebit avînt, antrenînd întregul popor, atît din România liberă, cît și din teritoriile românești cotropite, ea constituind o problemă fundamentală de rezolvarea căreia depindea mersul viitorul națiunii române, evoluția sa ulterioară pe calea progresului și a civilizației. În teritoriile românești eliberate sub îndrumarea organismelor reprezentative, masele largi populare impun o administrație românească și își exprimă, în cadrul unor impresionante adunări constituante, cu caracter plebiscitar, voința nestrămutată de unire cu Țara.

Actele istorice din anul 1918, care au consfințit victoria românilor în lupta lor pentru desăvîrșirea statului național unitar român, apare în perspectiva istoriei nu numai ca o manifestare vie a unei dorințe multimilenare împlinite, ci ca rezultat al unui proces istoric obiectiv, ajuns la finele său prin intermediul eforturilor întregului popor. „Unirea — aprecia secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu — a fost încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului român din Moldova, Muntenia și Transilvania, de cărturarii și marii gînditori ai neamului, a activității desfășurate de elementele revoluționare, de militanții socialiști, a aspirațiilor și voinței întregului popor român".

Privită în contextul evenimentelor care au avut loc pe plan european, unirea din 1918 a tuturor provinciilor românilor cu țara apare nu ca un act singular, ci ca parte integrantă a luptelor de eliberare națională și socială desfășurate de popoarele subjugate în acea perioadă istorică, în centrul și răsăritul Europei, ca un moment în procesul de formare sau desăvîrșire a statelor naționale unitare moderne.

Desăvîrșirea formării statului național unitar român demonstrează cu tăria argumentului istoric, că aceasta „nu a fost rezultatul unui eveniment întîmplător, de conjunctură, al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor ; tratatul de pace n-a făcut decît să consfințească o situație de fapt, creată de lupta maselor populare".

Rod al luptei revoluționare a maselor populare de pe întreg teritoriul țării, a întregului popor român, desăvîrșirea formării statului național român a constituit un eveniment de o uriașă însemnătate. Înmănuncherea tuturor energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru a creat condiții favorabile prosperării întregului popor, activității tuturor forțelor progresiste ale țării, mișcării muncitorești și revoluționare care, condusă de Partidul comunist, în noi condiții istorice, a ridicat lupta celor ce muncesc, indiferent de naționalitate, pe un plan superior, ceea ce a dus la răsturnarea în România a claselor exploatatoare de la putere, la construirea societății socialiste, asigurînd posibilități de dezvoltare multilaterale tuturor cetățenilor ei.

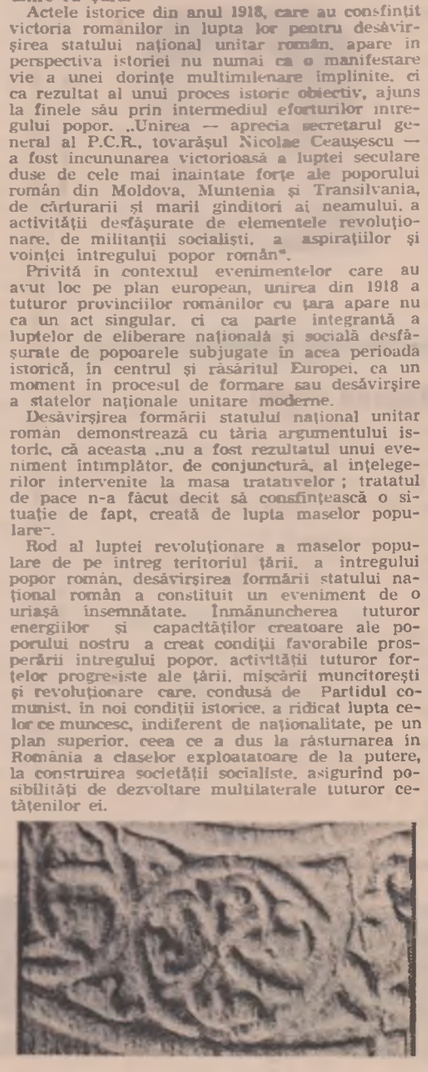

din poezia coreeană clasică

Iubire-am vrut să cumpăr

Iubire-am vrut să cumpăr, neaherată,-ntreagă.
Spuneți-mi, rogu-vă, se vinde undeva ? La ce
preț, oare ?

Tristețe-am vrut să vînd — ah, inima mă doare —
ar cumpăra-o cineva pe lumea asta largă ?

Să vindă dragostea ? Nu vei afla prea des
și nici la tristețe nu-și dau oamenii ghes...

ANONIM

KIM CION CEAN

Mă ia cu tine, omule...

Pe cer plutește lin un cînd de gîște, mare,
sub-a mea barcă pe riu, coajă de nucă,

eu am lăsat-o la voia apei să mă ducă
și ea se-ndreaptă încet către-a deltei cărare.

Și malul, o voce de bărbat încearcă să-l
încapă :
mă ia cu tine, omule, spre-al păsărilor rai
de apă !

HWANG CIN-I

Din smoala nopții...

Din smoala nopții, din ale toamnei fire
mă smulg cu greu, parc-aș ieși din valuri,

mă înfășor cu-argintul vîntului ce suflă-n
falduri
și prevestește,-ncet, a zăpezii venire.

O, de-ai veni într-o noapte de toamnă,
o, de-ai veni, ai curma a zăpezilor cădă...

Căluțul obosit

Căluțul obosit și slab, cu urechi plecate,
trage o căruță cu sare plină toată

și nu e greu deloc să vezi, deodată,
că a lăsat în urmă drumuri nenumărate.

Și-l biciuie băiatul cel rumen în obraz
zicînd că-i leneș calul, că este mult prea gras...

ANONIM

KIM SANG HON

La luptă plecăm

La luptă plecăm. Samgaksan, rămas bun de
la mine !
Vouă, munților, apelor, rămas bun inima vă
spune !

Cine-a dorit vreodată pe astă largă lume
să-și lase țara dragă, plecînd către mai bine ?

Și nu știu de veni-voi la tine, de mă chemi,
chiar de trăiesc în sumbre și aspre, aspre
vremi...

De-ar fi să mi se stingă...

De-ar fi să mi se stingă flacăra din piept,
eu altceva să fiu n-aș vrea, ci numai cuc,

m-aș furișa ziua-n amiezi prin crengi de nuc
și-aș ingina de-acolo un cîntec unduiet.

Și doar în noaptea neagră, de care eu mă tem,
ți-aș depăna sub geam, al dragostei poem...

ANONIM

În românește de
Nicolae Nicoară

Diversiuni ideologice

Urmare din pag. 1

puse să caute, în toiul splendidelor zile revoluționare din mai 1968 o eliberare, prin dragoste, de gravele probleme sociale care apăsau pe umerii săi. Lupta ideologică a burgheziei s-a arătat, de îndată, extrem de activă. Piața era inundată cu filme sexi, cu o artă decadentă și o literatură viscerală, de un erotism exacerbat. După ani de discretă prohibiție au apărut, cred integral, operele libertinilor secolului al XVIII-lea, lucrările marchizului de Sade, studii de erotologie și sexologie, profund necuviincioase. Se activase, peste noapte, presa de scandal, pornografică, cultivînd sexualitatea nudă, iubirea carnală, pur animalică. Apăreau, cu o repeziciune uimitoare, romane de așa zisă psihanaliză sau existențialiste, în care erau înfățișate, într-o atmosferă de conivență adîncurile tenebroase ale vieții sexuale.

Citind paginile fără clorofilă ale unor asemenea cărți, simțeai cum te apasă o greutate mortală, o lume de instincte primare care te îmbrincea spre tavernele primitive, spre goliciunea grețoasă a amorului animalic. Erotismul se întindea ca o pecingine. Reclama comercială la televiziune, cinema, în reviste, pe afișe, lua forme violent erotice, și vulgare. Femeia care prezenta marfa : un covor, o perie, o pereche de ciorapi, o băutură sau o prăjitură, se confunda ea însăși cu o marfă. Civilizația de consum erotizase tot comerțul și comerțul comercializa iubirea. Triste și dezgustătoare imagini. Sexualitatea țipa de pretutindeni, ca o cățea în călduri, ceea ce a făcut pe un filozof canadian Jacques Dufresne, să scrie, inversînd o frază a lui Pascal, că sexualitatea „avea circumferința peste tot și centrul nicăieri". Avea ea și centrul undeva, în putreda morală și filozofie burgheză care, în felul acesta, vroia să deturneze tineretul de la preocupările lui revoluționare și sociale. În această atmosferă bolnăvicios erotizantă, bitnicii și hippi, adepții erotismului fără cenzură, tinerii fără căpătîi, proclamă în chip ridicol revoluția sexuală. Evident, diversiunea ideologiei burgheze își atinsese scopul. Frumoasele idealuri revoluționare ale tineretului din mai 1968, unit cu lupta dîrză a clasei muncitoare, a tuturor forțelor progresiste, erau să fie pătate de teribilismele anarhice ale unor grupuri dezorientate sau greșit orientate care serveau ideologiei burgheze. Au apărut poeți hippi cu versuri încărcate de obscenități, de cruditați ale limbajului și de erotism vulgar, iar edițurile, dornice de cîștig și de scandal, s-au grăbit să le tipărească volume. O elementară decență mă oprește să citez stihuri dintr-o asemenea antologie. Nimeni nu este atît de fals pudic și de ignorant încît să nu-și dea seama că sentimentul erotic a generat opere antologice de la **Cîntarea Cîntărilor,** Aristofan, Ovidiu, sau Catul la Boccaccio, Shakespeare, Villon, Călugărița portugheză, pînă la Baudelaire, Eminescu, Esenin sau Arghezi. Dar una e literatura de dragoste și altceva proslăvirea sexului ca o forță determinantă a progresului și a lumii, ca un precursor al oricărei revoluții și ca axă principală a evoluției umane. Erotismul cultivat dintr-o asemenea perspectivă este, în fond, potrivnic dragostei și nobleței umane, este un act antiumanist, o insultă gravă adusă ideii de om și de iubire.

Tendințele de a ieși dintr-un impas social și istoric pe asemenea căi sînt, fără îndoială, profund diversionate și retrograde. Refugiul în pornografie nu poate fi, în esență, o demolare a moralei burgheze, nici premiza unei neomorale, cum preconizează adepții acestei ciudate religii zoomorfe, în care omul se închină instinctelor și animalului din el. Desigur, sursele unei asemenea recrudescențe și proliferări a erotismului obscen, grețos, pornografic sînt diverse și multiple, ele nu pot avea, însă, nimic comun cu lupta revoluționară, cu protestul împotriva unei lumi fățarnice din punct de vedere moral, nedrept din punct de vedere filozofic. Ipocrizia dragostei burgheze nu poate fi vindecată prin dezmățul libertinajului, prin imitarea dragostei animalelor. Neîndoios, marea majoritate a tineretului din toate țările lumii cunoaște bine caracterul diversionist al ideologiei burgheze, alege lucid alte căi de transformare a societății, și nu se lasă victimă a unor asemenea noi și degradante religii. E regretabil și păgubitor pentru lupta noastră faptul că unii scriitori și critici, redactînd jurnale din țările capitaliste avansate, nu sesizează și asemenea fenomene, rămînînd cel mai adesea cu extazul aparențelor. Nu se poate duce luptă ideologică eficientă cîtă vreme asemenea cărți se bucură de elogiile unei critici fără simț critic.

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORUL ARNO SCHMIDT (R.F.G.),** a constituit pretextul unei investigații condusă de profesorul Jorg Drews de la Universitatea Bielefeld cu privire la compoziția socială a cititorului de literatură. S-a constatat, cu acest prilej, că 29 la sută dintre cititorii lui Arno Schmidt sînt bărbați și peste 76 la sută sînt deținători ai unei diplome academice. Cei mai mulți dintre ei sînt publiciști, ziariști, profesori și bibliotecari. 52 la sută dintre ei sînt atei. Aproape toți posedă o bibliotecă personală, în care se află cărțile esențiale ale unei formații culturale solide. Veniturile lor sînt peste medie. Cu toate acestea, orientarea politică a cititorilor cunoscutului scriitor german este de stînga. Se apreciază că peste 60 la sută dintre ei votează pentru Partidul Social Democrat, în timp ce 7 la sută dintre ei ar vota pentru democrat-creștini.

● **CENTENARUL POETULUI ALFRED DÖBLIN** oferă prilejul unei treceri în revistă a moștenirii pe care a lăsat-o medicul-poet al cărui nume avea o rezonanță atît de puternică înainte de cel de-al doilea război mondial. Deși a continuat să practice medicina toată viața, Döblin a lăsat o operă vastă, care cuprinde poezii, romane și eseuri filozofice, adeseori contradictorii, mărturii ale unei conștiințe torturate. Comentariile actuale subliniază valoarea reprezentativă a romanelor sale pentru atmosfera haotică de după primul război mondial și, de asemenea, valoarea lucrărilor inspirate din opțiunile lui socialiste. O ciudățenie, după cel de-al doilea război mondial, a constituit-o ostilitatea lui Döblin pentru Thomas Mann. Fire instabilă și contradictorie, Alfred Döblin este nu mai puțin unul dintre artiștii cei mai atrăgători ai primei jumătăți de secol din literatura germană.

● **PICTURA DADAISTĂ** a constituit scandalul principal în Galeriile de artă de după primul război mondial, o modalitate adeseori facilă de a protesta împotriva îngustimii de spirit a micii burghezii intelectuale. O expoziție retrospectivă a lui Gustave Buchet a readus în memoria iubitorilor de artă imprejurarea din 1920 cînd poliția elvețiană l-a declarat nebun, în urma încercărilor sale de a le explica sensul lucrărilor pe care le expusese. Cele 100 de tablouri și 20 de guașe expuse la marea retrospectivă de azi consolidează, însă, reputația unui mare pictor, cu universul coloristic și de forme structurat pe linii dinamice, mai apropiate de arta futuristă sau constructivistă și mai puțin influențată de dezordinea specific dadaistă. Criticii aduc aminte, de altfel, că Buchet a făcut parte din cercul parizian „Section d'Or", alături de nume mari ale artei actuale.

● **O INTERESANTĂ EXPERIENȚĂ** a fost adunată în cartea intitulată : „Scrisorile celorlalți : un memorial" publicată la Houghton Mifflin de către Mina Curtiss, în vîrstă de 80 de ani, care a încercat să regăsească materiale privitoare la Marcel Proust, de la camerista lui și de la puținii prieteni care i-au supraviețuit autorului francez. Comentariile lui William Coole în **Saturday Review** remarcă notele privitoare la întîlnirile Minei Curtiss cu Antoine Bibesco : „Pentru un om care trebuie să fi minți destul de serios timp de aproape 20 de ani (era de profesie diplomat), el o face acum cu un șarm admirabil și foarte transparent".

● **„SFÎRȘITUL LUMII PE O NOAPTE CU PLOAIE"** este un film pe care criticul Arthur Schlessinger, Jr. îl consideră „stupid, plicticos și caraghios". De mirare atita severitate pentru o peliculă care vrea să reunească toate temele la modă în lumea occidentală de azi : feminismul, șovinismul masculin, anarhismul, etc., etc. Totul condimentat, desigur, cu scene de sexualitate irepresibilă. Deși actorii implicați sînt nume de rezonanță, Candice Bergen, Giancarlo Giannini, iar filmările lui Giuseppe Rotunno au primit bune aprecieri, opinia lui Schlessinger reflectă un consens al criticii. Banalizarea unor teme sociale au făcut din pelicula Linei Wertmuller un eșec.

● **TULBURĂTOARE** în contextul nihilismului care pare să domine conștiința unor artiști occidentali de azi, cartea lui John Gardner, „Despre romanul moral", susține că omul obișnuit, lipsit de orice instrucție „de specialitate", este capabil să exprime opinii rezonabile și să aprecieze arta de cea mai bună calitate. Mai mult decît atît, după opinia lui Carli Tucker, în recenzia pe care i-o consacră, Gardner susține că „arta bună este artă morală, al cărei scop este să-i facă pe oameni buni, prin opțiunea lor. Ceea ce înseamnă artă

c a r i a t i d e

grigore arbore

Mihai

In fiecare floare se-ascunde un dușman
și-astfel e plin de spade dealul.
Respiră singuratic cu timpla pe dolman
Domnul ce trup făcut-a cu Ardealul.

Treziți-l voi cocori din miazănoapte
zburind mai jos, urlind a disperare
deși e prea tirziu, deși a moarte
bat clopotele sugrumate-n fiecare.

Purtați-l peste munte în Vlahia natală
să ia de-acolo suliți și oameni și merinde,
și alungind păginii să cheme la răscoală
ce-a mai rămas din vii și oseminte.

In ceasul dur cind lamele se-apleacă
spre inocentul trup în trădătoare horă
și Dunărea și Tisa în sufletul său seacă
rostogolind doar pietre în albia prea sonoră.

Pe vîrful unei lăncii e capul său, privește
cum calul alb din vale conduce căpitanii
la buza codrului de unde vulturește
coboară în Ardeal strigindu-l iar pe nume
dărăbanii.

Meteorologie

De dimineață cerul fi-va din nou senin
și vei putea să plingi cu lacrimi mari
căderea copilandrului ce se-avîntă puțin
prea sus în spațiul alb mușcat de armăsari.

Pe piatra unde stal veni-vor brume
și fi-va iarăși un inghet primordial
incit un zeu abia născut din spume
va reveni supus în ancestral.

Spre miazăzi tirziu o tulburare
va face să decadă dintr-odată
culoarea din corole. Deja cu ușurare
păși-vom triști printr-o lumină spartă.

Sosi-va timpul deci să vezi cum steaua
coboară în mansarde și aruncă
briliante reci pe paturi, scări, în zaua
în care înfrigurat iți dai poruncă,

în care noaptea a intrat adîncă.

Ghilotinat de pinze ude

Iarba pe care calci se-nalță-n silă
precum un stol de spade și curind
străpunsă de un fir de clorofilă
te vei trezi în noapte aiurind.

Stînd lîngă tine urmăresc cum creșteri
palpită sacadat sub violentu-ți sîn
de parcă hoardele mogule ies din peșteri
timpanul zguduind cu urletul păgîn.

De-atîtea spaime și atîtea crude
întoarceri în materie, poate ai adormit.
Plouă torențial. Ghilotinatul de pinze ude
trist traversez prin tine spre zenit.

Vară

Armatele de fluturi aiurite
salcîmii noștri i-au acoperit sporind
confuzia din văzduhuri între
plante și zburătoare.

De-ai rătăci prea goală prin livadă
embleme de polen ți-ar fecunda
privirile și umerii și toată
un alb și umblător salcîm ai fi.

Dar trupul tău refuză mîngîierea
oricărei aripi : prea străin
ți-e norul unduios ce crezi că poartă
printre elitre picuri de venin.

E-o vară liniștită. Moare
treptat lumina-n tine și se pierde
un gînd al meu înfășurat de fluturi,
departe, lent, pe o cîmpie verde.

Pe pod

Pe balustrada unui pod fără piloni
înfipt cu rădăcinile în maluri
stai rezemat privind cum cenușiul fluviu
rumegă lent aluviunile.
Sub ochii tăi mirați se vîntură Imperii
reduse la rugina carenei unei nave
scoasă de sub nămol de o
prielnică involburare.
Picură lent și descifrezi cu greu
prin cernerea gălbuie prelunga perindare
într-un puhoi de ape dizolvată.
Trec mari oștiri, cetăți, zidiri,
barbara turmă, gloate, amăgiri
și chiar un corp ce te-a iubit odată.
Ar trebui și tu să te alături
acestui plin șuvoi de care te desparte
un briu de fier ce-odată-nlăturat
te-ai revărsa în lucrurile moarte.
Dar este prea tirziu, pe pod se lasă
o negură sticloasă o răzbate
solfegiul unui graur reîntors acasă.
strigîndu-te pe nume brusc, în noapte.

angela marinescu

Torța

O umbră a venit către mine cu o torță
aprinsă.
Dacă tu o poți lua în mîini fără să singerezi,
a spus umbra,
Ți-o dăruiesc. Vei deveni nemuritoare.
Lipsa singelui este gingășia și măsura iubirii
tale.
Umbră, am strigat, tu, pe care nu te zăresc
Și doar torța ta arde străvezie în spațiul
întunecat,
Tu, care mi-ai dăruit singele cu zgîrcenie de
mare creator,
Mie, care am crezut că pot trăi
Cu spiritul însetat de moarte.
Torța ta poate rămîne neatinsă
Între coarnele veșnice ale țapului sălbatic.
Nici o picătură de singe nu va curge din
creierul țapului.
Mîinile mele vor însingera torța.

Noapte

Acum, zeul ce stă împietrit în vîrtejul
Nopții, soarbe singele zilei.
Spațiul atîrnă cutremurat, ars, putrezit,
În ochiul transparent.

Potirul cu vene rafinate, vinete, răsună
cristalin
Cu fiecare înghițitură de singe.
Cuvîntul sugrumă spațiul.
Ochiul negru împinge pînă dincolo
Transparența, duritatea și nemișcarea
absolută.

Cine aruncă în foc trupul imperfect ?
Cine culege din groapă rămășițele vieții ?
Cine rîde deasupra creierului de zeu
Sfîrtecat de neputință ?
Soarele.

Vîntul

De acum, tu ești singurul meu drum.
Experiența morții mi-a supt singele din trup.
Răsare-n umbra serii cerul înghețat.
Recunosc acum muzica spațială a neliniștii
Care-și trimete cu degetele subțiri patima
bucuriei schimonosite.
Voința mea înflorește sub raza saturată de
viață

A unei singure zile
Un ac înfipt într-un fluture negru.
Vîntul ăsta violent se joacă.
Mi-am rupt toate lanțurile.

Noapte de mai

Lumina trandafirilor își picură carnea.
În preajma grădinilor părăsite se adună roua
viorie.
Flăcări mari se izbesc de crengile
tremurătoare,
Relativitatea lor de argint fisurat, pierdut,
Sub bolta rece.
Dumnezeule, dacă ești, spune-mi să nu fiu.
Prin măști de metal răscolite de vremi
Cei care vin după noi își strecoară ușoara
dezamăgire.
Cu fierul roșu atingi
Noaptea mea cutremurătoare
Ce nu mai pleacă,
Ci stă la pîndă împreună cu Tine.

Îngerul

Pe cînd toți răcneau în fața televizorului
Mie mi se părea că din cer
Coboară, încet, abia atingînd rana străvezie
Îngerul blond.

Bucălatul oaspe rătăcea intens,
Ciugulind boabele de struguri din ciment
De pe fața clădirii înzorzonate.
Țipătul nu are văz !

Îngerul grăsun, roz și întunecat
Răscolea seiful din spatele nostru,
Poate, poate, or fi niscaiva bani.
Halal !

Cenușa

Nici nu mai pot să iubesc
Decît sărind peste mine.
Atîta lehamite și atîta umbră.

Cenușa pe care fluturarea batistei
La fereastră o lasă, îmi umple
Gura. Numai tu, talpă mică și roză
Îmi poți porunci.

Cuvîntul își ia avînt și se izbește
De pieptul meu, dispărînd fără
Urmă. Rămîne rana în formă de cruce
Prin care a pătruns în carne.

dan mutașcu

Acest esperanto al fulgilor

N-am crezut să învăț vreodată
cum să ning atît de frumos...
Nici că ochii mei ca două prepelițe pe un
guler alb
se vor opri la manechinul străzii ; ros.

Copacul acesta nu-i decît o vignetă gîndind,
un dicționar îngălbenit de praf, de istorii.
Nu-i decît o gură cu dinți de carbid
mușcînd de beregăți acești berbeci : norii !

Nici un bec nu-i bucuros. Toate sînt
murdare ;
pînă și zăpada asta cade-n rate
dar nici o bijuterie nu-i rușinoasă cînd ninge
cu prinți și prințese de douăspatru de carate...

N-am crezut să învăț cumva
acest esperanto al fulgilor, atît de ușor...
Mai ales cu mănuși de lumină în mîini,
mai ales că-i un flaut cu șapte guri fiecare
cocor.

Prin cărți suflă vîntul, prin văi triangulare,
sparte.
Ca o copită se-aude, ca un vitraliu ciuruit
în care pe o tavă de ovăz în floare
un armăsar secret adoarme obosit.

N-am crezut să învăț vreodată
cum să ning atît de frumos...
Dacă trenuri cu miros de farmacii
se-aruncă-n omăt
ca într-o ciuleandră de centauri de os.

Concetto

insomnie a iasomiei
cal izbit în coaste de crengile mestecenilor
să nu vorbim despre frunză ca ficțiune
artistică
să nu vorbim tocmai acum despre smarand

să nu vorbim despre creion
ca despre un geniu palid și plins
sau despre somn ca și cum ar fi o stîncă
de sunete oarbe în căutarea luminii

să nu vorbim despre tutunul verde-negru
al ochilor pătrunzători
dar atunci despre ce să mai vorbim ?

despre rouă...

Autoportret în spațiu

Spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
ca o pasăre
și prima și ultima oară

Este noul fără lățime și înălțime
trecînd peste familii
peste acele tablouri în care vidul
e ocupat de-o culoare
și-n care sora mai mare
a privirii e-o dilemă de boare
iar lacrima — o dimensiune

pentru motivele mai sus arătate
ca și pentru ploile acestea particulare
spațiul cerbului depinde numai de coarne
iar al meu mai ales de sare

deci nu e spațiul vreodată marginea
nici limita nopții ca un non-sens de nestemate
nici părul femeii asemeni unui vînt de soare
nici stoica amiază petrecută
într-o mitropolie de ninsoare

spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
ca o inimă auriu rotindu-se
ca o scrisoare care nu vrea să moară

stea moale și uitînd să doară
spațiul meu acesta este :
suprafața aerului ce mă-nconjoară
dar nu cumva Am Mai Fost Povestit
în această poveste
și prima și ultima oară ?

Madona veche

Astfel pe cînd roșu
astfel pe cînd acest albastru de roșu
seamănă c-o rază de lumină cît
o lacrimă secretă
din ochiul unei statui prelingîndu-se

astfel pe cînd cerul
astfel pe cînd cerul de mai sus ca un măr
plin de viermi și gata să se spargă
este

astfel pe cînd ninge
astfel pe cînd ninge cad sateliți
ca niște hamuri de cai
și-un ciine alb cum e o lună plină
urlă-n noroi

astfel fiind în lume
astfel fiind în lume „tu singură și eu"
tăcerea
obraz lîngă obraz cu noi se face
madonă veche...

dorin tudoran

Singură, clipa

Nu-mi trebuie
chiar un veac
de singurătate ;
singură, clipa
în care-mi pot imagina
sosirea
Păsării Emanuelle
imi e de-ajuns.

Ca o lampă de brici
înghețindu-mi între dinți ;
ca o mare
ridicîndu-se noaptea
spre cer ;
ca toate celelalte întîmplări
din această carte
cu poze ireale.

Singură, clipa
în care înțeleg :
„Cel ce află desfătare
în singurătate
este ori zeu
ori fiară".

Primejdia clipei

Prietenul meu
poetul
numai în aparență hirsut
a avut astă noapte
un cumplit coșmar :
Se făcea
că se întîlnea cu el
și acest **el însuși**
era foarte bătrîn
alb coliliu în cap
voce stinsă
privire mai mult decît
ezitantă
se opreau
unul în fața celuilalt
se recunoșteau
se sărutau
se strîngeau în brațe
(„ca pe vremuri,
dragul meu ;
ca pe vremuri")
și-n acel moment
poetul
prietenul meu
numai în aparență hirsut
a simțit o cumplită arsură.
între omoplați

Trezindu-se
a rîs cu poftă
a rîs fericit
că nu fusese decît
un coșmar
a rîs cu lacrimi
dar asta n-a ținut decît
o clipă
fiindcă arsura cumplită
continua să existe
și-atunci
prietenul meu
poetul
numai în aparență hirsut
a aprins degrabă lumina
s-a repezit la oglindă :
într-un tîrziu
a fost găsit chiar acolo
înlemnit de admirație
privindu-și
cuțitul
vibrîndu-i între omoplați.

Puzzle

Veselă carne, omul !
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Viermele unsuros
lăudîndu-i talpa
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Roată de zăpadă
risipindu-se
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Ochiul cometei
adîncul
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Adormit, sîngele nostru —
deltă de talaj
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Numai iubind,
numai urlînd viața
(Cuiul de apă,
cui
de foc)

Năprasnica revelație

Intr-una din nopțile acestei veri toride
în vreme ce contemplam măreția boltei cerești
mi s-a dezvăluit pe neașteptate
ceva din marile trădări ale naturii :
un fulger
visa
să devină
topor !

dan verona

Pedagogul Homer

Pedagogul Homer
Intră în sala de meditație.
Este orb (știm asta de la ora
De literatură, în zadar
Se camuflează sub ochelarii de gangster)
Dar mai știm că ne vede pe fiecare în parte.
Noi în bănci îngeri chiluți
Învățăm cum se cîrpește neantul.
Lungi mai sînt epopeile,
Abia așteptăm s-o întindem la fotbal.
Ne face mare plăcere
Să-l auzim pe bătrîn exprimîndu-se în jargon :
— Bă, da' măgari mai sînteți !

Veche poveste

El a plecat într-o zi
Lăsînd ușa deschisă
Vînat de niște coapse mai lungi
De niște sîni mai războinici.

Ea a rămas ca bătută în cuie în prag
C-un cartof într-o mînă
Și cuțitul în alta.

Mai tîrziu s-a așezat în fața oglinzii
Și-a rujat buzele ca și cum ar fi spus
o rugăciune.
Niciodată n-o mai făcuse pînă atunci.
Și-a examinat pleoapele înflorite
cu tuș argintiu
Și fluturii roșii poposiți în obraji.

Însă din oglindă jalnic îi suridea o străină
Ca un zid de biserică supus unor ploi nesfîrșite.

Căință

Uneori sînt rău cu ființele pe care le iubesc.
Sînt rău, recunosc.
Le-am așezat pe un soclu așa de înalt
Incît nu le pot accepta stîngăciile.

Totuși, servindu-le porția de răutate, imediat
mă căiesc.
Spun cuvinte, mă arăt optimist,
Dar în ochii ființelor pe care le iubesc
Aceasta e-o mașinațiune infamă.

Vă spun vouă : nu vreau să repar
niciodată nimic.
Eu mă căiesc cu-adevărat
Incît aș traversa pămîntul în genunchi.

Civilizație XX

Nu contează
Moartea începe să fie obiect de artizanat
Morții lumii pot fi liniștiți :
Vor fi dați cu spray înainte de-a intra
în pămînt.

Un pian

Astăzi am sufletul greu.
Astăzi a murit un pian
Și odată cu el au murit și egretele
Ce i-au atins clapele.
Pentru liniștea lumii ninge
Cu catedrale de vată.

Aleluia, începe un clarinet tremurînd.
A trălt prea mult, îndrăznește o tubă.
Un aristocrat, pufnește supărat și cimpoiul.
Mie mi-e foame, gîlgîie contrabasul
Întinzîndu-se după un antricot
În timp ce orașul plin de pudoare alunecă
În gîtlejul unei trompete
Prea somnoroase.

Șah

Drăgăstoasă, femeia îi veghea somnul adînc.
— Urmează-mă, vreau prunci de la tine,
Îi spuse cînd se trezi.
De prea multă lumină bărbatul clipi :
— Oh, Doamnă Moarte, dar abia m-am născut !

Fișa 32

Acest om umblă ca un hohot de plîns
Printre semeni.
Poezia mea în fața lui păstrează tăcere.
Însă nu-și închide ușile niciodată.

Măturătorii

Alexandru cel Mare a stîrnit praful Asiei
Cu copitele cailor.
Au apărut măturătorii
Și într-o clipă totul s-a limpezit.
După Napoleon, după îngerii războinici
din cer
Au apărut la timp măturătorii.
Lada de gunoi a istoriei
N-a șomat niciodată.
Măturoaiele au funcționat mai ceva
decît minunile electronicii.
Nimic nu scapă măturătorilor,
Enigmaticilor preoți portocalii.
În clipele de relaxare, bieții mei orgolioși,
Nu auziți malaxorul Mașinii Salubrității ?

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 98
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian